

У А Д П Ц

1921

МИТРОПОЛИТ
ВАСИЛЬ ЛИПКИВСЬКИЙ

Л И С Т И
1933-1937

METROPOLITAN VASYL LYPKIVSKYI
LETTERS
1933-1937

ВИДАВЕЦЬ:
Українське Православне Вєдство
ім. Митр. Василя Липкивського
С.А.А. 1980

diasporiana.org.ua

У А П Ц

1921

МИТРОПОЛИТ
ВАСИЛЬ ЛИПКІВСЬКИЙ

Л И С Т И

1933-1937

METROPOLITAN VASYL LYPKIWSKY

LETTERS

1933-1937

Видавець :
Українське Православне Братство
ім. Митр. Василя Липківського
З.Д.Д. 1980

**Митрополит Василь Липківський —
в Архисрейському облаченні.**

ВСТУПНЕ СЛОВО

Видання цих «Листів» є одним з 3-ох творів Митрополита Василя, що вийшли друком, а решта багатьох і цінних його творів, що вийшли з-під його пера, не тільки не були друковані, але безслідно пропали.

«Листи» Митрополита — це останній твір його — це немов заповіт його — берегти Рідну Церкву, відроджену в Україні до вільного життя (1921 р.) — берегти її понад усе Два другі твори, що вийшли друком — «Проповіді» й частина Історії Української Прав. Церкви. (Про це сказано даліше).

Листувавсь я з Первосвятителем нашої Церкви, Митрополитом о. Василем Липківським від 1933 р. по 1937 р. вкл., до часу, коли Митрополита арештовано й заслано невідомо куди. З Митрополитом я був досить близько знайомий, бо працював я кілька літ в канцелярії ВПЦРади й часто зустрічався з ним, а також вітав його кілька разів у своїй парафії в Києві.

Одержав я від Митрополита 19 листів, з того 10 з Києва (передмістя Солом'янка), а 9 з Александрівської Слободи (Київ. повіт), куди заслано його без права переїзду. З огляду на ощадність паперу, що його тяжко було дістати, листи писані густо, дуже дрібним почерком, а папір низької якості, різного формату, коверти з сірого бібулового паперу. Деколи посилав я папір о. Митрополитові, але не завжди він його одержував.

Крім цих листів одержав я від Митрополита 110 проповідей, що він їх склав і написав власноручно. Проповіді ці, додавши до них близько 85, що їх привіз я з Києва — разом 150 на євангельські теми й 50 на апостольські теми, видав я гектограф. друком в 1934/35 р. в м. Вінніпегу (Канада) в кількості 50 прим. і поширив їх між нашим духівництвом. Проповіді ці були видані пізніше (1969 р.) великою книгою, в золоченій оправі (609 стор.), тиражем в тисячу прим. — друкарня «Київ», Торонто, Канада, вид. Українське Прав. Братство, ім. Митрополита Василя Липківського, в час Голови Бр-ва А. І. Яременка, зібрав і приготував до друку о. П. Маєвський.

Духовно літературна творчість Митрополита була дуже велика й цінна, а саме:

1. Наука самоосвіти українського духівництва. (Український церк. устав, 2 томи — 700 сторінок, (див. лист 6).
2. Підручник на Старий і весь Новий Заповіт, (див. лист 6).
3. Бесіди по Історії Всесвітньої Церкви, (740 аркушів).
4. Коротка Історія Української Церкви. (Друкована в журн. «Церква й Життя» Київ 1926 р., лист 6).
5. Історія Української Церкви, 530 аркушів, див. лист 15. З цієї книги вийшов тільки Розділ VII, що його зредагував протопресв. о. С. В. Савчук — 181 стор., в твердій зол. оправі, вид. Вінніпег, Канада. 1961 р.
6. Переклад св. Євангелії і Апостола — на українську мову — див. лист 6.
7. Новий Розподіл читання Євангелії, Апостола, Псалтирі, Парамій, на Богослуженнях.
8. Церковний Устав (укр.), два томи, тисяча аркушів, див. лист 15.
9. Проповіді на неділі й свята цілого року, (згадано вище, вийшли вже з продажу).
10. Листи — згадано вище й з додатком про зміст їх подається даліше.

Змістом листів є:

- а) Опис тяжкого сучасного життя Митрополита.
- б) Відомості про стан нашої Церкви в Україні.
- в) Реакція Митрополита на спроби позбавити волі нашу Церкву в Америці-Канаді й відійти від становища Рідної Церкви в Україні (1921 р.)
- г) Життєпис Митрополита (автобіографія, лист 6).
- д) Пояснення до деяких приписів Уставу церковного — відправ, обряду, тексту богослужбового й т. п.
- е) Про складання й пересилку поштою проповідей і листів з Києва до Канади.

Відомості, що їх подає Митрополит в листах про стан нашої Церкви в Україні, дуже скупі. почасти може й неточні, бо, як сам він зазначає в листах, нікуди не ходив і ніхто до нього не заходив, а тільки випадково доходили до нього вістки.

Щодо зречень, про які згадує Митрополит, (і навіть не ставить їх у знаки наведення-лапки, щоб не стягнути на себе додаткових переслідувань (лист 2-ий і 6-ий), то загально відомо, що то за «зречення», що їх совітська влада терором і муками добивалась у священно-служителів і інших. Ті єпископи, священники й вірні, що ніби зреклись церкви, зазнали також мученичої смерти — в час окупації України німцями нікого не знайдено живим. Прибув із заслання тільки єпископ Юрій Тесленко й цей через виснаження, незабаром помер.

Навіть ті, що ніби пішли на співпрацю з большевиками — єпископи — Тарнавський, Бржосньовський і Ширай — не минули каторги й смерти. Не маємо точних відомостей, яка була кончина кожного єпископа зокрема, не знаємо й смерти й Первосвятителя нашого о. Василя, бо й під час німців нічого ще не можна було дослідити. Про трагічну смерть Митроп. Миколая Борецького згадує Митр. Василь в одному з листів. Про Арх-па Костя Кротевича були чутки, що він був засланий на Кавказ, збожеволівши, ходив у підрыснику попід вікнами й просив хліба, поки не загинув.

Останні відомості про життя Митрополита: Митрополит Василь був арештований в 1938-му році. Всі спроби довідатись про нього були даремні. Тільки через рік його сестра, Марія Константинівна, одержала лист від нього. Митрополит Василь був в лагері десь коло Мурманська. З великими труднощами менша дочка Митрополита, Анна, одержала дозвіл на побачення і поїхала в Мурманськ. (Старша дочка й два сини були на засланні). Вона знайшла отця в лагері за Мурманським, в дерев'яному бараці. Митрополит був хворий — медичної допомоги не було, тяжко було йому... Коли вже вона повернулась до Києва, то ніякої відповіді на свої листи від Митрополита не одержала. Найбільш імовірно, що Митрополит Василь помер в другій половині 1939 р. А де його могила?.. Тільки Богу відомо. (З журн. «Хрест і Тризуб», ч. 11. 76 р.).

Спочив у далекій й дикій чужині один з найбільших синів Рідної Церкви й України. — Слава його перед Богом і в українському народі по віки — «поки сонце з неба сяє Тебе не забудуть!» (Зараз готується побудова Пам'ятника Митрополита Василя Липківського в осередку Української Прав. Церкви, в Америці, м. Бавнд Брук, Н. Дж.).

Добра згадка Митрополита в своїх листах про дві особи. а саме — Митрополита Полікарпа Сікорського й адв. Василя Свистуна — може бути дискусійною — оба вони зпочатку своєї церковно-громадської діяльності оказались прихильними й активними в Церкві нашій, відродженій до вільного життя в Україні (1921), але під кінець своєї діяльності відійшли від неї — навіть ворожо наставлені.

1. Митрополит Полікарп не визнав святости й благодатности Відродженої в Україні (1921 р.) Церкви, бо, коли Арх-оп Іван Теодорович, висвячений всесоборно, з участю Митрополита Василя Липківського (1921 р.) в Києві, звернувся до Митрополита Полікарпа Сікорського про приєднання (Арх. Івана) до свого Єпископа-

ту, то його не прийнято в суцшому сані, предложено йому «пересвяту». Якби Митрополит Василь знав, що м. Полікарп винесе з Синодом своїм ухвалу з заборонною згадувати його пам'ять і захоче пересвячувати його ставленика Арх.. о. Івана Теодоровича, то безперечно ніколи б цього не писав.

2. Адвокат Василь Свистун — церковно-громадський діяч в Канаді. Спершу виявив велику українську патріотичну діяльність — засновник українського студ. інституту в м. Саскатуні, організатор Т-ва Українських Самостійників, один з перших творців Української (Греко) Прав. Церкви в Канаді, (багатьох парафій і товариств), щирий захисник ідеологічного становища нашої, відродженої в Україні, 1921 р. Церкви — людина особливих здібностей і труда, але до болізни честилюбна, й це останнє привело його пізніше до порога большевиків. Дорогою ціною допущено його до цього порога — написанням 5-ти брошур і ряд рефератів в користь большевиків, з рекомендацією і Церкві нашій в Америці й Канаді пов'язатись з Церквою (совітською) в Україні. Але прямування його й надії не сповнились, як і багатьох наших українських комуністів (патріотів), що думали служити «Богові й мамоні» — Україні й большевикам — ці останні їх дослідили й безпощадно знищили. Адв. Свистун, не здобувши видатного місця у большевиків, помер в Канаді, без належного признання від української громади.

Цікаве й високо достойне ставлення Митрополита до нашої Церкви в Америці й Канаді — він вважає їх за наші Церкви-сестри (дочки) й вимагає, щоб вони стояли на ґрунті Церкви-Матері. Він пише: «Канадійська Церква добровільно й морально увійшла в братерське єднання з Київ. Українською Церквою, стала на її принципі й ідеологію, коли прийняла до себе єпископа «Київської благодаті». А коли старша сестра перебуває в тяжкій пригоді й небезпеці, Канадійська (Американська) Церква з почуття братерського єднання і любови тим щиріше повинна підтримувати й рятувати її принципи й ідеологію (лист 14).

Теж до додатку в назві нашої Церкви в Канаді «греко» Митрополит ставиться негативно в своїх листах. Він пише: «Чому ж Прав. Церква в Канаді, що безперечно походить від Української Церкви, що в Європі і є її молодша сестра, засвоїла собі без згоди й відому своєї старшої сестри офіційну назву «греко-православна»? При чому тут греки? (лист 14).

Треба хіба признати, що в час організації Церкви майже виключно з самих українців греко-католиків (галичан), що цілими громадами покидали католицтво з римським пануванням, цей додаток в назві «греко» міг бути помічним, але по кількох літах він показався зайвим, бо вже ніякі греко-католицькі церковні громади до нашої Церкви не приставали, а після 2-ої світ. війни майже ніхто особисто не пристав, бо Українська Католицька Церква перестала зватись «греко» й стала добиватись незалежності (патріархату) від Риму. Більш 50-ти літ фігурувало це «греко» у назві нашої Української Прав. Церкви в Канаді, й тільки тепер, слава Богові (й Україні), має бути виключене з назви Церкви Всеканадійським Собором Церкви.

Щож сталося з тими багатьма цінними рукописними творами Митрополита, крім цих чотирьох, що вийшли друком — Проповіді, Розділ VII з великої Історії Церкви, Малої Історії Церкви й Листів? При відступі німців з України всі рукописні твори Митрополита були дані під охорону німців проф. Ф. С. Гавриша, що взяв їх з собою і мав перевезти за кордон. В дорозі попав він під бомбовий напад — загинув сам і усе, що він мав з собою. Дуже цікавий і маркантний вислів о. Петра Мелеха, що його він подав у Вступі до видання VII Розділу Історії Української Прав. Церкви Митрополита Василя: «Зрештою, мені відомо, що які б тут копії зараз не появились, то це до певного часу, бо вірю, що всі вони стануть у свій час перед оригіналом на суд, який, всупереч всьому, зберігається в безпечному місці... Про це знає обмежене число людей». Чи це згадка про копії Історії чи взагалі про всі літературні твори Митрополита? Про це я не чув і не знаю.

Покищо оригінали Проповідей і Листів зберігаються у мене (в банку) і я передам їх до музею-архіву нашої Церкви, коли буде придбане для цього відповідне приміщення.

Ця книжка складається з 3-ох частин: 1. Український текст, 2. Фото-копії оригіналів листів Митрополита, 3. Англійський текст. —

м. Лос Анджелес, Каліфорнія
— 1980 —

Прот. о. П. Масвський

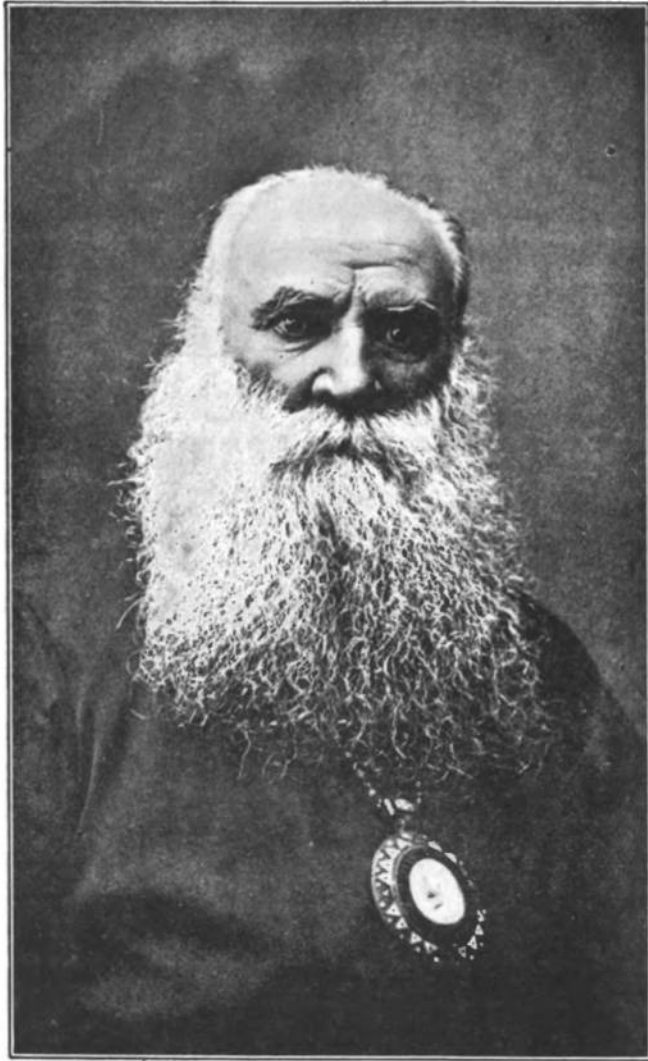
Члени Всеукр. Прав. Церковної Ради, за її управління Церква досягнула найбільшого розквіту.

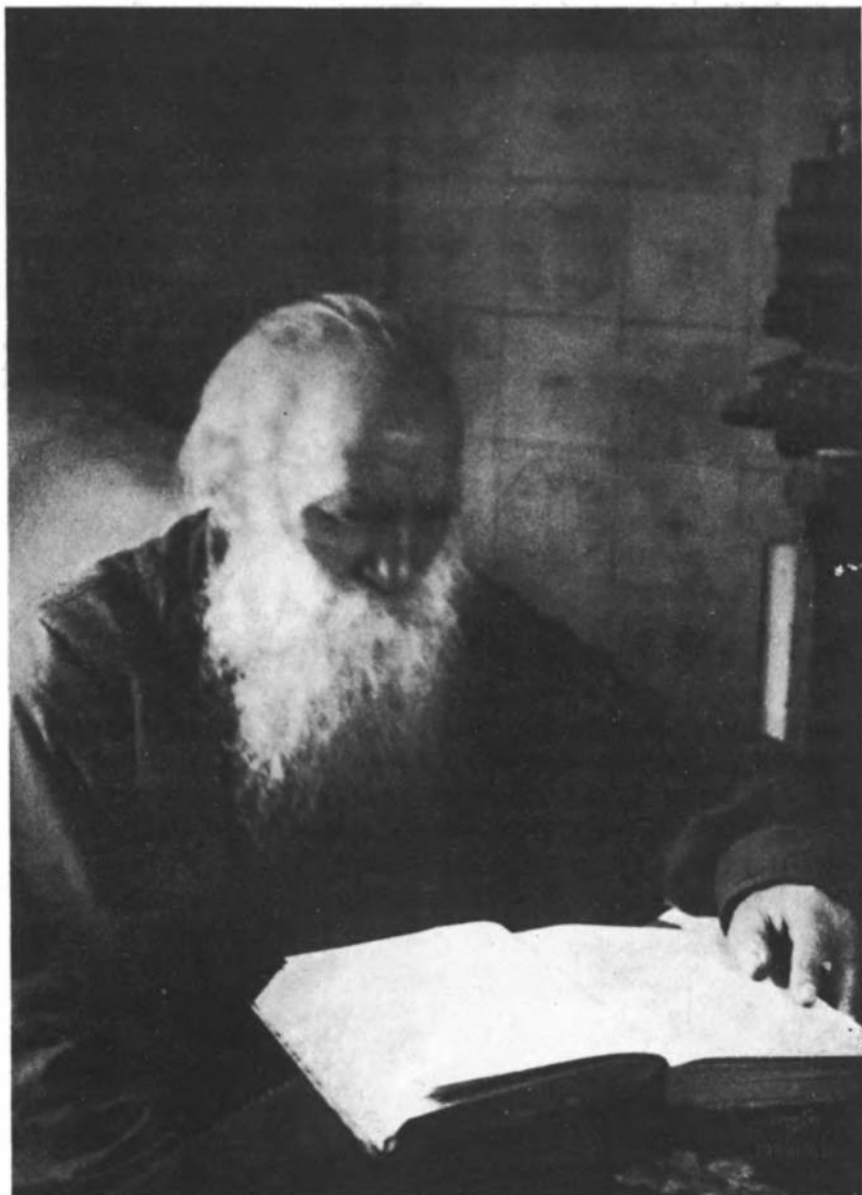
**Св. Софійський Собор — Катедра Митрополита
(Збудував князь Ярослав Мудрий — 1034 р.)**

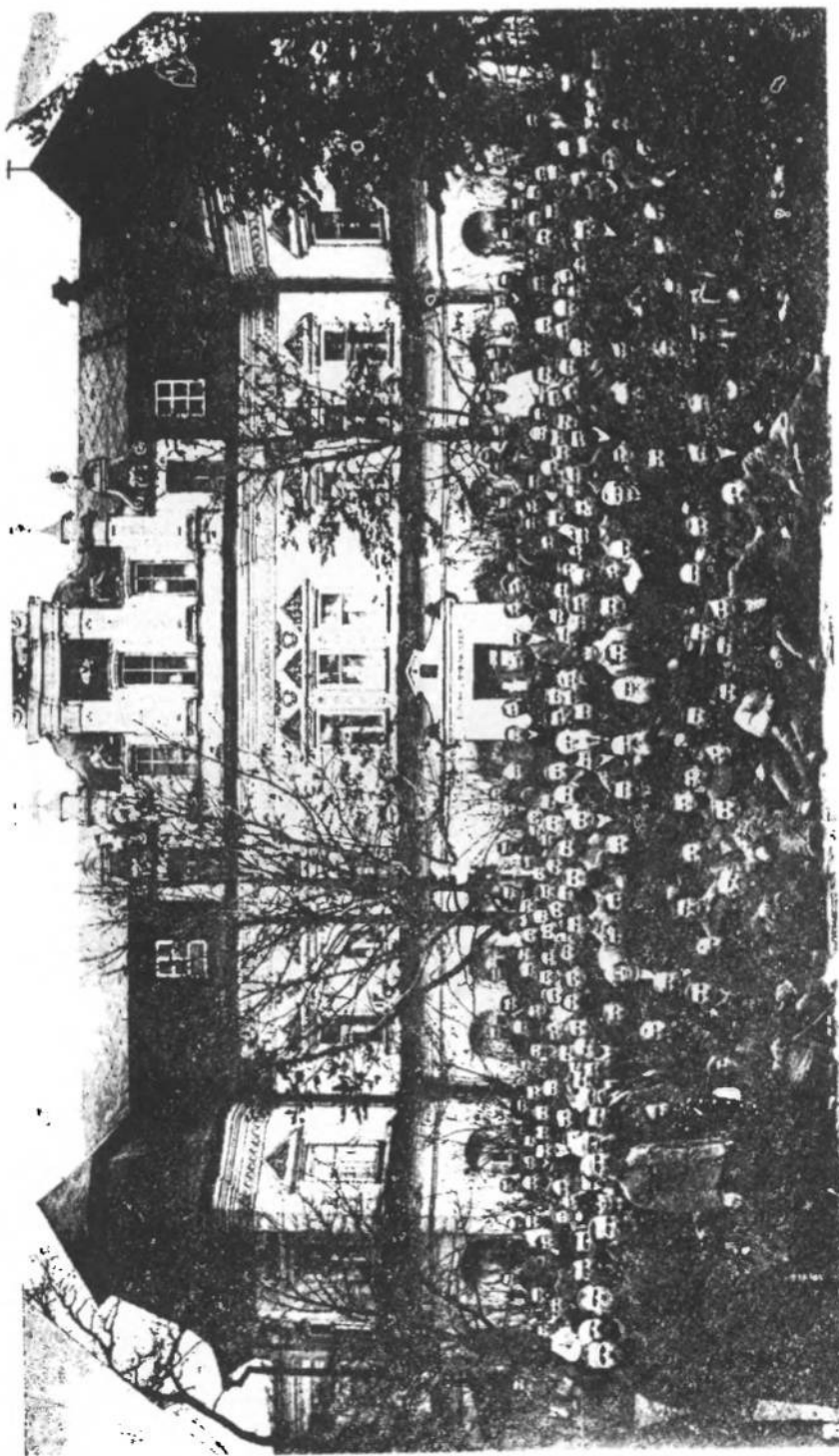
Собор св. Миколая в Києві — збудував гетьман Іван Мазепа — в ньому відбулась перша відправа Богослуження в українській мові, — 1919 р.

Митрополитъ Василъ Луцкисскій

Митрополит Василь — за читанням Св. Письма.

Петрич Всеукраїнський Православний Церковний Собор, 1921 р., що відродив Річну Церкву до вільного життя й поставив першого Митрополита — о. Василя Липківського.

Спископат У. А. П. Церкви — в часах її Відродження.

Скажу про себе коротко, як про особу, що пов'язана оцим листуванням з Митрополитом Василем.

Зацікавився я відродженням Рідної Церкви зараз, як тільки прибув до Києва, 1917 р., (із заслання, як воєнний закладник). Студіюючи в університеті св. Володимира, на іст. філ. факультеті, я звернув свою особливу увагу й на теологічні студії, бо Рідна Церква притягала мене не тільки своєю національністю, а ще більше непідкупною релігійністю, яка ще з дитинства була глибоко в моєму серці — устрій Церкви вказував на її правдиве християнство.

Був я учасником I-го В. П. Ц. Собору, в Києві, 1921 р. — бачив душевне горіння його й готовість на самопосвяту за Рідну Церкву. Був я учасником і 2-го В. П. Ц. Собору, 1927 р., на якому за вимогою большевицької влади звільнено було Митрополита Василя від духовного керування Церквою, і з того моменту почалась поступенна ліквідація Церкви, що завершилась в 1930 р.

Скоро після Собору, (в м. грудні), прийняв я священичу висвяту, (див. Грамоту висвяти, даліше) з рук Найпочесн. Митрополита Василя, в св. Микільському Соборі (Мазепинському — тепер зруйнованому большев. владою) — й був обраний на настоятеля Парафією св. прав. Єлисавети, в Києві, (на Трухановім острові — храм теж зруйновано). Тут пробув я шість літ, рівночасно працюючи в канцелярії В. П. Ц. Ради, в книжному й нотному відділі, поки попав під заборону влади.

В час деякого політичного відпруження (Неп-у) одержав я, як «иностронец», візу на виїзд. Після короткого перебування на праці в Кооп. Союзі, в Галичині (м. Стрий), я переїхав в Канаду, до нашої Церкви, м. Вінніпег, де одержав місце настоятеля в катедральному Соборі, св. Покрови. Тут працював я 15 літ.

У моїй загально духовно-народній тут праці заслуговує особливої уваги судовий державний процес між Консистоцією й Парафією св. Покрови в питанні приналежності Парафії до Осередку Церкви й ідеологічного її становища — цебто становища на ґрунті Рідної Церкви, 1921 р. Два державні високі апеляційні суди визнали слушність й права парафії, але після того Парафія залишилась на самостійному положенні.

В 1947 р. я переїхав до Америки, Каліфорнія, м. Лос Анджелес, для зорганізування тут Української Прав. Пакрафії, бо тоді на всім Заході Америки не було взагалі української парафії — ні православної, ні католицької. Бог благословив мою місійну працю й труди невеликого гуртка релігійно й національно свідомих людей, парафія розвинулась — розбудувала усе потрібне для свого життя — прекрасну церкву, аудиторію, два будинки для причета (один новий), малий дім для школи й три парцелі (земля й будинки) під будову Дому для Старших віком членів парафії.

Вже 33 роки працюю тут з дружиною й Бог благословляє нашу, й побожних вірних нашої громади, працю. Нехай Бог благословить й нашу Рідну Церкву в Україні вийти з неволі на світ Божий й бути радістю для свого рідного українського народу! —

о. Петро Маєвський

*З ласки Божої і волі Української
Православної Церкви*

*Я, митрополит Київський і всієї України
Феофан, єпископ Ісківський
благодаттю і владою Всесвятого Духа, що за молитви Церкви дані мені від
Небесного Архієрея Господа Нашого Ісуса Христа, в 11 день 17 у д.
18 місяця року Божого 1921, згідно церковному обранню і після
належних іспитів та зрештеш в моральній чистості побожного **Ієромонаха**
Петра Михайловича Масвського, висветив його в сан*

№ 991/48

*єв я ще н м а н а до граму св. Євстахія
Тростяцької парафії, з м. **Київ**, повіту, на **Київщині**.*

*Тому побожний священник **Петро Михайлович Масвський**
нас право **виконання** — Св. Таїнств і на відправі служб
Божих по чину Св. Православної Церкви, а додаючи про спасіння божих людей
мусть бути ім зразком чесноти і моральної краси, виявляючи це, як каже
Апостол: „в слові, в життю, в любові, в настрю, в тивості, у вірі, в чистоті“
по всяк час і на кожному місці, щоби почувти в день Господ-
нього Суду вакаши од Господа: „Вірний слуго! В малому був вірним, над
всімажкми постівив тебе, увійди в радість Господа твого“.*

*Отже за для постійного нагадування про все це і дається йому священниче
Ієр. **Масвському** — ця архієрейська грамота, підписан моєю ствердження.*

*Рoku Божого 1922 місяця **листопада** в 14 день.*

*Архієпископ Василь Митківський митрополит
Київський і всієї України.*

*Місце **Київ**.*

Грамота висвяти Всч. о. Петра Масвського.

Частина І-ша

Текст Листів

в українській мові

**Part I
In Ukrainian**

ЛИСТУВАННЯ З МИТРОПОЛИТОМ ВАСИЛЕМ ЛИПКІВСЬКИМ

ЛИСТ I-ий

Київ, 3. IV. 1933.

Вельмишановний Отче Петре!

Листа Вашого від 22. II. я одержав 30. III. і Ви не повірте, як зрадів я йому, довідавшись із нього, що Церква наша в Америці жис й шириться, що й Ви живі, здорові й працюєте в рідній нашій справі в далекій Канаді. Дай Вам, Боже, довго й вільно й спокійно працювати в умовах широкого братерства.

Щодо мене, то я можу лише сказати, що дякуючи Богові, поки що живий і здоровий, хоч роки вже добре дають себе почувати. Від 7/20 минулого березня мені пішов уже 70-й рік.

Після того, як в листопаді 1927 року з мене було «знято тягар митрополичого служіння», я до 1929 року залишався жити в попередньому помешканні (Короленка 14/2), а з жовтня 1929 р. мусів перебратися до сестри на Солом'янку (Мстиславська 46/14), де й досі перебуваю. З часу свого оселення на Солом'янці я майже ніколи в Києві не буваю, жию справжнім анахоретом, мало коли й на вулицю показуюсь. Ні з ким із сучасних церковних діячів я жодних стосунків не маю, ні з ким з них за весь час я навіть ні разу не зустрічався, ніхто до мене не заходить і я ні до кого, і тому про стан Церкви на Україні я не краще освідомлений тут, на Солом'янці, ніж Ви там в Америці. Час свій я розважаю згідно з псальмою — згадую дні давні та про роки вічні думаю і навчаюся. Але й тут відчувається тяжка духовна голоднеча, що ще гірше пригнічує, ніж матеріальна; книг ніде дістати, якоїсь праці теж, переглядаю старі переклади, що можу, своє занотовую, дещо з церковної історії пригадую — от так і тягнеться рік за роком, день за днем...

Що відносно мого матеріального становища, то запевне воно дуже тяжке — і не лише через загальні тяжкі умови, а й тому, що, як Вам відомо, перед нами «служителями культу» тут закрито всі державні засоби постачання, і ми повинні по-

стачатися від перекупників за ціну в 10, а то і в 100 разів більшу. Від Церк. Ради, хоч 2-й Всеук. Церк. Собор і призначив мені пенсію по 50 карб. на місяць, я ні копійки не одержав і не одержую, і навіть те, що персонально мені від парафій надси- лалось, до мене ніколи не доходило. Отже хоч маленька допо- мога від Вас для мене була б величезною Божою ласкою.

Тут усі тільки й говорять і міркують про харчування; це й моя найперша турбота. Про такі речі, як молоко, масло, м'я- со, цукор нема вже чого й думати, а хочби мати з пів фунта хліба на сутки, хоч з I пуд муки на місяць на якого коржа або галушку, з пів пуда круп на кашу, куліш та з I фунт якого жи- ру на присмаку, що все становить на гроші приблизно 5 доля- рів на місяць — то я був би цілком задоволений, і принаймні турбота про хліб щоденний трохи втратила б свою остроту.

В який спосіб я міг би зручніше одержати від Вас цю допо- могу, я тут гаразд не міг довідатись; Вам це, я думаю, видні- ше там. Тут з Америки одержують гроші (невеликими краще частинами) через пошту і через банк, але не завжди зручно бу- вав, кажуть, їх одержати. Є тут державна комерційна інститу- ція «Торгсін» (Торговля с иностранцами), де продають продук- ти тільки на золото, срібло й долари; можна на Торгсін поси- лати через банк, але в Торгсіні часто не буває найпотребнішо- го продукту (муки, круп) та й черги. Деякі щомісяця одержу- ють з Америки посилки з мукою, крупою, рижом то що, і їх тут доставляють на помешкання. Коли б це було можна, це запевне було б найзручніше.

Але я вже дуже розбалакався, призначив навіть розмір ба- жаної мені щомісячної допомоги, та ще, як то кажуть, як мед то й ложкою. Та Ви не звертайте уваги на мою старечу бала- канину. Я такий радий, що є з ким побалакати. Запевне всяку від Вас допомогу, в якій би мірі і в якій би спосіб вона не прийшла б, я прийму з рівною приємністю і вдячністю. Одно- го лише я боюсь — як би ця допомога не лягла зайвим тяга- рем на Вас і братерство. Я вже й так зажився на світі, пора вже звільнити його принаймні від себе, тимбільше, що на ньо- му тепер чомусь і так багато тягарів нависло.

А Вам і братерству я щиро бажаю ще довго жити й пра- цювати і на свою і на загальну користь і утіху, і перш за все один одного тягарі носити. Гроші і посилки (як це буде мож- на) прошу надсилати на ім'я сестри (їй зручніше одержувати) на таку адресу: Київ, Солом'янка, Мстиславська ул. Н. 46, кв.

14. Марии Константиновне Липковской.

Закликаю Боже благословенство на Вас і всіх працівників Церкви нашої в Америці, на нашу рідну Церкву і на весь наш побожний нарід в Америці.

З щирою братерською любовію і вдячністю за пам'ять —

Митрополит Василь Липківський

ЛИСТ 2-ий.

Київ, 5. VI. 1933 р.

Вельмишановний Отче Петре!

Листа Вашого я одержав несподівано скоро — саме на свято Вшестя, і це дало мені вітху тим більш радісно відсвяткувати це свято радості апостольської й братерства християнського, що так потрібне в часи пригод.

Вашу допомогу — 10 доларів — перевели в банку на золоту валюту, що по сучасному курсу доляра вираховано в 16 карб. 92 коп. На ці гроші видали мені листа на «Торгсін», і по цьому листові я можу одержувати всі, які там є продукти. Торгсін на ньому лише відзначає на скільки взято. Я вже взяв з Торгсіну пів пуда гороху, пів пуда гречаних круп, 1 кіло рижу, 1 кіло масла, 1 пуд пшеничної муки, обійшов іще деякі найневідкладніші свої потреби, та ще залишилося мені майже на місяць на щоденний хліб, і таким чином Ваша допомога з на місяць мене цілком заспокоїла та ще деякі старі дірки залатала. Я даремно турбував Вас своїми думками про надіслання продуктових поштових посилок. Через велике мито це справді річ зайва й неможлива. Найкраще висилати грошима на «Торгсін». Тут я не мав ніяких непорозумінь, і навіть черги не великі; хоч не все можна дістати, але з того, що можливе, це все ж, здається, найкраще.

З радістю і вдячністю приймаю Вашу обіцянку надсилати мені щомісяця допомогу хоч в 5 доларів; це справді була б для мене велика підтримка й полекшення життя. Тільки прошу Вас,

не вважайте це за свій обов'язок; я хочу, щоб у цій справі Ви почували себе цілком вільно і рахувались не з моїми потребами, а лише зі своєю можливістю, і навіть щомісячного терміну можете не дотримуватись, а надсилати коли і як і скільки буде можливість, щоб ця допомога мені не стала зайвим тягарем і турботою для Вас. Та коли навіть ця допомога обмежиться лише тим, що Ви вже мені надіслали, то й за неї я Вам безмежно вдячний..

Тепер щодо життя нашої Церкви на Україні. Знов же кажу, що після примусового звільнення мене від церковної праці, я багато дечого не знаю й не зміркую в її сучасному стані, бо жодних стосунків з сучасними керівниками Церкви не маю і ніяких звісток від них не одержую. Подам лише дещо з того, що знаю: 29 жовтня 1929 року впокоївся всеч. архієп. Нестор Шараєвський і похований коло св. Софії. Помер також «уповноважений Діяльної церкви» Кость Янушівський. В січні 1930 року скликано «екстремний собор», який зліквідував УАПЦ, а заснував свою просто «Українську Православну Церкву», яка по суті є таж сама «Діяльна». В складі цієї нової церкви я вже, здається, не рахуюсь, принаймні до складу їх духовництва не належу, і ні на які свої зібрання, (коли вони ще бувають) мене не запрошують.

Влітку 1930 року Митроп. Миколу Борецького заслано до Ярославу в концлагер, де він і зараз перебуває. Ще раніше зіслані — прот. Карпов і М. Хомичевський до Владивостоку, прот. Ю. Красицький, Д. Ходзицький і архідіакон Є. Пивоварчук на північ, і в Софії зараз нікого з давніх не залишилось. В грудні того ж 1930 року скликано другий «екстремний собор» і на ньому за митрополита обрано харківського архієпископа Івана Павловського, який іменується вже «Харківським і всієї України». Київ уже перестав бути предковичним осередком Української Церкви. Всеукраїнська Церк. Рада теж переведена до Харкова і складається, здається, лише з митрополита — голови і двох священників — скарбника й діловода. В Кожній єпархії (всіх єпархій зараз, здається, 7) єпархіяльна рада теж з єпископа і двох священників. (В Києві з архієп. Малюшкевича — голови (зараз ув'язнений), прот. Ботвиненка — діловода й скарбника свящ. Хрипка). Всіх парафій на Україні залишилось, кажуть, не більше як 200. В Києві залишилось ще 7 парафій (існують покищо й Солом'янська й Труханівська). Єпископи: Степан Орлик, Юрій Жевченко й Микола Пивоварів на заслани. Єпископи: Кротевич, Оксіюк, Дахівник, Грушевський,

Чулаєвський, Ромоданів, Тесленко зріклися сану і церкви й пішли на державну працю. Зріклося і багато священників (Мороз, Гов'ядовський і багато інших). Працюють зараз лише 7 єпископів та кілька (Міхновський, Ширяй, Самборський), як парафіяльні священники. Як бачите, стан Української Церкви на Україні дуже тяжкий, окрім того, що ніякі ні часописи, ні книги не видаються, і ніякого церковного життя не чуно.

До речі в мене залишилось примірників 30 псалтирі, кілька примірників мінеї, часословця, що я одержав за працю по їх складанню, і я дуже радий був їх послати Вам, хоч як маленьку вдячність за допомогу, і пішов на пошту, щоб розвідати, та там мені сказали, що жодних книг релігійного змісту пошта для пересилки не приймає.

Мені дуже цікаво мати приватніші відомости про життя нашої Церкви в Америці. Де, напр., Ваш попередник по Вінніпегу, здається, о. Кудрик? Як будівля Собору в Вінніпегу? Як працює консисторія? Чи є яка «соборноправність», якої вже у нас на Україні «и звання» не залишилось? Чи виходить ще часопис, здається, «Православний Вісник»? До речі, в цьому вісникові було років 3 тому вміщено послання архієп. Івана, в якому сповіщалося, ніби мене зіслано на далеку північ. З цього приводу мене викликали до ДПУ і запропонували написати спростування. Я мусів написати кілька слів спростування в редакцію Вісника, які залишив у ДПУ.

Як життя нашої Церкви в Штатах? Чи працюють там і ще пан-отці: Каськів, Гундяк, Хомицький, Корсуновський? Дуже мені жалко, що всечасний архієп. Іван Теодорович не досить задовольняє своєю працею Церкву. Чи він є єпископ і Канадської Церкви і як її доглядає? Як взагалі у Вас справа з єпископом? Може подасте мені адресу архієп. Івана. Я трохи знаю хиби вдачі архієп. Івана, але в нього є одна добра риса: він легко піддається впливу, і добрий вплив його змінює на краще, і за ап. Павлом, з нього можна зробити такого, якого хочете (2 Кор. 12. 20). Отже і представники Церкви в Штатах, і Ви зі своєю Консисторією, мені здається, можете, добре впливати на нього і робити його таким, яким хочете його бачити. Коли будете бачитись з арх. Іваном, вітайте його від мене і передайте йому пораду, щоб він по можливості все робив за порадою принаймні з найближчими своїми співробітниками; нехай сама Церква буде активним чинником свого життя, а не об'єктом лише зверхнього керівництва, бо лише активність церкви — громади є справжнє й гідне життя церкви.

Чи ще є в Америці російський митр. Платон? Його товариш у Києві єписк. Димитрій недавно помер. Що Вас цікавить запитуйте, я з охотою буду відповідати й доручення виконувати, які зможу. Будьте здорові й щасливі, і нехай Господь Бог усіх вас охороняє й покриває. Не маючи духовного зв'язку з сучасною Церквою на Україні, я тим більше відчуваю і втішаюсь духовним сполученням з рідною вільною Церквою в Америці і призиваю на неї щире благословенство Боже на дальше її вільне рідне життя і розвиток на користь нашого народу на даледій країні.

Митрополит Василь Липківський

П. С. Про В. В. Потієнка от уже років зо три жодних звісток не маю. Він перебував у Харкові за підпискою про невиїзд. На жаль, Вашого коверта використати не можу, бо за нашими порядками на коверті треба робити на одному боці російськими, а на другому закордонними літерами. —

ЛИСТ 3-ий

Київ, 3. VII. 1933 р.

Вельмишановний Отче Петре!

Тільки що одержав Вашого листа і зараз Вам відповідаю. Перші 10 доларів я одержав 25 травня. Банк видав на них по куску лист на Торгсін на 16 кар. 90 коп. і на них я взяв муки, круп і деякі інші діри свого життя залатав, і 5. VI. написав Вам і послав листа з подякою за допомогу. А 23 червня я одержав і другі 10 доларів, і банк видав мені листа на 15 карб. 52 коп., і таким чином ще принаймні місяць мого життя цілком заспокоєний: матиму галушки і кашу. Дуже Вам вдячний і за цю допомогу, і ще більше вдячний, що Ви обіцяєте ще вислати. Цілком певний, що Ви цю велику підтримку мені робите щиро і тому також щиро її й приймаю, а для Вас прошу від Бога всякої ласки, бо тільки цим і можу віддячити.

Цікаво, чи одержали Ви мого листа від 5/VI.? В ньому я дещо сповіщав Вам про сучасний стан Церкви на Україні і прохав Вас подати мені докладніші відомости про стан нашої Церкви в Канаді і Штатах. Мені цікаво, де пан-отець Савчук, редактор «Правосл. Вісника», де п. о. Кудрик, здається, Ваш попередник; цікаво знати про фундаторів нашої Церкви в Америці, п. о. Каськова, Гундяка, Корсуновського, Хомицького і т. і.? Мене особливо вразили Ваші натяки відносно архієп. Іва-

на . Прошу Вас порозумітися з братерством і вплинути на нього, як на першого в братерстві, що по слову Христа мусить бути всім слугою. Вітайте його від мене, і нехай Господь ласкою Своєю, а не карою навчає нашу Церкву на краще.

Ви прохали надіслати Вам богослужбових книг. З приводу цього я ходив на центральну пошту, але там сказали мені, що жодних книжок, чи пакунків релігійного змісту державна пошта до пересилки не приймає. Отже хочби я з охотою вислав би Вам і богослужбові книги і свої промови й промови Інокентія і інші підручники, але, на жаль, не маю змоги. Що відносно фотографії Собору 1927 р., то і я її не бачив; мабуть Шафранівський її просто знищив, а фотографія «старших братів» теж не вийшла, та й більшість з них уже відійшла від братерства.

Бажаю Вам і дружині Вашій, всьому широму братерству здоров'я, спасіння і всякого добра —

Митрополит Василь Липківський

ЛИСТ 4-ий

Київ, 17/VII. 1933 р.

Вельмишановний Отче Петре!

У нас майже й літа ще не було; увесь час така негода, все холоднеча та дощі, що й з хати не можна було вийти. Але з Америки від братів на мене полило теплим і пожиточним дощем. Ви, спасибі, вже двічі прислали мені по 10 долярів і обіцяли ще вислати щомісячну допомогу. А от на цих днях о. протоіерей Павло Корсуновський прислав мені через польське трансатлантичне товариство Гдинія-Америка 20 долярів і теж обіцяє подбати про щомісячну допомогу. Запевне я в такому стані, що можу прожити тільки милостинею, бо нічого не маю й нічого не заробляю, і змоги до цього не маю. Ваша допомога це для мене манна небесна. Але я не маю морального права зловживати добротою братів, що й самі не «від ізбитку свого дають».

Отже я Вас прошу, порозумітися з о. Павлом Корсуновським, щоб я не опинився в становищі того теляти, що двох маток сосе. Для мене цілком задовільна була б щомісячна допомога долярів 10 на місяць. Запевне про такі речі, як сало, масло, молоко, яйця я вже не мрію, а фунт хліба, якусь юшку

й кашу я щодня мав би, якесь опалення на зиму і необхідний одяг та білизну. Старій людині, що живе допомогою доброчинців, більшого вимагати не можна. Тому я цілком був би задовільний, коли б від Вас і о. Павла я одержував щомісячно по 5 доларів, і то коли Вас це не надто обтяжить. Та й за меншу лепту буду вдячний. Отже Ви якось порозумійтесь — о. Павлові я окремо пишу.

Щось курс американських доларів дуже падає, сьогодні вже кажуть лише 1 карб. 36 коп. на золото. о. Павло пише, що в них теж велика криза, звичайно безробіття. А тому, що там наші парафіяни працюють на фабриках, вони мабуть, а через те й наші парафії в дуже тяжкому стані. Пише о. Павло, що й всесесний архієпископ Іван бідує. Значить, і крім мене є в вас кому помагати — ближчому від мене. Я ще трохи бодрусь, а от старенька моя вже зовсім опустилась через усякі пригоди; в неї й параліч і нервовість, ледве з ліжка на стілець перелізе, з хати вже не виходить, а все ж їсти просить. Спасибі, сестра вже нас обходить, як тільки може.

Ну, будьте здорові і нехай милує Господь Вас і вашу вельмишановну дружину. Чи одержали мої два листи? З щирою пошаною і подякою призиваю на Вас Боже благословенство —

Митр. Василь Липківський

П. С. «Торгсін» у нас тепер усе; без нього, без «іноземної валюти» нічого ніде не дістанеш. Гарні ширі були, здається, Труханівці. А от з тих часів, як я не митрополит, ні одного з них і в вічі не бачив. —

ЛИСТ 5-ий

Київ, 7 вересня 1933 р.

Вельмишановний о. Петре!

Тільки що одержав Вашого листа від 15 серпня і зараз відповідаю. Дуже дякую за фотограф. картку й за допомогу, що її одержав в один день з листом. Ви знялись в якійсь багатій рослині, мабуть гарного літнього дня, і мені тим більш весело було поглянути на Вас, що в нас літа майже не було, увесь час дощ та холод, і з хати трудно вийти.

Ваше прохання надсилати Вам мої промови я вже почав здійснювати, і то самим жвавим, більшовицьким темпом, і з 15-го серпня до цього числа послав уже Вам 10 рекомендованих листів з промовами, починаючи з 14-ої неділі по Тройці, цеб то на вересень м., бо раніших Ви не встигли б одержати.

Та боюсь, щоб таке часте листування не звернуло на себе увагу кого слід і не сталося з того боку якої затримки, чи неприємності, хоч промови звичайно нічого політичного, чи протидержавного в собі не мають. На пошті їх приймають без затримки і пересилка дешево обходиться, 35 коп. Промови я пишу на великих поштових аркушах, що в мене їх ще трохи затрималось; спочатку — 7 листів послав по одному аркушу, а в два останніх вклав по 2 аркуші і прийняли за ту ж саму ціну. Тому далі буду в кожному листі посилати 2 аркуші. Коли затримки з боку влади не буде, то Ви вже мусіли б початок їх одержувати. Пишу я їх дуже стисло і наскоро, тому в них можливі помилки, недоладности в стилі і т. і. Ви, мабуть, передрукуєте їх на машинці (в нас цього не можна без дозволу влади), і запевно що недолладу вільно виправляйте. Може навіть, коли вони цікаві панотцям, будете друкувати їх в кількох десятках примірників (чи в часописі, коли він виходить), як це Ви робили в Києві. На все це даю Вам повну волю, аби була користь Церкві. За серпень я по змозі теж висилатиму, коли піджену писання на наступні неділі і свята.

Свій життєпис я теж уже надіслав 5 вер. і разом з ним для історії 15-річчя Канадійської Церкви випис з молебня, що був відправлений в Софії з приводу приєднання цієї Церкви до УАПЦ. Дуже добре, що Ви подали мені деякі теми для промов, що більше цікавлять вашу людність; я буду їх мати на увазі й по можливості на них відповідати. Вже в 2-й промові на нед. 26, що тільки що її скінчив, я дещо висловив про «греко-катол.» церкву; не знаю, як це подобається.

Відповідаю на запитання: 1) Чому нема 2-ї пісні в Каноні, а зразу 1-ша — 3-тя? Річ втім, що давні св. отці, особливо ченці, дуже кохались в піснях, що в св. Письмі в Старому Заповіті. Крім псалтирі, вони виспівували ще 9 пісень, що містяться в інших книгах, а саме: 1-ша пісня Мойсея по переході через Червоне море, 2-га пісня Мойсея перед смертю, пісні Ганни матері Самуїла, прор. Авакума, Ісая, Іони, 2 пісні трьох юнаків у Вавилоні й пісню Божої Матері. Згодом св. отці поміж стихами псалтира почали містити коротенькі пісні християнського змісту, так звані тропарі, чи стихири. Приблизно коло 7-го віку почали також оздоблювати своїми тропарями і ті 9 пісень з книг Старого Заповіту, що склали канон, чи правило для співу. На початку тропарями оздоблювали 2 — 3 пісні з канона переважно останніх. Так з'явилися двопіснеці, трипіснеці (тріюдь), що й тепер співаються в піст. Перший, що до всіх 9 пісень канона додав тропарі, це був св. Андрій Критсь-

кий в своєму великому покаянному каноні. Дальші піснопісці прикмітили, що в 2-гу пісню Мойсєву трудно вкладаються тропарі християнського змісту, бо ця пісня стосується спеціально євреїв і є різкий докір євреям за їхню впертість і непокірливість, і до християн не підходить, тим більше, що канон взагалі є пісня хвали Богові, чи святих, а не докору людям. Тому вони до 2-ї пісні Мойсєвої тропарів християнських не додавали, а співали її так, як вона складена у Мойсея. Згодом в канонах ці пісні скоротили так, що з них взяли лише по кілька висловів, як зв'язки (ірмоси) між тропарями, а 2-а пісня як не мала тропарів, то й оказалась зайва, як ірмос. Так вона по волі і вийшла зі вжитку, але не викинута з нумерації пісень тому, що ще залишилась в каноні Андрія Критського та інших давніших канонах, що вже не вживаються.

2) Чи є правильне допущення хлопців в стихарях для обслуговування при відправах в церкві? Тут я бачу власне два питання: а) Чи можливо одягати стихаря особам неієрархічного стану для услуговування в церкві? б) Чи можливо одягати стихаря малим хлопцям? Відповідь на перше питання життя церкви дає тільки позитивну. Стихар (грецьке — сорочка) не є спеціально священнослужительська одіж, а загальна одіж церковних прислужників, що має визначати чистоту совісти, невинність прислужника, а практично закривала домашню одіж і відзначала службовця церковного. Тому в стихаря і в давнину одягались і дяки й четці й співці й паламарі, прикривали стихарем свою часом не досить пристойну домашню одіж і для народу відзначали свою церковну службу. Їх посвячує в стихаря єпископ, а частіше вони одягають його просто з благословенства настоятеля. І в молитві, що її читає єпископ, коли посвячує в стихаря, підноситься прохання до Бога, щоб зробив достойним поставленика свічки світити, кадило подавати, дверей пильнувати, цебто виконувати нижчі церковні послуги, що їх у нас звичайно виконують і малі хлопчики. Отже стихаря з благословенства настоятеля вільно може одягати кожний церковний прислужник. в) А чи може надягати стихаря — цю одіж чистоти, невинности — малий хлопець-прислужник у церкві? Безумовно, може. Коли він має вже на собі пресвітлу одіж хрещення — «у Христа одягнувся», коли сподобився «печати дари Духа Св.», причаститися тіла і крові Христової, то чому він не міг би одягнути на себе стихаря — одіж невинности. Це більш пристойно і для народу, що бачить в ньому прислужника церковного і для нього самого для більш побожного виконання своїх обов'язків і покриття свого домашнього одягу.

Кажуть, ніби прислужництво хлопчиків у стихарях це звичай католицький, звідти перейнятий православною церквою. А хочби й так, що ж тут негарного? Дякувати Богові, ми живемо у волі Христової благодати, а не в рабстві Мойсеєвого закону, і можемо вільно переймати те, що бачимо гарного у других, за словом апостола: «все досліджуючи, доброго держіться». Хіба мало доброго ми перейняли від католиків? Напр., пасії, безперечно перейняті митр. Петром Могилою від католицтва; в останні часи проповідницькі катедри, звоники на раніш-освяченій... Католицька Церква також апостольська своїм початком, як і наша, і багато затримала в собі того давнього, що вже у нас не зберіглося (напр., сидіння під час відправ). Що в ній Церкві не противного, чому його не переймати?

Отже прислужництво хлопчиків у стихарях, це звичай пристойний, нашій Церкві не противний, надає більшої урочистости відправам і тому до заведення його не мусить бути жодних сумнівів. Запевне хлопчики повинні бути побожні і наперед добре навчені. Зрештою, цей звичай заведено найперше не в Російській, а в Українській Церкві, в Києво-Могилянській колегії, де існувало «братство дитяче» (з учнів колегії), що само виконувало всі послуги в церкві. Здається, подібне братство (молодече) було і в Львівській братській школі. Уже київські вихованці перенесли його до Москви. Взагалі, мені здається, що час уже, щоб Церкви Христові подивились одна на одну оком християнського братерства, а не єврейського фарисейства, може б вони ближче були єднання, ніж молитвою про єднання в душі фарисея: «я не такий, як інші люди». Як там у Вас про це міркують? Може я колись торкнуся цього в промовах (проповідях).

До речі, мене цікавить нове українське утворення церковне в Америці на чолі з єписк. Жуком. Чи є це просто духовне авантюрицтво, подібне до російської живої, чи обновленської, чи нашої «діяльної» Церкви, чи це є певний народний рух. Коли це є духовне авантюрицтво, що ще тільки шукає ґрунту в народі, то запевно воно мусить чеплятися за якогось зверхника — чи папу, чи патріярха, на ньому висіти, бо інакше воно опиниться в повітрі, без ґрунту знизу й без гака зверху. Йому необхідно зачепитись за якогось «канонічного» гака. Коли ж то є певний народний рух від римського папи і сам утворює свою незалежну Церкву, то це є рух православний. Коли народ сам обрав собі цього єпископа, сам визнав себе найбільшим зверхником в своїй Церкві, то всяка канонічна зачіпка за царгородського, чи іншого патріярха йому вже не потрібна,

він сам в праві утворити свою ієрархію, доручити її поставлення кому захоче, чи й сам її поставити. Такий був наш український церковно-визвольний рух, що обрав і поставив своїм собором митрополита. Він сам і є найканонічніший зверхник своєї Церкви і з патріярхом, чи іншим зверхником іншої Церкви може єднатись лише в розумінні братерства, але ніяк не зверхництва.

Мені незрозуміло, чому Ви пишете, що сирійські єпископи не канонічні, бо не мають злуки з царгородським патріярхом. Коли Сирійська Церква є незалежна від цього патріярха, то й її єпископи є канонічні, хоч би їх і не визнавав патріярх. Коли ж ці єпископи й самі канонічні, але поставили о. Жука без згоди з його Церквою, коли б навіть сам патріярх Царгородський поставив його без згоди й обрання Церкви, я не вважав би його канонічним. Пора вже визволитись нам, православним, від патріяршої канонічності, замінивши її на канонічність церковну соборноправну; особливо для цього сприятливі умови у Вас в Америці.

Все це я кажу до того, що чи не можна якнебудь полагодити цей сумний поділ в Українському народі в Америці. Може б можна як порозумітись з Церквою єп. Жука, або з самим о. Жуком, чи його духівництвом, чи громадою, минаючи всякі навіть моральні перепони, покриваючи любов'ю братерства, тим більше коли це є хоч і духовне анантурництво, але не для послуг державі, не державою утворене, бо у Вас цього не може бути. Подбайте, Христа ради, про братерське поєднання, а архієп. Іван, як англійський король, нехай царює, а Ви самі керуйте церковним життям.

Всього кращого! Привіт Вашій дружині! З пошаною й благословенством —

Митр. Василь Липківський

ЛИСТ 6-ий

Київ, 13/ХІІ. 1933 р.

Любий о. Петре!

Відповідаю на Ваші запитання. 1) Що відносно покладення хреста на собі, то тут гадаю єдино важливе — це виразно покласти на собі хреста православним звичаєм, цебто трьома пальцями правої руки на лоб, груди, праве і ліве плече. Ми в більшості кладемо на собі хреста під час церковних співів, мо-

литов, і так не сполучаючи його з молитвою «в ім'я Отця і Сина і Св. Духа, Амінь», а просто хрестимось та й годі. Коли ж мова йде про це сполучення, то тут різний звичай, і трудно дати якомусь перевагу. Росіяни звичайно хрестяться «істово», кладуть пальці на лоб, на живіт, праве й ліве плече, як тільки може досягнути рука, покладаючи «святого» на праве, «Духа» на ліве плече і спускають руку, кланяючись впояс, при слові «Амінь». Ми, українці, як Ви й пишете, так істово не хрестимось, а більш скромно, покладаючи «Св. Духа» на праве плече, «Амінь» на ліве й при цьому вклоняємось. Вбачаю певний сенс і в хресті уніяцькому, коли вони надають певної уваги і слову «амінь» (нехай буде так), повертаючи при цьому руку знов на груди, до серця. Може навіть це і є старовинний український хрест, бо в уніятів краще зберігся наш старовинний обряд. Отже може уніяцький хрест і є, так би мовити, найзістовніший і до нас найближчий. Але запевне тут важлива не зовнішня показовість, а внутрішня побожність. Давати ж перевагу одній якійсь формі хреста і я не відважуюсь.

2) Оздоба св. престола — це на мій погляд, справа не стільки релігійна, скільки естетична: прикрашати престола слід так, щоб було і для ока гарно і для релігійного почуття приємно. Запевне 7-свічник, чи 3-х свічник є обрядова властивість престолу, як хрест і євангелія, але чи цими свічниками будуть високі воскові свічки на високих підсвічниках, чи лампадки на низьких підставках, це, мені здається, ваги не має, аби було гарно. о. Юрій Красицький вільно прикрашав престол св. Софії і свічами на високих ставниках, і лампадками, і канделябрами і квітами, і було дуже гарно й побожно. От свічки католики вживають парафінові. Вам же слід цього уникати, а вживати воскові, хоч і тут не слід бути дуже щирим «ортодоксом». Але практично на престолі краще вживати лампадки: вони мірно, спокійно горять, не вимагають такого постійного догляду за ними. У Вас дуже поширена електрика. На мій погляд, навіть провести в лампадки електрику і завести на престолі електричне освітлення — це немає в собі нічого богопротивного, антирелігійного. Адже й електричність це є сила Богом дана. Чому ж й не вживати на служіння Йому? Правда, наші законники до останніх часів на електричність в церкві дивились дуже несприятливо, бо в канонах про неї нічого не пишеться. Але електричність це річ наших часів і канони про неї лише ми мусимо утворити; хіба що, церковне освітлення слід відмінити від світського — церкву від театру. Але хіба й електричності не можна надати церковного характеру? Та й тут,

як і у всьому, треба рахуватись з сумлінням і звичаєм парафіян.

3) В російських церквах зовсім антифонів не співали, а замість 1-го антифона співали: «На всяком месте владичества Его благослови, душе моя, Господа», а після ектенії зразу — Слава і нині «Єдинородний», і знов ектенія. Признаться, це я ввів у нас спів антифонів, щоб зробити цю частину Літургії більш змістовною. На мій погляд, варт би було саме для цього співати хоч по кілька стихів з антифонів, зокрема, на «Слава» співати хоч ст. 2-3 з 2-го антифона (Хвали, душе моя), і нині «Єдинородний». Хоч в Софії я цього не досяг, і там співали прямо «Слава і нині, Єдинородний».

4) Пригадую, що і в нас по селах деякі старі священники під час малого входу з євангелією давали євангелію цілувати народові. Гадаю, що це є теж старовинний український звичай і тому, де він існує, там не слід його виводити. І змісту малого входу він досить відповідає. Вхід з євангелією означає явлення Христа народові і цілування євангелії є ознака зустрічі Христа народом, і може більше тут влучне, ніж покладення чаші на голови вірних під час великого входу. (Тому що великий вхід з Дарами означає похід на Голготу і страждання Христа і смерть Його, покладення чаші на голови вірних, може хіба означати готовність страждати з Христом). Отже мені здається, що цілування євангелії вірними на малому вході варто б робити. В таким разі євангелію мусів би нести священник, а не дякон, це було б і більш відповідно.

5) Ектенію за оглашених, мені здається, просто треба викинути й ніякою іншою її не замінити. Літургія і без того надто насичена ектеніями. Крім того, ект. за оглашених торкалась певного конкретного стану в церкві, і то в зв'язку з виходом оглашених з церкви. Коли цього стану вже нема, то й ектенія за нього не потрібна. Замінити ж її якоюсь невиразною загальною ектенією за тих, що «вагаються, хитаються, падають духом», і то не відомо в якому зв'язку, мені здається, чимсь штучним і зайвим. Після потрібної (і заупокійної) ектенії і молитви за Україну при мені в Софії зразу виголошували останню ект. перед Херувимською.

6) Взагалі, на мій погляд, є велика потреба не тільки устав українських обрядів скласти, а й саме богослужіння ґрунтовно перетворити. Вже от тисячу років, як наш церковний устав на мертвій точці став. А між тим богослужіння це справа жива і мусить невпинно відживлятися і удосконалюватися, інакше вона

неминуче буде старітись і мертвіти. На дозвіллі я склав «Науку самоосвіти українського духівництва» (2 томи, 700 стор.), в якій висвітлив наш устав з боку історичного і подав деякі думки про зміни в ньому. Але ця справа вимагає інших часів і інших умов. Що відносно власне старовинних українських відмін в уставі богослужіння, то тут ми бувші російські громадяни в безпорадному становищі: нас учили російські наставники з російських підручників і ми є фахівці російського уставу, а всі українські відміни російська Церква старанно затушовувала й нищила, і для нас українська старовина цілком «terra incognita». В значно кращих умовах тут уніятська Церква в Галичині. Там більш вільно затримувався старовинний український обряд. Отже було б дуже корисно, коли б українські панотці в Галичині взяли за цю справу й сумлінно й незалежно від католицьких тенденцій склали старовинний український обряд, напиви, й на цім ґрунті можна було б уже будувати й сучасний український обряд.

7) Що відносно покриття голови на требах, то я не надаю жодної різниці скуфії і камилавці. Це лише російський синод, що повернув їх на нагороди духівництва, поклав їм різницю, і камилавку, як чернечу річ, поставив вище від скуфії. Отже що хто має, нехай те і вживає. Скуфія лише зручніша, її можна і в кишеню покласти, і між одягом вона краще вкладається, не треба на неї окремої коробки. На жаль, у мене власної скуфії не збереглося і ніде її мені здобути, а сочиняти свою форму боюсь. Знаю лише, що вона складається з 4-х клинців, що конусами йдуть до верху й так зшиваються. о. Юрій Красицький мріяв реформувати церковний одяг і скласти форму покриття голови подібну до єписк. митри, з того самого матеріалу, з якого й ризи, тільки нижчу й простішу. Самі ризи йому більш подобались уніятського гатунку, що лягають щільно по плечах, ніж московського, що стоять хомутом. Але для нас тепер час лише мрій, а не дій.

8) Щасливі ви, що маєте волю утворити свій семинар і можете посилати своїх студентів до теологічн. факультету. У нас ні те, ні те неможливе, бо й релігійна освіта і всяка теологія під примусом смерті. Що відносно програму Вашого семинару, то це залежить від того, який курс його, чи річний, чи дворічний. Розтягати його на більше не слід, і викласти саме необхідне. Найбільшу увагу треба звернути на підвалини християнської віри — св. Письмо Нов. Заповіту. Студенти прямо повинні вивчити текст його, особливо євангелії. З Старого Заповіту можна обмежитись «месіянськими» місцями пророцьк.

книг і псалтирі, і тими винятками, що читаються на параміях у свята; ⁂ останніх лише зробити загальний огляд. Я колись викладав Св. Письмо на своїх курсах і в мене складено підручника на Старий Заповіт і всі книги Нов. Заповіту, але до Вас він дістатись не може. Догматична й моральна богословія, як висновки із Св. Письма, мабуть, гарно викладаються на теол. факультеті, як і апологетика; і вам лише слід додати науку про церкву, як громаду вірних, про її соборноправність, і з поглядом православного з'ясувати різниці догм. науки Заходу. Це багато часу не займе.

Для орієнтації в догматах можна взяти клясич. твір митр. Макарія, а в моралі «Наука о нравственности» проф. М. Олєсницького (в мене є). Після Св. Письма і висновків з нього велику увагу треба звернути на історію церкви. Це справа трудніша, бо ваш теол. факультет, мабуть, мало й тенденційно трактує історію Східн. Церкви, особливо новіших часів. В мене складено «Бесіди з історії Всесвітн. Церкви» (32 бес.) за Ричардсоном, проф. А. Лебедевим. Вони можуть і для вас бути підручниками. Ричардсон (англієць) мабуть відомий у вас на теол. факультеті. Тільки в нас до нього за новіші часи зроблено додатки з німецьк. енцикл. Герцога, а дещо змінено відповідно до православних поглядів. Проф. Лебедев (Гоніння, Всесв. собори, Східня Церква по всесв. соборах) дуже гарний підручник для нас. З історії Церкви 19 віку гарний підручник Лопухина (2 томи — Зах. Церква і Східня Церква — в мене є). З історії російської церкви гарний підручник проф. Знаменського. Але, всі вони, грішним ділом, і Українську Церкву вважають за свою російську. Взагалі історію Церкви слід простудіювати досить уважно і в цьому студіюванні знайомитись і з переказом Церкви і з творчістю св. отців і з богослужінням і з канонами. Тверезо й безсторонньо треба розглянути і хиби в устрою, житті й науці Церков в минулому.

Щодо історії Української Церкви, то в нас її до останніх часів запевне й не могло бути. В уніятській церкві, коли вона й була звичайно тенденційна на свій бік. Я склав «Історію Української Церкви» за проф. М. Грушевським і почасти й з інших джерел, які можна було здобути, але це ще є справа майбутнього, як і взагалі історія України. Нарешті, вашим студентам у пан-отців мусить бути викладена церковна практика: богослужбовий устав, виконання треб, справа пастирства, проповідництва, принципи Української Церкви, адміністраційні, канонічні і т. і. Російські підручники тут мало корисні, бо й права й обов'язки пан-отця у нас відмінні. В своїй Науці самоосві-

ти Українського духівництва я головним чином мав на увазі відповісти на ці практичні вимоги пастирського служіння. З російських підручників можна вказати хіба на «Літургіку» Лебедева (2 част. — в мене є). Отже релігійна освіта у вашому семінарі, на мій погляд, мусить ґрунтуватись на 3-х стовпах: 1) Св. Письмо, і як висновки з нього, віра і мораль. 2) Церковна історія, і як висновки з неї церк. наука, канони, богослужіння й ухилення від ідеалів Церкви. 3) Церковна практика. Запевне рідна мова, читання, спів у церкві, безпосереднє ознайомлення з богослужбовими книгами, відправами.

Нехай Вам Бог помагає у вашій так недосяжній тепер для нас праці. Широ благословляю на працю і наставників і студентів. На ґрунті Америки це велике наше досягнення, як тут у нас кажуть.

9) З купівлею у нас стихарів діаконських і для хлопчиків справа безнадійна. Ці речі можна б купити лише в церкві, але там вони є власністю держави. Коли б же як і можна було їх здобути, то навряд чи буде можливо їх послати Вам. А коли б і дозволили, то запевне мито стягнуть таке, що й стихарі того не варті. Пошити нові, але матеріялу на пошиття у нас тепер не можна здобути. Отже моя Вам порада, в якійсь російській парафії позичити на зразок стихаря і пошити їх власними засобами. За матеріялом у вас запевне не буде утруднень. Коли нема у Вас парчі і галунів, то можна пошити з іншої матерії й обшити стрічками.

10) Я вважаю, що 1-й цикл Промов я вже Вам закінчив висилкою: послав Вам уже всі промови на: липень, серпень і вересень — на неділі і свята, і нові промови на всі неділі і свята до нед. Митаря і Фарисея. Деякі промови я переробив, пристосовуючи їх до тих тем, які Ви мені дали. Але те, що Ви багато з них не одержуєте, відбиває в мене охоту до праці, і я Вам почав надсилати просто чернетки, які ще в мене залишились більш-менш справні. Є в мене вони ще й на машинці передруковані; гадалось, що можна буде здобути дозвіл на друк. Але друкованих навіть на машинці не можна від нас без дозволу посилати. Можливо, що життепис мій до Вас не дійшов, бо був друкований на машинці. Деякі промови я послав друковані на машинці (на нед. 5, на Спаса), але по них густо написав інші промови. Все ж я цієї праці не припиняю і буду надсилати Вам і далі переважно в чернетках. Зараз посилаю на нед. Митаря і расп. сина.

До речі, посилаю Вам коротенько мій життепис, коли він

ще Вам цікавий: народився я Р. Б. 1864-го, 7/20 березня в с. Попудні на Липовеччині в сім'ї свящ. Константина Липківського, що вийшов із Галичини (з -під Золотої Липи). З 1879 р. вчився в Гуманській бурсі, з 1879 до 1884 в Київ. Дух. Семинарії, з 1884 до 1889 в Київ. Дух. Академії, яку скінчив з ученим ступнем кандидата Богословії. Року 1890 призначений на законоучителя Черкаської прогімназії, р. 1891-го, 20 жовтня висвячений на священика, р. 1892 переведений на настоятеля Липовецького собору і доглядача церковних шкіл. Року 1903 призначений на завідувача Київською церковновчительською школою, але р. 1905 за українофільство усунутий з цієї посади і призначений на священика до Солом'янської в м. Києві церкви. Був обраний головою Революційного з'їзду духівництва 1905 р. і за діяльність на ньому був під начальницькою «опалою», але працював законоучителем по школах. Року 1917-го був знову обраний головою революц. з'їзду духівництва і мирян, на якому ухвалено автокефалію Української Церкви. В листопаді цього ж року утворив «Братство Воскресіння» для здобуття автокефалії, що скоро перетворилось у Всеукраїнську Церк. Раду», що скликала Всеукраїнський Церк. Собор 7 січня 1918 р. Але через громад. війну він мусів припинитися, а відновлений за гетьманщини (в червні 1918 р.) він попав до рук росіян, нас українців, з нього вигнано, і ухвали винесено ворожі Українській Церкві, яких ми не визнали.

Та р. 1919 Україною опанувала Рад. влада, що оголосила відокремлення Церкви від держави. В квітні 1919 р. при моїй найближчій участі зібрана була 2-га Всеукраїнська Церк. Рада для заснування українських парафій, в якій я був заступником голови. 9 травня 1919 р. за моїм настоятельством відбулась 1-ша українська Служба Божа в Микільському соборі на Печерську; на Петра 1919 р. я став настоятелем Софійського Собору і брав якнайактивнішу участь в заснованні українських парафій, в перекладі Служб Божих на українську мову і в організації керівництва Українською Церквою, а також в тяжкій боротьбі з російськими єпископами на Україні за волю Української Церкви, і за це мені оголошено від нього заборону Сл. Божої і позбавлення сану. Але Всеукраїнська Церк. Рада вирішила не вважати російський єпископат за своїх архиєпископів і тому не звертати уваги на їхні заборони, а подбати про утворення власного єпископату, і от Всеукраїнським Церк. Собором 1921 р. мене обрано і поставлено на Митрополита Київського і всієї України. Більшість свого митрополичого служіння я провів у подорожах по парафіях, і хоч майже половину

часу був під заборонаю виїзду з Києва, все ж одвідав не менше, як 500 парафій (а деякі й по кілька раз) з благовістям про Українську Церкву. Та наша Церква, як національна й соборноправна не подобалась Радвладі, особливо їй неприємна була моя праця і р. 1927 нею дозволено було скликати 2-й Всеукраїнський Собор, якому було поставлено умову усунути мене й обрати іншого митрополита. Під цією вимогою Собор «зняв з мене тягар митроп. служіння», і з того часу працюю в Українській Церкві припинено.

11) В Київських книгарнях ми дістали такі ноти: Лисенка «Іван Підкова» й найшли в себе «Ясне сонце в небі сяє». Стеценко: «Рано вранці новобранці». Ревуцький «Золоті ключі» I і II збір. (а не колос). Яциневич «Літня ніч». Не знайшли Лисенка «Ой, діброво, темний гаю» і Яциневича «Колискова пісня». Ноти зараз висилаємо поштою бандероллю. Ноти з пересилкою обійшлись на наші гроші 5 карб.

12) З приводу переговорів з єп. Жуком про поєднання я написав листа до архієп. Івана Федоровича з умовлянням вжити всіх заходів до цього поєднання. Бо справді нас і так уже шматують, рвуть на всі боки, а ми ще й самі будемо ділитися. Не повинно бути на перешкоді і неморальне минуле єп. Жука, бо не з його особою йде поєднання, а з Церквою, яку він репрезентує. До того ж Христос і розбійника, що на хресті з ним поєднався, ввів у рай. Варто б тут, щоб наша Церква зробила одверту заувагу і самому архієп. Івану, коли й на ньому є вина за це поділення. А що чорне біліє, це в християн так і повинно бути: коли будуть гріхи ваші, як багряниця, Я мов сніг вибілю, каже Господь, і найкраще чорне білиться на сонці братерства, замирення.

До речі, від прот. П. Корсунівського я жодних грошей після I-ї посилки не одержував і навіть відповіді на свого листа не одержав. Та це й зрозуміло, коли там така розруха, як Ви пишете, то їм уже не до того. Дай Боже, щоб вони там замирились, полагодили свої справи. Це для мене буде приємніше від їхньої допомоги.

Я Вас дуже прошу, і через Вас і все духівництво і церковне представництво взяти в свої руки архієп. Івана, одверто побратерському виказати йому всі його хиби церк. керівництва, поставити йому певні вимоги і не залишати його в самотності. Ще якось давно в листі він жалівся мені на свою самотність в Америці, і запевне ця його самотність найбільше спричинилась до його відходу від братерства за мури власної пихи. Коли хочете знати, то й старих російських єпископів зро-

била якимись божками ця тяжка їхня самотність, що всі їх жалались, від них ховались. Але вони були ченці, царські урядовці. А людині мирській, вільній самотність ще тяжча і для її служіння шкідлива. Єпископ у нас є старший брат, а не недосяжний владика, і потребує братерського, а не рабського обходження. Робіть свого єпископа таким, яким хочете його бачити.

13) 15 доларів від Вас одержано лише 30 листопада і тоді ж 5 долар в бонах передано єп. Малюшкевичу. На ділі це не досить зручно, бо з банку видають не долари, а бони по курсу долара і на ім'я того, на кого вислані. Курс долара у нас зараз низький (1 карб. 20 коп.) і цікаво, що канадійські долари трохи дорожчі, ніж американські. Малюшкевич зараз уже зрікся нашої Церкви через часопис, як контрреволюційної, і посів державну посаду і дружина його також, і йому, мабуть, не досить і зручно мати якийсь зв'язок зо мною. Так само зрікся і єп. Калішевський. Взагалі наша Церква на Україні очевидно зводиться на нівець. Крім Покрівської і Софійської, в Києві закрито вже й Труханівську і Деміївську парафії, і зараз залишилось лише 3 парафії: Солом'янська, Благовіщенська (де Ботвиненко) і на Подолі (Успінська) та й ті мабуть на черзі до закриття. Взагалі ж на Україні на єпископських катедрах залишаються лише два єпископи — Карабиневиц в Гумані і Червинський у Винниці та Павловський в Харкові та кілька єпископів на парафіях (Самборський, Маляревський, Бей, Сергіїв), але й до них черга доходить. Тим більший обов'язок лежить на діячах Америки й Канади зберегти і піднести нашу Церкву там, де її життя залежить від неї самої.

Ще 2-го листопада я послав Вам поштовою посилкою книги, щоб використати дозвіл, що здобуто його з такими труднощами. Я вислав такі книги: Минею, Часословець, Псалтир (10 прим.) і твори Інокентія (2 част.) Більше послати не можна було, бо на пошті приймають посилку лише до 5 кіло. Всі ті книги мої. Пересилка їх з митом обійшлася 12 карб. Але Вам ще можна послати скільки Вам треба книг, що їх тут ще можна купити, а саме: Минея 5 карб., Октоїх 1 к. 25 к., Часословець 1 к. 25 к., Страсна й Великодня служби 1 к. 25 к., Чин Літургії 1 к. 25 к., Всюношна 1 к. 25 к., Псалтир 20 к. Отже, які Вам з цих книг потрібні і по скільки примірників напишіть, і я попробую здобути ще дозвіл і їх Вам переслати. Запевне перейти у відправах Божих Служб якнайскорше на рідну мову у вас конче потрібно, і жаль що ні архієп. Іван і ніхто раніш не подбав, щоб одержати від нас потрібні бого-

службові книги. Хоч тепер їх придбайте поки ще можливо, а то й самі друкуйте й перекладайте. Ми й відносно друку, як знаєте, завжди були в надто несприятливих умовах, а багато перекладів так і залишились недруковані.

У мене є перекладені св. Євангелія і Апостол з новим розподілом читань. Особливо вимагає кращого перекладу Апостол, бо той, що є, дуже не добре перекладений. Особливо настирливо вимагається новий розклад читань Св. Письма на відправах, бо той, що його заведено ще з 4-5 віків, давно вже віджив свій час. Я зробив спробу скласти новий розклад і зараз остаточно його виправив, поклавши на неділі цілі відділи з Євангелії, а на будні дні частки їх і по можливості апостольські читання пристосував до євангельських, а ці останні склав не маханічно, як це є, а історично по ходу Христового життя і благовістя. Ми з о. Юрієм мріяли Євангелію на престольну написати від руки гарним, художнім українським шрифтом і її копіювати фотографічно, оздобити на полях художніми українськими малюнками, але ці мрії він повіз із собою на північ; там їх, мабуть, хуртовина завіяла.

Кажуть, що наші бранці Митроп. Микола Борецький, Чехівський та інші з Ярославського концлагеру перевезені на Соловки, і там їм жити трохи вільніше, але півроку між Соловками і материком нема жодного сполучення. Що відносно допомоги їм, то коли вони там пробудуть до травня (коли починається сполучення), то можна було б комусь з їх родини прислати на «Торгсин» і вона б уже їм переслала від себе. Але мати о. М. Борецького недавно померла, а дружина В. Чехівського десь у Харкові, чи Москві. Будь ласка, давайте мені всякі запитання й доручення, що зможу я з охотою те виконаю. Дякуючи Богові і Вам, я трохи підживився й почуваю себе добре, але й літо в нас було холодне та дощове, і зима от сувора і сніжна, в хаті 7 ст. тепла, на дворі сніг по коліна.

Бажаю Вам здоров'я і всього доброго. Вітаю Вашу дружину. Щиро Вас благословляю —

Митроп. Василь Липківський

ЛИСТ 7-ий

Київ, 20 березня 1934.

В. Шановний Отче Петре!

Гроші (10 дол.) одержав якраз в день свого Янгола. Щиро дякую за це «утешеніє веліє».

Відповідаю на запитання:

1) Вводити присягу на шлюбі не слід, хоч в старих українських требниках вона існує. Але ми повинні ретельно дотримуватись заповіді Христового: «ніяк не клянись, а слово ваше нехай буде: так — ні, а що більше цього, те від лукавого». Ми це й виконуємо, запитуючи молодого: «Чи хочеш ти взяти за дружину цю...?» Він відповідає — так. Чи не обіцяв іншій? Відповідає — ні. От більше цього уже від лукавого. Принаймні нехай так буде в таїнствах.

2) Ми мусимо знати, що в часи апостольські (1 Кор. 14. 30, Діян. 20. 9) і в давнину на відправах взагалі сиділи. Про це свідчать виголоси: Премудрість, прості — себто, станьте на рівні ноги, мент важливий. Отже гадаю, що і в нас цю старовину відновити слід. Сидіти можна під час читання часів, співу чи читання антифонів до виголосу на вході: Премудрість, станьмо просто. Під час промови, після Херувимської до виголосу: «Станьмо добре», під час «концерту» і причастя до виголосу: «Станьмо просто, одержавши». Співати антифони, навіть «Вірую» можна сидячи. Запевне громада мусить бути свідома, дисциплінована.

3) Заамвонна молитва виникла з приводу роздачі вірним антидора на амвоні вкінці Літургії: священник виходить за амвон, закликає вірних підійти, читає молитву і потім стає на амвоні й роздає антидор при читанні, чи співі пс. 33-ї. Отже заамвонна молитва мусить читатися не серед церкви перед образом, а зараз за солією, що в нас заміняє амвон.

4) На Літургію, сполучену з вечірнею, слід одягатись перед Часами, як звичайно і на Часах творити проскомидію, тільки не покривати Дарів. Вкінці Обідниці (Ізобразительних) царські двері відчиняються для відпусту і зараз знов зачиняються й починається Вечірня. Під час «Господи до Тебе я взиваю» Дари покриваються і царські двері під час догматика відчиняються для входу, а після прокимна на парамії знов зачиняються, а після парамій відчиняються і стоять уже відчинені весь час. На раніш освячену Літургію священник одягається після часів під час співу «У царстві Твоім». На відпуст обідниці царські двері відчиняються і по відпусті зараз зачиняються й починається Вечірня. Під час «Господи до Тебе я взиваю» св. Ягнець на дискосі переноситься з престола на жертівник і там готуються Дари, а під час догматика цар. двері відчиняються для входу, а після прокимна зачиняються. По I-й парамії відчиняються для виголосу: «Світ Христовий», а по виголосі знов зачиняються. Перед співом: «Нехай стане молитва моя» від-

чиняються і стоять уже відчинені весь час, як на повній Літургії.

5) Перед сповіддю взагалі, мені здається, дуже вчасно промовляти незалежно від того, яка сповідь буде — чи загальна, чи приватна, щоб викликати певні почуття у сповідників (Св. Письмо дає на це найбагатший матеріал), вказати певні навіть дисциплінарні обов'язки сповідників і т. і. Що відносно вживання загальної сповіді, то, мені здається, тут духівництво повинно б рахуватись не лише з своїми міркуваннями, а й з бажанням і думкою вірних. Не знаю, як у вас, а в нас у Києві загальна сповідь, як підготовка до причастя, дуже прийшлась до вподоби вірним. Багато було таких, що вже довгі роки не ходили до сповіді, (а значить і до причастя), не хотіли, як казали, ставати на нудний іспит перед духівником, а загальну сповідь охоче відбували, особливо молодь, інтелігенція, та й для християнського братерського життя з неї більше користи. Отже справу цю краще покласти на сумління вірних. Хто захоче особисто висповідатись у духівника навіть незалежно від причастя, священник запевне ніколи не мусить йому відмовити. Коли ж вірні побажають перед причастям обмежитись лише загальною сповіддю, то і в цьому їм теж відмовляти прикро. А плекати в нас католицький погляд на сповідь, як на засіб таємного впливу духівництва на мирян не варто. Так само й обов'язкова покута за гріхи теж не відповідає принципам нашої Церкви. Зрештою, за загальною сповіддю й покуту можна покласти якусь загальну, яку тут же, чи в певний термін мусять виконати спасенники.

З надсилкою промов вийшла на пошті якась плутанина. На всі неділі і свята я вже Вам вислав промови повністю (на Вшестя і Тройцю зараз надсилаю) і поштові розписки маю, але про те, що до Вас не дійшло, годі допоминатися. Краще вже ті кілька промов, що Ви їх не одержали, знов допишу. До речі, в мене відмічено, що промови на Різдво написані на папері з промовою на нед. 6 (надр. на машинці).

П. Гр. Гончаров живе там же, де жив, у дворі Воздвиж. церкви на Подолі. Туди йому й адресувати. М. В. Хомичевського вислано до Владивостоку. Туди йому й писали (в концлагер). Але от уже кілька років як від нього нічого не одержується. Була звістка, що його кудись перевели. Де ж він тепер і чи ще є на світі, ніхто тут не знає.

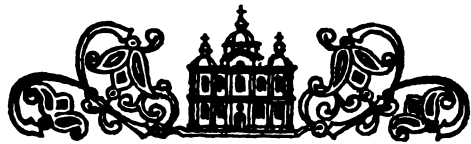
До речі, якось перед Різдвом я одержав 20 доларів через комісіонерство Гдиня-Америка. Певний, що це від о. Павла Корсуновського, але листа до цієї надсилки я так ніякого й не

одержав. Не знаю й адреси о. Павла Корсуновського, бо в Філядельфії у архієп. Івана він перебував тимчасово. На свого листа до нього на адресу у Філядельфію я відповіді не одержав; так само не одержав відповіді на свого листа від архієп. Івана. Тому я не мав змоги сповістити й про одержання грошей. Будь ласка, коли матимете випадок, сповістіть о. П. Корсуновського, що гроші я одержав і дякую.

За надіслані Вам книги і ноти з пересилкою й іншими видатками я рахую разом три доляри (або коло 2-х карб. на золото), але надсилки їх не вимагаю, вони вже цілком покриваються Вашою допомогою. От книги, що Ви замовляєте, треба вже купити і це вже не так дешево. За Минею хочать по 50 центів, за Псалтир 20 цент., інші книги по 15 цент. Це за 25 примірн. кожної буде 30 долярів та пересилка. Коли це на ваші ціни дорого, то Ви б може самі порівняли, скільки у Вас коштує книга 400 стор. (як Минея) або в 125 (як Псалтир), або в 70-80, як інші книги, і таку ціну поклали б і на наші книги, або й трохи меншу, все одно вони тут лежать без діла. Клопотання про надсилку Вам книг уже почато, але не відомо, коли буде й чи буде дозвіл. Нот Лисенка і каталога нотної книгарні ще не встиг про них розвідати; як тільки здобуду зараз надішлю, для них дозволу не треба.

Дякую за фотограф. картку вашого семинара. Цікаво який у Вас курс навчання. Про святкові образи розпитаю, може в кого з колишніх торговців образами вони затримались. Гадаю, що їх краще придбати просто на папері, а Ви вже в себе наклеїте їх на дошки. Кажуть, що в бувших торговців церковними речами (Невежина, Фомина) можна купити й церковний одяг. Про це доручив я розпитати, але ще не одержав відомостей. Як одержу, зараз напишу. Бувайте здорові. Вітаю Вашу дружину. З любов'ю і подякою —

Митр. Василь Липківський

ЛИСТ 8-ий

Київ 10. IV. 1934 р.

Любий о. Петре!

Христос Воскрес!! Дякуючи Вашій щирій допомозі, ми в цьому році вже мали змогу як слід розговоріть на Великдень, і

крашанкою, і маслом, і м'ясом, і з подякою згадували Вас за це «утешене веліє». Від о. П. Корсунівського я справді одержав якось у січні 20 долярів, але не сповістив його про одержання, бо він не подав мені своєї останньої адреси. Широ дякую Канадійську Церкву, що вона згадала і відзначила моє 70-ліття, бо в нас на Україні давно вже «залічено мене до тих, що в домовині» (Пс. 87).

Моє прізвище справді зв'язане з річкою Липою, (не знаю, на жаль, чи є на р. Липі село або місто, що має назву від цієї річки). Про наше походження зберігся в нашій родині такий досить химерний переказ: Мій прадід Липківський походив з якогось села, чи міста на р. Липі. Він був дуже вчений «професор» і найнявся за вчителя в домашньому пансіоні в якогось польського магната, що жив на річці Богу; це було коло половини 18 віку. Старший син у нього був Фотій — мій дід. Тої весни був великий голод, і батьки журилися, як їм прогосудувати свою сім'ю; мірка ячменю коштувала 2 злотих. Такі розмови почув Фотій і під їх вражінням, а може й просто із бажання покататись на річці Богові в час її великої повіні, взяв свого братіка Лаврентія 4-х років (сам він мав 12 років), сів у човна, відіпхнувся від берега й течією понесло човна вниз по річці. На березі не трапилось нікого, і як не кричали, як не плакали хлопці, їх ніхто не врятував.

Щось із сутки несло їх водою і нарешті прибило до берега. Вони вийшли на беріг і опинились в безлюдних степах Поділля. Вони пустились шукати якоїсь оселі, бо вже дуже зголодніли, і натрапили на чабана з отарою овець. Він їх нагодував і показав їм шлях до села. От вони й пішли по селах просити милостині. Фотій уже вмів читати, писати, співати і навіть на скрипці грати, вчив уже і свого брата, і в якомусь селі дяк прийняв їх до себе за піддячих; там вони й прожили кілька років в тяжких злиднях.

Аж трапилось так, що треба було пан-отцеві того села послати рапорта до Митрополита в Київ, треба було його скласти, гарно переписати, і от в цій справі Фотій оказався найбільш дотепний — склав, художньо переписав рапорта, і його ж самого, як розбитного, сміливого хлопця послали з цим рапортом до Києва. Він запевно взяв із собою і брата. Митрополитові брати подобались, і він залишив їх у себе в хорі й канцелярії. Згодом Митрополит дав Фотію грамоту, щоб він шукав собі панну з парафією і став там за священника. Він знайшов таку панну коло Гуманя в с. Дмитрушках, одружився з нею і став там священником. Їх син Константин і був мій бать-

ко, що довго священствував на Липовеччині, як і я, був спочатку настоятелем у Липівці. Так чудна пригода перенесла нас з Липи галичанської до Липівця українського.

Здоров'я мені поки що не зраджує, почуваю себе добре. Дружина моя вже років 3, як не виходить з хати, нервовий параліж. Моральний стан мій запевне тяжкий. На всі Ваші запитання й доручення я Вам відповів у листі від 20/III і взагалі радий Вам відповідати чим можу, аби лише листи доходили. Ні серій Лисенка, ні «За думою дума», ні каталога нот ніде в київських книгарнях немає. Про надсилку Вам книг я вже писав, що прохання о дозвіл уже подано, але книги треба купити за готівку в спар. канцелярії і за ціну збільшену. Певної ціни я ще не добився, але подбаю, щоб вона не була висока. Отже я прохав Вас надіслати на цю купівлю долярів 10 (можна й на Торгсін), а точний рахунок я подам, коли здам посилку на залізницю. За надіслані Вам книги і ноти з усіма видатками з пересилкою я вважаю долярів три, але про повернення їх прошу не турбуватись, то книги всі мої власні, і за них я вже від Вас цілком задоволений.

В листі від 20 III я писав і про те, коли на мій погляд на Літургії можна сидіти (між іншим і під час запричасного концерту) і про те, що одягати весь одяг вразі сполучення Літургії з Вечірнею слід перед Часами, як і на звичайній Літургії, і Проскомидію творити на Часах не покриваючи Дарів, вечірні молитви й ектенії на Вечірні читається у вівтарі перед престолом, як і на Раніш освяченій, а під час «Господи возвах» кінчається Проскомидія, і кадіння проводиться, як і на звичайній Літургії по скінченні Проскомидії, або й зовсім не робиться, а лише під час «Світе тихий» кадитья вівтар і іконостас.

Про наших братів, що на засланні відомостей не маємо. Зокрема про М. В. Хомичевського вже кілька років нічого не відомо. Цими днями я надіслав Вам промови на Зел. Свята й Нед. всіх святих і цим закінчив повний круг промов на цілий рік. Надалі буду перш за все дописувати й надсилати ті промови, яких Ви чомусь не одержали.

Якраз на Великдень одержав листа від архієп. Івана Теодоровича з докладним з'ясуванням справи «жуківців». Себе він запевне не винув, а потайну причину незгоди бачить в історичному віковому розділенні між галичанами й наддніпрянцями, що його, як наддніпрянця, не сприймали галичани. Почасти я припускаю й цю причину, але на це сумне вікове розділення ми повинні відповідати ще більшим намаганням до з'єд-

нання, найбільшою увагою до нього. Якось сумна вийшла в нього рахуба й зі справою зав'язати зносини з царгородським патріархом, добитись визнання від нього, що жуківці скористали як доказ, що сам архієп. Іван не визнає себе «канонічним», шукає пересвяти від патр-ха і цим збаламутили свої парафії й духівництво, хоч офіційно відійшло від нього лише 5 пан-отців із своїми парафіями.

Я щиро похваляю християнську свідомість і національну гідність Канадійської нашої Церкви, що вона, як пише арх. Іван, рішуче стала проти зносин з патр-хом й шукання визнання від нього. Справді доки нам уже вільній громаді Христовій шукати собі ще земного над собою зверхника? Ми ж уже добре знаємо, що й для патр-хів, як і для папи, найбільше важать інтереси владолюбства, користи, політики, а християнські інтереси в них на останньому місці. Адже ж благословив царгород. патр-х (як і всі інші) обома руками російську «живу церкву», разом з нею баламутив народ всесв. собором в 1925 році; благословив буцім автокеф. Церкву в Польщі, і під орудою польського уряду, як і не раз в минулому, продавав інтереси православія. Яку ж християнську церковну, чи навіть моральну вагу має його визнання, чи не визнання? «Суть бо греки льстиві і до сьогодні» сказано ще в давнину, і такими вони є і зараз. От вони не визнали єп. Жука, але як він помирав, вони його раптом визнали, і представник царгор. патр-ха архієп. Атенагорас був на його похороні і прийняв його єпархію під свою опіку. От ця «лєсть» уже гірша, ніж єп. Жука: в кошару українську вліз справжній вовк. Я це відважуюсь безпосередньо писати «жуківцям», не знаючи їхнього ставлення до мене і взагалі тамтешньої ситуації, але тут велике братерське діло зробила б Канадійська Церква, коли б вплинула на свою сестру, розкрила їй очі, закликала до єднання, може навіть до спільного собору й спільного розв'язання справи про свій єпископат, аби звільнитись від грецької, як звільнились від римської «лєсти». Запевне, і морально й релігійно гідніше «самосвятство» ніж ця канонічна «лєсть».

Нічого друкованого з приводу мого 70-ліття не надсилайте, бо до моїх рук воно не дойде, хоч і як бажав би його мати, як і Ваш часопис.

Вітайте від мене Вашу дружину — Ваш богомолець

Митрополит Василь Липківський

Любий о. Петре!

Мої клопотання, щодо пересилки Вам книг, починають з'ясуватися. Головна трудність це пересилка. Єдиний спосіб пересилки до Вас це поштою, а пошта приймає посилки лише до 5 кіло і на кожную посилку треба окремий дозвіл. Я вже одержав дозвіл на 4 посилки і тиждень тому послав Вам першу посилку — 6 Миней і 3 Октоїхи, а сьогодні 2-гу посилку — 6 Миней і 6 Окт. Незабаром вишлю ще 2 посилки. На псалтирі і стр. служби ще дозволу не одержав, але надіюсь одержати скоро; то буде ще дві посилки. Як бачите, щоб послать Вам прим. по 100 кожної книги, прийшлося би послати посилок 30. Все ж, коли не буде більше утруднень, книги стануть Вам значно дешевше, ніж я писав. Мінея коштуватиме 25 цент., Псалтир 12, Октоїх і Страсні Служби по 10. Все обійдеться дол. 15. По скінченні експедиції я Вам точний рахунок подам. Коли вистачить місця, вишлю Вам і інші видання ВПЦР. Особливо Вам бракувало б часословця, бо Октоїх не повний, чину всюошної. Тимчасом далі видно буде.

Всі промови з циклу євангельського, які до Вас не дійшли, я вже дописав, і Вам знов дослав, бо допоминатись, де вони ділись, даремна праця. Все ж напишіть, чи одержали Ви їх. Наша пошта відповідає за втрату рекомендов. листа лише 5-ма карб. Ви якось писали, що бажали б мати промови з читань апостольських, тому я з 2-ї нед. по Тройці почав складати такі промови і надіслав Вам уже на 16 неділь, а разом з цим листом надсилаю на нед. 17 і Чесн. хреста. В промовах я стараюсь по змозі зрозуміло з'ясувати читання і дати відповідь на якесь сучасне питання, що Ви їх зазначаєте в своїх листах. Ілюструвати ж їх прикладами та інше, на жаль, у мене немає підручників, а власна пам'ять уже мало що зберегла. Але, на мій погляд, наші парафіяни, що такі охочі слухати лише щось цікаве, насправді дуже потребують більшого знання своєї віри, і промови з катехитичним змістом їм може більш потрібні, ніж з цікавими прикладами. На жаль і сучасний розклад апост. читань на неділі досить невдалий, і з них часом трудно щось цікавого вибрати. Воно не зле було б і зовсім не дотримуватись ні апостольських, ні євангельських читань, а намітити певний програм історичних, чи богослужбових, чи інших тем і на них давати промови. Будемо живі, побачимо, а тимчасом я буду надсилати промови з читань апостольських.

Що відносно різниць між католицизмом, уніяцтвом і т. п., то запевне спростовувати ці різниці варто, але я гадаю, що пора вже нам, християнам різних Церков, звернути головну увагу не на те, що нас роз'єднує, а на те, що з'єднує, не на те, що було і є в них недоброго, а на те, що є в них доброго, пора б уже дбати про загальне братерство й повагу у Христі незалежно від різниць, що виникли в житті. Тоді може б і самі різниці не такі б уявлялись прикрі.

Між іншим, у попередньому листі Ви запитуете, чи може священник на Раніш Осв. Літург. в повному одягові виходити через діяк. двері кадити і вважаєте, що це трохи незручно. На мій погляд, тут незручності немає. Адже ж кожен раз після Проскомидії священник кадить церкву й виходить через північні двері, а входить череч південні, бо царські двері зачинені. А перенесення Св. Дарів на жертівник на Раніш Освяч. і готування там Дарів під час «Господи, до Тебе я взиваю» це є теж, що Проскомидія на повній Літургії. Крім того, після готування Дарів на Раніш Освяч., я звичайно не кадив, коли правив без діякона, а зараз починав вхід і кадив іконостас під час «Світе тихий». Ектенії на Літургії священник може виголошувати й перед престолом, але не погрішить, коли вийде й перед царські двері в повному одягові (навіть боковими дверима, коли царські зачинені), коли з вітваря не так чути. В нашій бувшій Софії я прохав священників навіть евхаристичні молитви виходити читати на солю, бо з вітваря не було чути.

Служби, про яку Ви просите, на жаль, вислати Вам не маю змоги. Паперу, що Ви пишете, ще не одержав, мабуть дорого стане. Папір, хоч не досить доброї якості, я тут здобуваю. Поки що з екскурсантів, про яких Ви пишете, в мене нікого не було. Цікавого в нас мало. В Києві залишилось до сьогодні ще тільки дві українські парафії — на Подолі в Успенському Соборі (паритетна з слов'янами) і на Солом'янці. Небіжчика Платона митр. я добре знаю. Ой, залив він нам сала за шкуру, коли ми тільки що почали відбудовувати свою рідну Церкву, а він, як підпоручник патріярха московського, приїжджав до Києва, щоб з нами порозумітись. Дуже мав ієзуїтські поведки, нехай йому Бог простить. Ні Арсенія, ні Вен'ямина. ні Аполінарія я не знаю. Може вони й київські вихованці, але про них я нічого не чув.

Дуже приємно, що Ви вже твердою ногою стаєте в Канаді — маєте свій семінар і власний дім для нього. Дай Боже, щоб він став розсадником гарних працівників нашої Церкви в Канаді. Програма семінарії досить повна і змістовна, головне

побільше знання Св. Письма, особливо Нового Заповіту та історії Церкви, поменше схолястики. Я вважав би навіть замість догматики (матеріал її можна сполучити з Св. Письмом і історією Церкви) ввести церковну практику, науку про устрій церкви, парафій, про діяльність священника в парафії, як пастиря, проповідника, виконавця відправ, церковних треб, відношення до народу, до єпископа та інших церк. органів, про церковну відчітність, літопис, відношення до інших Церков і т. п., щоб Ваші вихованці в цій галузі мали підготовку. Слов'янської граматики в мене ніякої нема, знання її запевне не помішає, але Св. Письмо й богослужбові книги краще студіювати просто українською мовою, а слов'янська нехай уже виходить із вжитку.

Дуже радий почути, що Ви готуетесь до видання св. Євангелії для богослужбового вжитку, бо в нас про це, як і про школи і все церковне зараз годі думати. Тільки, ради Бога, не друкуйте Євангелії, як це чогось прийнято, по стихах і кожний стих з нового рядка. Поділ Св. Письма на стихи, на дрібні речення, це вже протестанська матерія, виник лише в XVI віці, щоб, так би мовити, мати на обрахункові кожну букву Св. Письма, розбити його на дрібні речення, тоді як слово Боже це не буква, а дух. Чудно навіть бачити, коли догматисти з того, що св. ап. Павло писав, що Христос помер і воскрес «по писанням» (I Кор. 15. 4), шукають непременно, в якому стихові книги це написано, або придумують різні вигадки, в якому стиху, якої книги написано «до ревности жадає дух, що оселився в нас (Як. 4. 5) і т. п.; часом навіть зовсім даремно посилаються на книгу і стих, аби довести свого, напр. 2 Кор. 5. 18 ап. Павло подає слова Господні, а до них примітка вчених, що вони взяті з Іер. 3. 19 і Осії 1. 10, але ні там ні там цих слів нема. Отже апостоли відзначали дух Св. Письма взагалі, а не букву, не книгу, чи стих. Часто одно суцільне речення розбивається на кілька стихів.

Отже для друку св. Євангелію уважно треба розподілити по окремим оповіданням (розділи звичайно треба зберегти, хоч і вони не завжди влучні, напр. Мрк. 8. 37-9. 1) і взагалі по змісту, а не по стихах. Збоку стихи по традиції варто зберегти, але новий рядок починати лише з нового оповідання. А тому, що Євангелія для богослужб. вжитку, конче треба в тексті поділити на читання в церкві й кожне читання з окремого рядка, як це в слов'янській Євангелії (зачала). Перед Євангелією треба вмістити хоч маленький вступ і молитву, як в старих слов'янських (Во славу Св. Єдин. Тр.) і потім окрему статтю-поя-

снення про св. євангелистаа перед кожною Євангелією короткий життєпис єванлелиста і короткий зміст Євангелії по розділах. Запевне все це не мусить бути переклад із слов'янського, а складено відповідно потребам сучасного менту. Я колись мріяв (з о. прот. Ю. Красицьким) видати таку Євангелію і навіть, щоб українські вчені каліграфи написали її від руки українським шрифтом, а українські мистці на полях оздобили малюнками, і тому склав усі статті для Євангелії: 1) Вступ, 2) Молитву, 3) Св. Євангелія Г. Н. І. Х., 4) Життєписи євангелистів і зміст Євангелій. Все це займає в мене арк. 3. Коли б Ви мали в цьому потребу, то я б переписав і вислав. Синодальний текст Євангелії досить добрий, треба все ж виправити й усунути деякі русизми й слов'янізми. Розклад євангельськ. і апост. читань я вже почав переписувати і не далі, як через тиждень, Вам вшлю з поясненням до розкладу.

Гроші 10 доляр., як задаток на книги, я одержав і книги вже в моїх руках, і перешкод у висилці вже не буде, аби тільки одержати дозволи. В єпархіяльній канцелярії книг ще є досить багато, бо ми в свій час друкували по 3.000 прим., а парафій зараз не більше збереглось, як 300, та й то щораз скорочуються. Навіть і за місце, де б ці книги переховувати, дуже трудно і їх нарешті перевезли до Солом'янської церкви.

Бувайте здорові і щасливі. Привіт дружині. Нехай благословить Бог Вашу працю —

Митроп. Василь Липківський

ЛИСТ 10-ий

Київ, 28/VIII. 1934 р.

Щановний о. Петре!

Я вже виконав Ваше доручення з висилкою Вам книжок. Я їх послав у 6-х посилках: 1) 17/VII ч. 9 — 6 Міней, 3 Октоїхи, 2) 25/VII ч. II — 6 Мін., 6 Окт., 3) 31/VII ч. 15 — 6 Мін., 5 Окт., 4) 8/VIII ч. 3 — 6 Мін., 5 Окт., 5) 14/VIII ч. II — 25 Псалтирів, 6) 16/VIII ч. 15 — I Мін., 25 Страсн. служ. 6 Окт. Крім того, тут же я додав по 1 прим. всіх видань, що є в ВП-ЦР, і можуть бути ще вислані. Книг взагалі є багато. Щодо

вартости всіх цих посилок, то, я здається, вже Вам писав, що коштовність усіх книжок з усіма видатками з пересилкою я рахую на 15 долярів. Десять долярів уже одержано, залишається лише по цьому дорученню ще 5 долярів. Мінея Вам коштуватиме приблизно по 25 центів. Псалтир 12 цент., Страсні служби й Октоїхи по 10 цент. Останні книги то вже, так би мовити, премія.

Допомогу від Вас одержав 7/VIII, широко дякую. До речі, від о. П. Корсуновського після січня я вже нічого не одержав. Всього одержав від нього два рази по 20 дол. — в червні минулого року і в січні цього року. Пишу це запевне без усяких претенсій, а просто для відомости і з великою подякою й за те, чим допомогли мені. На жаль, не знаю адреси о. П. Корсуновського. Від архієп. Івана Федоровича не одержував нічого. Доброго в нас мало. В Києві залишилось лише 2 парафії — на Подолі Успенський собор і на Солом'янці. Митр. Павловський переїхав уже до Києва в Успенський собор. Служби «Визволення» вислати Вам не маю змоги. Ні паперу від Вас не одержував, ні туриста з Америки не бачив.

Ой, любий о. Петре! Мої пригоди ще не скінчились, і нікому навіть і пожалітись, хіба що Вам. Над нами насунули якісь чорні хмари, нас з Києва виселяють десь на село, не знаю куди і як. Одне тільки добре знаю, що й досі тяжко жилося, а далі вже й не знаю, як того віку дожити. Не знаю чи зможу Вам надалі допомагати своїми промовами. Оце посилаю чергові на Покрову і Нед. 21-у, а далі не дивуйтесь, коли вже й ця моя праця мусить припинитись. Куди вже мене Божа воля і сумна доля закине, я Вас сповішу, а до того утримайтесь від листування зо мною. Дружина майже недвижима, як і сестра викидаємось звідси, де сестра вже 20 років прожила, а куди й самі не знаємо. Будьте здорові! Нехай Вас Господь хранить!
З любов'ю і подякою —

Митроп. Василь Липківський

ЛИСТ 11-ий.

Александровск. слоб. 14/XII. 1934.

Любий о. Петре!

Я одержав від Вас 10/XII 15 долярів і догадуюсь, що це 10 дол. звичайної допомоги, а 5 дол. в остаточний розрахунок за

книги. З цього догадуюсь, що Ви значить одержали всі послані Вам книги в 6-ти пакунках і листа з рахунком на ці книги, бо листівного сповіщення про це я від Вас не одержував. Мені взагалі цікаво знати, чи всі листи, що я Вам надсилаю, Ви одержуєте. Отже не рахуючи попередніх листів (ті вже залишаю на Божу волю) я послав Вам такі листи з дописаними промовами замість не одержаних Вами: 1) На нед. 17, на Чесн. хр. і лист про посилку книг та інше 27/VII ч. 589. 2) На нед. 12 і 13 і Чесн. хр. 5/VI ч. III4 (чи 104). 3) на Нед. 19,20 і на Покрову 19/VII ч. 405. 4) на Нед. 21,29 (почат.) і 31-у 10/VII 220. 5) Розклад читань Єванг. і Апост. на рік — 31/ VII, 721. На Апост. читання: 1) на Нед. 2,3,4 — 14/V ч. 251. 2) на Нед. 5,6,7 — 31/V ч. 628. 3) на Нед. 8,9,10 — 13/VI ч. 279. 4) на Нед. 11,12,13 — 29/VI ч. 640. 5) на Нед. 14,15,16 — 13/VII ч. 265, 6) на Нед. 18,19,20 — 8/VIII ч. 879. 7) на Нед. 21 і Покрову, і лист про книги і виселення з квартири — 29/VIII. ч. 578, 8) на Нед. 22,23 і лист — 20/IX ч. 401. 9) на Нед. 24,25,26 — 13/X. ч. 10. 10) на Нед. 27,28 — 26/X ч. 597. 11) на Нед. 29,30 — 4/XI ч. 173. 12) на Нед. 31,32 — II/XI ч. 574, 13) на Нед. перед Різдвам, на Різво і на другий день Різдва — 19/XI ч. 448. 14) на Нед. по Різдві, Новий Рік і перед Водохр. — 28/XI ч. 724 і разом з цим надсилаються 15 (на Водохреща і на Нед. по Водохрещі). Мені цікаво, які з цих листів Ви не одержали хоч тому, що за кожного не одержаного по адресі рекоманд. листа платять 5 карб.

Життя моє в нових умовах тяжке. Тулимось ми, троє старих, в тісній кімнатці-передпокої 2 кв. сажнів і перехідній до хазяїв з малою хворою дитиною, а вихід через кухню, де три хазяйки. Воду приходиться нести майже за 2 верстви, до базару не менше через через усякі нетри. Літом хоч сільське повітря, а зимою дихаєш кухонними та іншими хатними пахощами. Та я не нарікаю, слава Богу й за те, як небудь аби того віку дожити. Але сестра моя ніяк не заспокоїться, веде скаргу про неправду над нами вчинену, скрізь добивається, надіється ще чогось добитись. Майже одночасно з моїм виселенням із Солом'янки закрито й Солом'янську парафію. Так на ввесь Київ залишилась лише одна українська парафія на Подолі в Успінському Соборі з митр. Павловським. Туди з Солом'ян. церкви перевезено і всі книги, і коли Вам бракуватиме ще церковних книг, звертайтеся до митр. Павловського (він в самому ж соборі й живе). Не дивлячись на всі пертурбації та тісноту здоров'я мені служить, та тільки нудно без праці і навіть читати нічого. По змозі буду далі Вам надсилати промо-

Можу й доручення в Києві виконувати.

Бувайте здорові, привіт дружині —

Митр. Василь Липківський

Лист 12-ий.

Александр. слобода 10. I. 1935 р.

Любий о. Петре!

Вашу листівку з привітанням я одержав якраз 1-го дня Свят. Щиро вітаю Вас з святами і Новим Роком і бажаю здоров'я і всього доброго. Ваша замітка, що остання проповідь, одержана Вами, на Водохреща, дуже мене здивувала. По моїм нотаткам проповідь на Водохреща й по Водохрещі з листом про одержання допомоги та інше я послав Вам тільки 15/XII і до 17/XII, яким помічена Ваша листівка цієї промови Ви ніяк одержати не могли. Думаю, що тут помилка. Може замість Водохреща треба розуміти на Різдво. Ці промови я послав 19/XI і Ви їх могли одержати. В листі від 15/XII я, між іншим, прохав Вас написати, яких промов Ви не одержали і подав Вам список всіх промов, що я Вам послав.

Живеться нам тут тяжко (я про наше життя тут Вам раніш писав), хатка дуже тісенька, але за одно дякувати Богові, не дуже мерзнемо. Наша кімнатка між кухнею й хазяйською хатою, і звідти, і звідти досить находить духу і температура нижче 10 ст. не опускається, хоч зараз у нас стоять морози за 30 ст. Дякую за Вашу готовність збільшити мені допомогу на зиму, але прошу Вас про це не турбуватись; я обходжусь і цією допомогою і більшої бажати від Вас не смію. Крім того, мене не забувають і інші друзі, як єпископ Луцький Полікарп Сікорський. Але од о. П. Корсуновського і взагалі з Америки уже рік, як не одержую нічого.

Про митр. Миколу Борецького і Вол. Мойс. Чехівського відомо нам, що вони на Соловках, але посилати їм від Вас допомогу безпосередньо навряд чи зручно. Володимирі Мойс. можна б послати на ім'я його дружини Єлени Володимир. Чехівської, що живе зараз у Києві (Нестерівська 17). Про митр. Миколу відомости непевні. Є чутки (від тих, що повернулись з Соловок), що він безнадійно збожеволів, а є й такі чутки, що його вже на Соловках нема. Можна б і йому послати через дружину В. М. Чехівського.

Джемса, Нікольського, навряд чи зможу дістати. В держ. книгарнях їх запевне немає, а в приватних осіб не знаю, де й питати, але поспробую, як трохи пересядуться морози. З Інокентієм і взагалі з останками моєї бібліотеки, справа, здається, безнадійна. Більшість своїх книг (і Інокентія) я залишив у Софії, коли переїжджав на Солом'янку. Але з Софії їх з книгарнею ВПЦР мусіли перевезти до Благовіщ. церкви, звідти до Солом'янської, звідти до Успенської, а в останні часи і з Успення українську парафію перевели до «Миколи Притиска» (коло Житнього базару), і не знаю на якому світі останні томи мого Інокентія. Останні книги, які в мене залишилися, як я виїздив з Солом'янки відніс на схованку в Солом'ян. церкву. Тепер і цю церкву від нас забрано, і я залишився без нічого. Збірників промов, хоч і російською мовою, не знаю де й шукати. Попитаю. Свої промови, поки ще голова служить, по змозі буду надсилати. Для Вас вони може й мало придатні та для мене хоч яка розвага.

Чому б Вам Вашого о. адміністратора не поставити на єпископа? Всеч. Іван мусів би виконати волю Церкви. А ні, то й в спосіб всесоборний апостольський. Привіт дружині і всім

Митрополит Василь Липківський

ЛИСТ 13-ий.

Александ. слоб. 3. IV. 1935 р.

Дорогий отче Петре!

Надсилаю Вам проповіді на 12 і 13 неділі (це уже втретє), а скоро надішлю й на 19-20-у. Отже за весь час я вже Вам надіслав повний комплет промов на Єванг. читання на неділі і свята і на Апост. читання на неділі. На неділі навряд чи зможу регулярно писати й надсилати. Тяжкі умови мого перебування в маленькій кімнатці перехідній до хазяїв, де немає спокійного куточка, а саме головне мої вже похилі роки, коли голова вже надто кволо працює, нарешті я вже якось відбився від життя, сиджу в 4-х стінах, в самотності, почуваю, що життя десь далеко вже пішло вперед, а мене залишило з-заду, я вже його мало й розумію і ще менше на його вимоги можу відповідати — все це пригашує в мені охоту й бажання писати, щоб не нагадувати тієї баби, що про неї кажуть: «говорила бабуня до самої смерти, та все казна що». Але, оскільки ще матиму змогу і сили, буду Вам дещо надсилати.

З охотою посилав би Вам російські збірники промов або переписував би ці промови, чи інші книги, але де ж їх узяти? Я ні з ким не бачусь з тих, що в них могли б бути такі книги, та здається, нікого вже й не залишилось із них. Зрештою, буду ще перепитувати. Ви просите переписувати й частинами надсилати Вам мої праці (Наука самоосвіти духівництва, Бесіди з історії церкви, Історія Української Церкви). Я з охотою й сам би їх переписував, поки ще руки служать. Але це досить великі праці (500-800 сторінок) і що ж, коли майже половину з моїх листів навіть рекомендованих Ви не одержуєте? Тим часом попробую.

Ви питаєте про єп. Полікарпа Сікорського. Це людина здавна мені відома й досить близька. Петро Сікорський довго був столоначальником Київ. консисторії, а після революції перейшов на посаду до міністерства Ісповідань, з яким переїхав до Кам'янка, куди скоро прибув і я, а з Кам'янка я вернувся до Києва, а він опинився в Польщі. П. Сікорський був одним із найперших фундаторів Української Авт. Церкви, був першим скарбником ВПЦР, багато жертвував на її існування. В Польщі він прийняв чернецтво з іменем Полікарпа і взяв активну участь в українському церк. русі в Польщі, і за це був зісланий в Білорусь. Потім ми прочули, що відношення до Української Церкви в Польщі змінилось, і він висвячений на єп. Луцького для керування українськими парафіями. Висвятив його, звичайно, Варшавський митрополит, але він визнає нашу ієрархію; перший написав до мене листа і навіть надіслав від себе допомогу. Взагалі єп. Полікарпа я досить знаю, як людину чесну, щиро віддану справі і кращого керівника Вам і не бажав би. Але думаю, що він навряд чи погодиться до Вас переїхати. Коли ж і не погодиться, думаю, що він міг би Вам порадити достойного з свого духівництва, чи інших церковних діячів.

Там десь є о. Петро Табінський (був. проф. Кам'янецького університету), єп. Олександр Громадський й інші наші прихильники. Можна обрати й кого з греко-кат. духівництва, що до нас приєднається, а всч. Іван мусить виконати волю Церкви і виконати соборну висвяту. Щиро кажучи, я не виключаю й Вашої кандидатури.

Бажаю всякого успіху Вашому соборові, але не знаю, які питання його цікавлять і які вказівки йому потрібні. Єпископа собі обов'язково оберіть.

Що відносно пробиття бока Христового, то єдине місце Св. Письма це Іоан 19. 34 — «Один з воїнів списом бока Йому

проколов». І мені здається, що це був не правий, а лівий бік, де серце. Воїн, що ще зробив, запевне мав на меті не тільки переконатись, чи живий Христос, а й так Його вразити, щоб не залишилось жодного сумніву в Його смерті. А такою раною було пробиття серця. І в якомусь медичному досліді я колись читав, що область серця це є саме те місце в тілі, з якого могла потекти кров і вода. Пригадую, що й на малюнках розп'яття я бачив пробитим лівий бік Христа, де серце. Традиція про правий бік могла виникнути лише з маловірства, як Христос міг воскреснути з пробитим серцем, і з звичайної переваги всього правого.

Відносно привіту різдвяного і вживання колядок, то, на мій погляд, доцільніше вживати їх до Стрітіння, а не до Водохреща, тому, по-перше, що від народження Христового до Стрітіння пройшло 40 днів, а до Хрещення 30 років, отже історично Різдво тісніше сполучене з Стрітінням, ніж з Водохрещам. По-друге, — відомо, що принаймні на Сході Різдво й Водохреща до 5-го віку святкувались разом, як це й досі помітно в уставі відправ на ці свята. Тому з Водохреща лише починались різдвяні співи, а не кінчались на Водохреща. Принаймні різдвяні колядки цілком природно вживати до Стрітіння.

Мене дуже зацікавили Ваші співи Літургії через радіо. Для мене взагалі це «терра інкогніта». Я уявляю собі це так, що Ви правите Службу, а хор співає в радіо, і цей спів лунає по всіх храмах у Канаді, якось відділяється від інших передач через радіо і священники у всіх храмах повинні стояти на відправі і пристосовувати якось свої виголоси до співів радія. Де священників нема, там парафіяни принаймні слухають ці співи. Чи може й виголоси священника передаються через радіо?

Але на мій старий погляд така механізація Служби Божої є суто американська комерція, за бізнес купувати собі молитву і суті богослуження не зовсім відповідає. Адже не з радіо, а від серця християнина повинні виходити псалми, гимни і пісні духовні (Єф. 5. 19), всенародній спів це ідеал православно-богослужіння. Ой, не розмінюйте живої душі на бізнес. Православна Церква навіть органів за службою не вживає, щоб не підміняти ними живої душі. Для радіо в церкві й поза службою широке поле: концерти, колядки і т. п.

Одержав відомости, що Олена Володимирівна допомогу одержала, але була нею дуже збентежена, довго навіть не хотіла брати. Надто боязкий став люд; опарився на молоці та й на воду дмухає.

Бувайте здорові і нехай Бог у всьому Вам допомагає.

Митр. Василь Липківський

Шановний о. Петре!

Дакую за папір і особливо за книжечку. З неї я багато освідомився про стан нашої церкви і в Америці і у Вас в Канаді. Запевне все як у людей і особливо у нас, українців. Багато сумного, хоч такого звичайного, в книжечці, але все ж утішно, що і в Вас і в Америці є вірні певні й свідомі, що не дадуть занепасти нашій Церкві і в той трудний мент, коли будівля Церкви ледве починається і головні будівники її в умовах волі ще не звільнили себе від рабського духу. На Ваш собор цей мій лист запевне вже не встигне, але все ж не можу не висловити хоч коротенько тих думок, які повстали в мене під вражінням цієї книжечки.

Мені якось чудно, що Українська Автокеф. Церква в Америці ще й досі пришиває собі назву «Греко-православна». Ще коли б так називала себе Церква Болгарська або Сербська або й наша давня Українська, що прийняли віру безпосередньо від греків 1000 років тому, це було б ще зрозуміло. Але ж і ці Церкви вже давно звільнили себе від офіційної назви «греко-православна», а звать себе просто Болгарською, чи Сербською, чи Українською Прав. Церквою, без додатку «греко», бо вже давно відчули в собі право на рідне вільне життя. Чому ж Православна Церква в Канаді, що безперечно походить від Української Церкви, що в Європі і є її молодша сестра, засвоїла собі без згоди й відому своєї старшої сестри офіційну назву «греко-православна»? При чому тут греки?

Коли це зробила за прикладом української уніятської Церкви, що зве себе «римо-православна», чи «греко-католицька Церква», то вона так зробила не досить розважно. Уніятська церква є підлегла римському католицтву і коли має грецький обряд (хоч і це вже сумнівно), то має його з ласки й дозволу римськ. католицтва і тому мусить себе чепляти і до греків і до Риму. А наша Православна Церква є Автокефальна, ні від греків, ні від Риму незалежна, чому ж їй себе чепляти до греків? Звичайно, незалежність Української Прав. Церкви ні в яким разі не відводить її від братерського єднання і з грецькою і з усіма іншими прав. Церквами, і лише в цьому розумінні братерського єднання вона є частиною всесвітньої Христової Церкви. А братерство можливе лише між Церквами рівноправними, автокеф. Церквами, де підлеглість, чи залежність там братерства немає. Православна Церква кожного народу, ми по-

винні вірити, є витвір Св. Духа на ґрунті Христової віри, а не витвір греків, чи римлян, чи ін. І це визнання братерства є, на мій погляд, найвищий догмат християнства, і Церкви, які цього братерства не визнають і цим визнанням не живуть, не гідні зватись православними і навіть християнськими, бо Христос ні до чого так ясно не закликав своїх учнів, як до любови й братерства, й ні проти чого так не повставав, як проти підвищення одних і приниження других. «Ви не звітесь, каже Він, учителями, бо один у Вас учитель — Христос, а ви всі браття, і отцем не звітє собі нікого, бо один у вас отець, що на небі, і не звітєся наставниками, бо один у вас наставник Христос. Більший же з вас нехай буде вам слуга» (Мат. 23. 8—11, пор. Мрк. 10. 42-45).

Отже Собор Української Прав. Церкви в Канаді мусить, нарешті, звільнити свою Церкву від зайвого додатку «греко». Може скажуть, що назва, титул це річ дрібна, не важна. Але от в цій назві заплутались і під крило греків туляться і архієп. Іван Хведорович зі своїми кумами і почасти о. прот. Савчук із своєю консисторією. Прот. Савчук пише: «Українська Греко-православна Церква в Канаді прийняла віру і догми такі самі, як ріжних існуючих греко-православних Церков». Де ж ці Церкви існують? Принаймні я таких не знаю. Болгарська й Сербська й Російська й Грузинська та й інші православні Церкви дуже здивувались би, а може й обурились, коли б до їх національних назв додати ще «греко». Навіть Прав. Церква в Польщі, що для неї митр. Діонисій здобув «автокефалію», а для себе титул «блаженства» безпосередньо від Царгород. патріярха, здається, греко-православною себе не зве. Та й догмати й канони 7-ми Вселенських Соборів, оскільки вони прийняті всіма Церквами, уже перестали бути спеціально грецькими, а стали всесвітніми, та й в складенні їх брали участь представники всіх Церков, що тоді існували.

Взагалі незалежно від усяких інших міркувань Українська Прав. Церква в Канаді мусить зняти і з свого статуту і з державного чартеру цю заслону «греко», а зватись просто: «Українська Православна Церква». Може тоді й провідникам її стане все світліше. Навіть і «автокефальна» можна не додавати, бо, на мій погляд, «православна» і «автокефальна» це все одно; не автокефальні Церкви не є православними, хоч для ясности слід би й автокефальна додати.

Але перейду до тих значно вартніших питань, що їх порушив п. Василь Свистун в своїй книжечці. І їх перш за все слід вирішити з погляду Христової волі, а не минулої традиції, і у

вирішенні їх ми не повинні оглядатись ні на греків, ні римлян, а лише на Христа й пильнувати єднання з Ним, бо ми повинні робити в церкві діло не грецьке, не римське, а діло перш за все Христове, а потім рідне українське. Що ж до канонів, то єдино правдивий відносно них вислів великого професора каноніста (Болотова): Канонічне те, що корисне в житті Церкви, й неканонічне те, що для неї некорисне або шкідливе».

Я погоджуюсь з о. Савчуком, що Канадійська Українська Авт. Церква не мусить, а може добровільно прийняти до свого життя ті чи інші канони своєї старшої сестри Української Авт. Церкви Київської. Не мусить, бо примус це є діло не церковне, а державне. Але добровільно й морально Канадійська Церква ввійшла в братерське єднання з Київською Українською Церквою, стала на її принципи й ідеологію, коли прийняла до себе єпископа «Київської благодати». А коли старша сестра перебуває в тяжкій пригоді й небезпеці, Канадійська Церква з почуття братер. єднання і любови тим ширіше повинна підтримувати й рятувати її принципи й ідеологію. В. Свистун документально й досить переконливо доводить, що це так і є, і щиро я бажав би, щоб воно так і було на ділі, бо головне в церкві не постанови, не канони, не форми, а життя. А життя завжди мусить бути творче, щоб перемагати смерть. Тому й канони минулого й сучасного життя повинні бути для нас лише наукою, досвідом для дальшої праці на підвищення життя, а не каменем для його пригноблення.

Саме кардинальне питання Канадійської Української Церкви зараз це є набуття собі власного єпископа, бо православна церква, яка не має над собою жодного начальства, в своєму єпископі має найвишого свого представника і виконавця своїх завдань, на ньому зосереджує дари своєї благодати, що має від Христа і його кладе в основу свого життя. Отже як це питання мусить бути вирішене в автокеф. Канад. Церкві?

Мене дуже здивувала довідка о. Савчука, що між Канад. Церквою і єписк. Германосом існували якісь юридичні умови, якісь услів'я, «щоби обі сторони заховували повне право самостійности». Виходить — Єпископ і Церква в Канаді ці дві окремі самостійні сторони. Це ж страшенно ненормальне, нецерковна річ. Адже Єпископ є найвищий представник Церкви, найголовніший орган її благодати, за Христовим словом найнижчий її слуга і раб. Як же він може бути окремою стороною від Церкви? Між Церквою і Єпископом мусить бути найтісніший органічний, а не юридичний зв'язок. Єпископ, за словами Ігнатія Богоносця, є в Церкві і Церква в Єпископі. Отже

коли Канадійська Церква якісь умови робила з Германосом — людиною чужою, для Церкви випадковою, коли вона це повторила з арх. Хведоровичем, то в набутті власного єпископа вона аж ніяк не повинна задавнювати цієї хиби, що як той черв'як в яблуці виснажує її життя. Правда, для декого це привабливий стан: єпископ, мовляв, царствує, а консисторія керує, заводиться це кумівство, що гложе Америк. Церкву. Але вже приклад цієї Церкви виявляє його шкідливість.

Отже Канад. Церква повинна тепер обрати собі єпископа, як свій найвищий і найповніший орган, як свого найпершого слугу — виконавця своєї волі органічно з'єданого з Церквою, і повинна шукати його перш за все в своєму організмі, а не в чужому, в своїй Церкві із своїх священників, чи мирян. Хоч пророк не приймається в своїм ріднім краю (Лук. 4. 24), але для своєї Церкви Єпископ не є пророк, а орган. представник і виконавець її волі, сильний саме цим єднанням з Церквою.

А якже перевести висвяту обраного Церквою єпископа? В. Свистун пропонує вжити приклад давньої Александрійської церкви і Всеукраїнського Церк. Собору 1921 р., утворити соборну хіротонію руками своїх пресвітерів. Я цілком ухвалюю цей крок і благословляю його. Стан Канад. Церкви досить подібний до стану Київської Церкви в 1921 р. Запевне до участі в хіротонії варто запросити й арх. Хведоровича, коли він не зганьбить себе ієзуїтсько-клерикальною церемонією власної пересвяти від представника Царг. патріярха.

Дуже приємно, що в Канад. Церкві є такі вірні, як п. Свистун, що ясно уявили собі і сміливо встали за головну відміну Української Авт. Церкви від клерикально ієрархічних Церков — як західньої, так і східньої — її всенародну соборноправність. Безперечно, устрій Церкви Христової в апостольські часи був всенародно-соборноправний, всі вірні в церкві мали рівні права, а лише між собою поділяли різні обов'язки, і обрання (хіротонія) й поставлення (хіротезія) на ці обов'язки було всенародне, чи руками представників церкви. Коли ж Церква опинилась в стані тяжкого 300-річного гоніння, що унеможливило соборноправність, всі права в Церкві з народу мусіли перейняти на себе одні єпископи; вони ж самі й обирали й хіротонували своїх службовців і заступників. Коли ж гоніння припинилось, то Церква опинилась під великим впливом держави і єпископи захопились державністю і в Церкві. Вони всіма засобами прагнули до зниження прав народу і до підвищення своєї влади в Церкві і зміцнення її. Так утворився той канонічний, цебто ієрархічно-клерикальний устрій Церкви, за яким єдина Христова Церква поділена на клір і мирян — на

всевладну ієрархію і безправний народ, — дух якого дише і в канонах Всесвітніх Соборів (віри, догм я безумовно не торкаюсь), що складались із одних єпископів, що дотримувались клерикально-ієрархічного ладу.

Безперечно цей устрій був немалим ухиленням від справжньої Христової й Апостольської науки і нахиленням до земного ладу в Церкві — цьому небесному царстві. В Церкві сталося поділення на два окремі стани — духівництво і мирян. Духівництво пильнувало своїх окремих інтересів, часто ворожих Церкві, а корисних для ієрархії, яка в свою чергу мала свої особисті інтереси, як всяка державна сила змагала до влади, абсолютизму, до змагань за це поміж собою. Всі ересі, розколи, заколоти в Церкві минулого мали на суті ієрархічно-клерикальне походження, всі утиски Церквою народу, церковної волі, всі заколоти, ганебні, аморальні хитрощі і гризня в Церкві — все це робилось в межах ієрархії і є витвір ієрархічного устрою. Цей устрій зробив Церкву ненависною для народу, духівництво — рабом ієрархії і взагалі Церкву відірвав від життя.

Українська Авт. Церква за Божою допомогою звільнила себе від ієрар. «канонічного» устрою і утворює, а краще відновляє апостольський всенародно-соборноправний устрій. Отже вона принципово відмінила ієрархічну хіротонію з її крутістью, підкупам та таємними ходами й відновила соборну хіротонію через представництво всієї Церкви, бо висвячує не слуг ієрархії, а вільних рабів Христових, цебто Церкви.

З цього може зрозуміла буде і зміна одружнього стану священників. Чому всякі обмеження творились в ієрар. устрої відносно одружіння духівництва? Тому, що це потрібно було ієрархії зробити з духівництва покірне собі військо. Народу таке обмеження не потрібне, тому Українська Церква його й відмінила і зрівняла в цьому духівництво з народом. Всі обмеження соборноправности в минулому походили з зовнішнього гніту і внутрішньої злуки Церкви з державою.

В Канаді повна воля Церкви й відокремлення її від держави. Отже великим гріхом перед Христом і злочином перед народом і в цих умовах вільного церковного життя підбивати себе під невірний ієрархіч. устрій. Молю Бога, щоб Канад. Церковний Собор це зрозумів і щиро взявся не лише в себе здійснювати соборноправний устрій, а й допомагати в цьому Церкві в Америці.

Дякую Вас, о. Петре, за допомогу (10 дол.) Я їх одержав в кінці червня, якраз тоді, як мої житлові умови повернулись

трохи на краще. Мої хазяї Бирюлини, хоч і не українці (а може тому, що не українці) люди лагідні і поводитись з нами добре. Домик у них невеличкий — три квартирки. Одну з 3-х кімнат і кухні вони самі займають, з цих кімнат одну здають квартирантам одну самі займають, а в перехідну до них нас було вкинуто. Другу квартиру займала їх донька з чоловіком, а 3-ю одинока робітниця. Та от в їх родині сталися зміни, донька розвелася з чоловіком і залишилась теж одинока. Тоді старі хазяї запропонували нам (звичайно, за певну компенсацію) перевести доньку до себе в нашу перехідну кімнату, а нам віддати квартиру доньки з одної кімнати й кухні. Ми з охотою на це погодились — тим більше, що до нас мусіла перебраться ще одна сестра, що 40 літ служила за фершалку в акушерській клініці і тепер її звідти видворили, а в місті неможливо добути ніякої квартири. Їй дали за звільнення з помешкання невелику компенсацію на відшукання собі квартири, і нею ми могли розрахуватись з хазяями. Отже ми вже тижнів зо два, як розкошуємо в власній неперехідній квартирі. Хоч і тісенько нам тут, та все ж спокійніше, хоч ніхто через голову не переступає.

За Вашу любязну пропозицію допомогти мені оплачувати квартиру широ дякую, але не хочу Вас іще обтяжувати. Яюсь обійдемось власними засобами, плата не так велика (25 карб.) і їх буде виплачувати сестра фершалка, що ще працює й деяке утримання одержує. Ми раді й того, що може хоч звідци вже далі не посунуть й дадуть нам яюсь дожити тут віку. Через тяжкі житлові умови і заходи по перетрусенню з одного помешкання в друге, я не мав змоги регулярно писати промови і припинив їх поки що. Та й голова вже не так працює і рука не добре дає себе знати; коли раніш легко міг написати аркуш за день, то тепер і чвертку ледве осилю.

Крім того, Ви висловили бажання, щоб переписати і надсилати Вам мої твори — «Історія Української Церкви», «Бесіди з історії церкви», «Церковний устав». Я був і спробував це робити сам, але побачив, що це праця нездійснима. Пересилати Вам без цензури можна лише реком. листами арк. по 2, як я пересилав промови. Але скільки то тих листів треба послати, коли «Історія Української Церкви» займає 530 арк., «Бесіди з історії Церкви» 740 арк., а «Устав» (два томи) більше 1000 аркушів. Та й в пересилці майже половина листів пропадає. Цю справу приходиться залишити.

Нового в нашій Церкві тут нічого не чув і признаться далекий від неї. Єдина наша парафія на Подолі, туди мені доставатись далеко, а комунебудь звідти до мене, мабуть, ще

дальше. Загальний же релігійний стан сумний, безнадійний. Про наших засланців ніяких чуток.

На жаль, я дуже пізно (на початку липня), одержав книжечку В. Свистуна, з якої одержав багато відомостей і матеріялу для дискусії, але до Вашого Собору, що має відбутись в липні, вже нічого не поспіє. Лише під першим вражінням я наскоро дещо написав. Але й без мене у Вас є гарні однодумці. Прошу передати від мене щирий привіт і благословенство брата Василеві Свистуну, що він так гарно, одверто й чесно захищає наші принципи й ідеологію. Певен, що й на Соборі він матиме великий вплив і поведе його за собою. На жаль, Ваш о. адміністратор Савчук наче моститься сидіти на двох стільцях, а це для всякого керівника найгірше. Коли цей лист дойде до Вас, мабуть, Собор Ваш уже відбудеться.

Благаю Бога, щоб він гідно встав за діло Христове, а не пішов шляхом арх. Федоровича й американск. духівництва. В. Свистун закликає не тільки до боротьби за новий лад в Церкві, але й до місії, до благовістя її іншим могутнішим і величнішим. До цього й я закликаю. Св. Апостоли в стані вбогости й незнатности все ж перетворили світ.

Бувайте здорові й бадьорі. Шлю Вам свій привіт і благословенство.

Митр. Василь Липківський

ЛИСТ 15-ий.

Александ. слоб. 22. IV. 1936.

Любий о. Петре!

Щиро дякую Вас за привітання з святом Воскресіння Христового, за співчуття і молитви з приводу смерті моєї дружини і за допомогу (10 доларів), яку я одержав 15 березня. З свого боку, вітаю Вас з Святом і бажаю ще довгі роки зустрічати його в радості й добрім здоров'ї. Дуже мені жаль, що мої проповіді й листи до Вас і п. Свистуна не дійшли, але дуже приємно від Вас почути, що ті сумні незгоди, які сталися у Вашій Церкві, вже повернули на краще і дасть Бог зовсім втихомиряться. Все ж вони виявили якусь несталість, несвідомість Вашого братерства в принципах нашої Церкви. Отже треба ще

багато виховувати й духівництво й мирянство в ідеях соборно-правности й національності Церкви, в утворенні нових форм життя.

Я вже зовсім старіюся, і голова з трудом працює, і руки трусяться, і від сучасного життя відстав, але з охотою буду й надалі, оскільки здужатиму, писати й надсилати Вам свої писання, хоч для того, щоб Вам давати знати, що я ще живу на світі. І звичайно з охотою буду відповідати Вам на Ваші листи й запитання й виконувати доручення.

Для мене дуже приємне Ваше й п. Свистуна запрохання прийти до Вас в гості, але ця річ уявляється мені зовсім нездійсненною, як я й писав п. Свистунові. Поперше, для нас кордони, здається, безнадійно закриті, і я аж ніяк не розумію, як Ви можете виклопотати мені паспорт на закордонну подорож і від кого? Потім, я для Вас був би гостем дуже дорогим, запевне в тому розумінні, що моя подорож до Вас вимагала б від Вас багато коштів, і я погодився б на таку витрату від Вас лише в тім разі, коли б цього вимагали невідкладні церковні справи. Я страшенно боюсь доводити Вас до марних витрат, хоч гадаю, що Ви, як американці, добре знаєте ціну грошам і самі марно витрачати їх не будете. Отже в справі моєї подорожі до Вас я цілком віддаюсь на Вашу волю, і коли Ви визнаєте, що моя подорож до Вас необхідна в церковних інтересах, я готовий радо Вашу волю виконати, і тоді здіймайте клопотання про дозвіл мені виїзду за кордон і всякі інші, і коли все потрібне буде здобуто, я до Вас поїду, хоч дуже незручно, що я не знаю мов і опинюсь в подорожі без язика.

Коли у Вас повстане справа про висвяту єпископа, якого запевне повинен обрати Собор, то я тримаюсь того погляду, що Собор сам його може й висвятити руками свого пресвітерства, як це було в Києві 1921 року з моєю висвятою. А зараз, коли архієп. Іван Федорович, як Ви пишете, на дорозі до повернення до нашої Церкви і візьме участь з пресвітерством у хіротонії обраного Собором Єпископа, то це й з боку старих канонів буде цілком задовільно, бо історія дає багато прикладів хіротонії єпископа одним єпископом і така висвята завжди вважалась канонічною.

Клясичний приклад цього — висвята заштатним митр. Амвросієм ченця Кирила на старовірського єпископа. Навіть російський синод, що шукав усяких неканонічностей, в цій події проти способу хіротонії не висловив ніяких заперечень. Історія дає приклади навіть заочної участі єпископа в хіротонії і така участь вважалась за дійсну. Так єпископ Григорій

Неокесарійський (3-го віку), будши в засланні, не міг взяти участі в хіротонії єпископа (забув якого), а послав листовне запевнення про свою духовну присутність і участь на цій хіротонії, і ця духовна присутність визнана за дійсну, як і Ап. Павло пише: «Не будши між вами тілом, а будши духом... як будши між вами... як зберетесь ви і мій дух з вами» (1 Кор. 5, 3-4). Були випадки й участі пресвітерів в хіротонії єпископа, як представників (легатів) відсутнього єпископа і теж вважались дійсними. Отже і я можу прийняти участь заочно в хіротонії у Вас обраного Собором Єпископа, як відсутній тілом, але присутній духом, або через листівне запевнення в цій своїй духовній присутності, або через доручення одному з пресвітерів взяти участь в хіротонії, як мій представник. Взагалі в справі моєї подорожі до Вас, я здаюся на Вашу волю й Ваші міркування.

Що відносно грошової допомоги від Вас, то я приношу Вам саму щиру подяку за ту допомогу, що я вже одержував від Вас на протязі майже 4-х років. Вона нас дуже підтримала в ті найтяжкі часи, коли без неї я не знаю, що б з нами сталось. Зараз, особливо після смерті тяжко хворої дружини, труднощі мого життя значно полегшилися, а з касуванням «Торгсину» закордонна валюта зрівняна на золото з совітською, і грошова допомога з-за кордону зведена нанівець. Замінити ж грошову допомогу якоюсь матеріальною теж не можливо, бо все закордонне коштуватиме більше, ніж совітське. Отже ласкаво прошу припинити надалі надсилку мені грошової, чи іншої допомоги; якось уже може доживу віку, а як уже дуже мені стане тяжко, не посоромлюсь звернутись до Вас з проханням.

На жаль, відносно грамоток, чи інших матеріалів уже не можу Вас задовольнити, бо нічого цього вже немає й не відомо, де воно. Ні від архієп. Івана, ні від о. Савчука я листів не одержував. Коли буду Вам писати, обійдуся уже й без кальки, та й навряд чи й дійшла б вона до мене. Не забувайте мене своїми листами про те, що у Вас діється. Передайте від мене привіт і найкращі побажання Вашій дружині, п.Свистуніві і всій громаді.

Щиро благословляю Вас і на дальшу працю на оборону й життя нашої Церкви, хоч на Вашій далекій країні.

З щирою любов'ю і повагою до Вас —

Митрополит Василь Липківський

Любий отче Петре!

На Вашого листа, що одержав його саме на Великдень 15 квітня, я послав відповідь 29 квітня, а Ваш останній лист, як помічено поштою, вийшов від Вас 12 травня, (достався до мене 2 червня). Отже наші листи мусіли розминутись, бо за 14 днів мій лист до Вас не міг дійти. Тепер же, коли вже Ви мали його одержати, то Ви вже його одержали. Дуже дякую за Вашу фотографічну картку, вона є для мене одною з дорогих ознак недавнього світлого, але вже безповоротного минулого.

Що відносно допомоги, то я і в попередньому листі прохав і зараз прошу Вас дальшу надсилку допомоги припинити. Я від усієї душі дякую Вас за ту підтримку, яку від Вас одержував в найтяжчі роки мого життя, коли без Вашої щедрої допомоги не знаю, як і прожив би. Зараз же після скасування продуктових карток і вільного продажу хліба і продуктів життя стало значно легше, а після скасування «Торгсину» і зрівнання закордонної валюти для совітських громадян з совітською, допомога закордонними грішми втратила всяку ціну, а заміна грошей натурою тим більше недоцільна, бо немає такої «натури», яка не обійшлась би з-за кордону значно дорожче, ніж тут на місці. Отже прошу Вас від дальшої матеріальної допомоги мені утриматись, а замість цього не залишати мене моральною підтримкою, якою для мене будуть Ваші відомості про себе, про стан у Вас нашої Церкви, життя парафій і т. п. І коли з мого боку потрібні будуть які справки, чи поради, я з охотою чим зможу допоможу.

В попередньому листі Ви дуже запрохували мене до себе в гості, і на це запрохання я Вам докладно відповів. Крім того, що я абсолютно не уявляю, якби це могло статися в моєму становищі, я ще для Вас був би дуже дорогий гість в розумінні, звичайно, коштів, що на мене витратилися б і на цю витрату я лише тоді погодився б, коли б цього вимагала церковна справа у Вас, конкретно, коли б я мусів або замінити Вам Єпископа, або висвятити Вам Єпископа. Але Єпископа Ви могли б на Соборі й самі висвятити за прикладом Київськ. Собору 1921 о., а я міг би за прикладом єп. Федіма, що заочно поставив на єпископа св. Григорія Неокесарійського (див. Четы мінеї 17 листоп.), послав би заочно своє благословенство. Зараз, коли справа з Єпископом у Вас значно поліпшилась, бо архієп. Іван уже з патріярхом припинив аліанс і може, як Єпи-

скоп автокефальний, взяти участь у висвяті Вам Єпископа, то це і з старо-канонічного погляду буде цілком канонічна висвята, бо історія дає нам багато прикладів висвяти єпископа лише одним єпископом, і така висвята завжди визнавалась дійсною. Зрештою я цілком покладаюся на Вашу волю й Ваші міркування. Як вважаєте потрібним так і робіть. Жаль тільки, що моє здоров'я й фізичне й розумове жваво котиться згори. Відносно грамоток не можу нічого Вам зарадити, бо наших парафій в Києві вже нема, і де зараз лишки наших книжкових фондів перебувають, і чи є ще вони, я не міг дізнатись.

На звороті цього подаю Вам розклад парамій на всі неділі, складений мною разом з розкладом євангелій і апостолів, бо й мені здавалось якимсь неприродним, що на Вечірні виголошується прокимен — стих перед читанням Св. Письма — говориться: «Будьмо уважні, мир всім, премудрість» — а самої премудрости, на яку треба уважати, чи читання Св. Письма, не дається. На неділі я поклав по одній парамії, майже всі з пророцьких книг, по можливості пристосовував їх змістом до євангельських читань за моїм розкладом, який здається у Вас є. Більше одної парамії нема й потреби читати, як читається одна євангелія й апостол, та й цим буде відрізнитись недільна Служба від святкової. Крім цього я зайнявся, особливо у зв'язку з постовими відправами, впорядкуванням виконання псалтиря на Утрені. Вичитувати на Утрені по дві кафізми з псалтиря, або хоч по одній, про це вже й гадки не може бути. Це лише монашеська вигадка, і коли її накинута і парафіям, то вони її мабуть ніколи як слід не виконували, а коли цього хотіли досягти, то й саме читання звели на якесь хамаркання. Алеж псальма є власне пісня і вона потребує виконувати її співом, а не хамарканням. Та й вичитувати порядку весь псалтир це не завжди підходить до молитви християнської, бо багато псальмів не підходять по почуттях і настроях до науки християнської (пр. прохання про помсту, про кару), а багато мають суто єврейський національний зміст.

Отже я зробив виборку псальмів для виконання їх на Утрені на цілий рік. Як було б бажано, щоб принаймні на святних і недільних всюношних ці псальми виконувались не читанням, а співом, навіть антифонним. Може б у Вас нашлися б і композитори, щоб покласти ці псальми на ноти простеньким мелодійним або й антифонним співом.

Примітка: Розпис Парамій і розклад Псальмів, що їх склав Митрополит і прислав в листах, подано в книзі «Проповіді» Митрополита Василя Липківського, що вийшла друком в 1969 р.

Дуже радий почути, що у Вас уже скоро відбудеться висвята 4-х пан-отців Вашого виховання. Передайте їм і від мене найщиріші привітання і побажання «заспівати Господеві нову пісню, заспівати Господеві всією землею» (пс. 95). Коли будете бачити о. Івана Хведоровича висловіте йому моє задоволення, що він припинив свої зносини з патріархом. Нехай же пильнує своєї автокефальности на ґрунті соборноправности й ні на що її не міняє. «Держи, що маєш, щоб ніхто не взяв вінця твого» (Апок. 3. II). Цим скоріше прихилить до себе парафії, ніж плутанням з церковними шахраями, що тримаються тої думки, що Церква для них, а не вони для Церкви. Передайте моє щире привітання брату Василеві Свистунові і прохання не послабляти свою велику працю й боротьбу на охорону рідної Церкви, і Ви йому енергійно допомагайте особливо християнським єднанням і замиренням братерства. Пишіть про церковні справи у Вас і в Америці. Які б вони не були часом сумні, мені все ж радісно буде почути, що наша Церква у Вас ще живе і має волю до життя.

Будьте здорові, спокійні і дужі. Нехай Ваша церковна справа Вас радує й задовольняє.

З братерським і отецьким благословенням —

Митрополит Василь Липківський

ЛИСТ 17-ий.

Александ. слоб. 7 вересня 1936 р.

Любий отче Петре!

Дякую, що порадували мене своїм листом від 30/7 36 р. Для мене дійсно велика радість чути приємні відомості про справи нашої Церкви в Америці, де життя Церкви залежить не від чого іншого, а лише від самої Церкви, і тому постанови Соборів у Вас є виявленням не зовнішних впливів, а лише ступня свідомости, гідности й самоповаги самої ж Церкви. Американський Собор, що так міцно став на ґрунті своєї автокефалії й на охорону її, дав гарний доказ своєї гідности й свідомости — й церковної й національної. Дай Боже, щоб і на далі наша Церква в Америці також гідно пильнувала своєї автокефалії й пошани до рідного свого життя. Це був би найкращий засіб визнання її, й пошани до неї й від інших. Гадаю, що Американський Церковний Собор буде гарним прикладом і для майбутнього Канадійського Собору.

Але затвердивши себе так гарно на ґрунті Автокефалії варт би Церкві нашій в Америці й Канаді звернути більшу увагу й на запровадження в себе дійсної соборноправности на всіх ступнях церковного керівництва, бо соборноправність це саме і є найкраще забезпечення автокефалії й національного напрямку життя. На жаль, я не знаю умов церковної праці в Америці для мирян, не знаю і структури парафій у Вас. Чи збираються у Вас, і як часто, парафіяльні собори, чи вони обирають парафіяльні ради, священників та інших, чи діють парафіяльні ради, хто веде церковне господарство, діловодство, за ким затверджуються церковні будинки і т. д.

Особливо бажано, щоб вище церковне керівництво було злагоджено на принципах канонів УАПЦ 1921 р., цебто, щоб церковний Собор обирав із себе церковну раду і церковний суд в складі священослужителів і мирян, щоб Єпископ діяв лише, як почесний член і перший порадник церковної ради в повному контакті й співробітництві з радою, а вища церковна рада діяла б в співробітництві з церковними радами нижчих ступнів, щоб таким чином Церква дійсно керувала сама собою, щоб службовці її від вищих до нижчих не панували в ній, не були «начальством», а лише виконавцями покладених на них Церквою обов'язків. То вже не вільна церква Христова, де ще існує низьке боягузство «страха ради юдейска».

Зокрема, в Канаді «Консисторія» і «Адміністратор» нагадують щось противне соборноправності, щось старе ієрархічне і навіть уніяцьке. Адміністратором нашої Церкви мусить бути церковна рада, обрана на Соборі, а не якась окрема особа. Отже конче треба майбутнім Соборам нашої Церкви в Америці й Канаді звернути увагу на здійснення найвартнішого принципу УАПЦ — соборноправности, ввести соборноправність у всі ступні церковного керівництва. Ніде в Європі через втручання державної політики в церковне керівництво, ні в одній Церкві дійсної соборноправности нема й бути не може. Лише у вільній Америці, де Церква вільна від державних впливів, це цілком можливо, і було б великим злочином перед Головою Церкви Христом, коли б американські Церкви й надалі оглядались на рабське становище Церков в Європі і не дбали про соборноправність. Ні, в цьому вони повинні показати всім Європам приклад справді вільного церковного життя й його творчости.

Я дуже радий, що у. п. Свистуна з архієп. Іваном знайшлась іще спільна мова, і вони дійшли до порозуміння. Це справді було конче потрібно, щоб не доводити Церкву до над-

то тяжких пригод, і що вони відчули в собі остільки християнського сумління, щоб це зрозуміти й поступитись своєю амбіцією на користь церковного спокою, це їх надто підносить. Але сумна хитливість в минулому архиеп. Івана в церковному проводі і в здійсненні соборноправности вимагають не залишати надалі його самого без певної підтримки, не спускатись на нього одного в справах керівництва Церквою, а підперти його церковною радою (і в Америці і в Канаді), як вищою інституцією, щоб усі справи залежали не від нього лише, а від церковної ради, в якій він є лише почесним головою і першим порадником, щоб усе провадилось за взаємним впливом, порозумінням і співробітництвом (2 Кор. 12. 20, 1 Кор. 16. 14).

І все ж мені здається, що Вам треба подбати про свого Єпископа, навіть з залишенням архиеп. о. Івана вищим керівником всієї Церкви в Америці і навіть з наданням йому сана митрополита. З його участю Собор може цілком старо-канонічно поставити єпископа, і моє прибуття до Вас з цього боку втрачає свою нагальність.

З приводу моєї подорожі до Вас я одержав від Вашої Консistorії, за підписом адміністратора о. Савчука і заст. секретаря Стечишина, офіційного листа від 3/VI 1936 р. за Ч. 9303. Признаться, це для мене була несподіванка, що п. Свистун в справі мого приїзду, про що ми покіль вели лише приватні розмови, звертається до офіційного органу, покладає на Консistorію клопотання й здобуття коштів, накидає на неї без її згоди цю нахабу. Це дало привід о. Савчукові вколоти мене тим, що я хочу їхати до Канади «без порозуміння з правлячим єпископом архиеп. Іваном, а так би сказати поза його плечима», і що Консistorія в такому разі не може брати на себе будьяке посередництво в справі мого приїзду до Канади.

Звичайно, тут о. Савчук ясно виявив своє ієрархічне лице, що всякі порозуміння робляться між ієрархами, а не Церквами. Я йому на це відповів, що в соборноправній Церкві всякі потрібні їй порозуміння робить сама Церква, а не той, кого вона запрохує. Зрештою, Консistorія висловлює радість з приводу мого приїзду і бажання зробити все до його здійснення. Але виклопотати дозвіл на мій приїзд за кордон від Світської влади вона ніяк не може; це я мушу зробити сам. В цьому я з Консistorією цілком погоджуюсь. Тому, як я й писав, вважаю свій приїзд до Вас нездійснимим, коли нема для цього інших шляхів, крім консисторських.

В цьому ж листі Консistorія вимагає від мене відомостей

«хто мене так ложно» поінформував про стан Канадійської Церкви, що я в своєму листі надрукованому п. Свистуном, осудив архиеп. Івана й о. Савчука, а благословив п. Свистуна на боротьбу з ними, і здивування, що я осудив їх, не запитавши попереду їх і цим дуже пошкодив Церкві. На це я відповів, що єдине джерело моїх відомостей про архиеп. Івана й о. Савчука це була книжка п. Свистуна «Догматично-канонічне становище Української Церкви в Канаді», що прийшла до моїх рук. Інших інформацій, як про цих осіб, так і про стан канадійської Церкви, я ні від кого не одержував. Зокрема від о. П. Маєвського, з яким я лише веду листування, я ніяких подібних відомостей не мав, та й мега нашого листування була інша.

Мій відгук на документальні відомості п. Свистуна в його книжці зовсім не був судовим процесом, що вимагав би якого попереднього допиту, а благословляв я п. Свистуна на боротьбу, бо й сам вперто боровся на Україні за ті ж ідеї, які він так вдало захищає. Я хотів би, щоб Ви самі прочитали мого листа до Консисторії; він є відповідь на офіційного листа і його повинні Вам показати.

Що відносно архиеп. Івана, то він зовсім не повинен жалітись, що я йому не пишу. Як тільки я одержав відомості про «жуківський» заколот в його Церкві, я зараз же написав йому листа з підтрикою його в цій пригоді і з порадами. Він не скоро, вже після смерті еп. Жука відповів мені з поясненнями про «жуківців» і визнанням своєї помилки, що скомпромітував себе зносинами з царгород. патріархом. На його листа я зараз же відповів з порадами, як, на мою думку, поводитись для замирення в Церкві і з зокрема вияснював всю ганебність звертання до патріарха про визнання, що визнав і живу російську Церкву і польську Автокефалію, що для нього важить не Церква, а комерція.

На цього листа він уже мені не відповів. Коли ж я одержав книжку п. Свистуна я зараз же знов написав йому листа з рішучим протестом проти його заходів до визнання від царгор. патріарха, уже як перший Митрополит УАПЦ. Послав через нього й послання до духовництва, щоб полегшити йому розрив з патріархом. І на цього листа я відповіді не одержав. Гадаю, що він уже не хоче мати мене своїм порадником і зі мною листуватись, а тому вважаю зайвим надокучати йому надалі своїми листами. Та й тепер, коли він уже порозумівся з п. Свистуном, полагодить запевне свої стосунки і з Вами, коли має коло себе таких порадників, як о. Кірстюк, то може й справді мої пора-

ди йому з далекої далечини вже не так потрібні, не завжди можуть бути вчасні і влучні.

Отже мій наказ Вам — борцям за наші ідеї в Америці й Канаді: Не припиняйте своєї боротьби, з'єднайтесь, утворіть із себе тісну однотайну спілку, серед люду мало мені відомого і здається розбитого своїми ріжнотанітними власними інтересами, і під свій спільний вплив візьміть Архиеп. Івана, робіть його таким, яким самі хочете його бачити. Це буде і для нього й для Церкви значно корисніше, ніж мої листи.

З охотою я написав би до о. Кірстюка з привітанням за його гідне й свідоме головування на Соборі; відчуваю, що це людина, з якою приємно було б вести розмову, але боюсь, щоб це не роздратувало Арх. Івана та не спричинилось до будьяких неприємностей. Та й взагалі мені незручно дуже себе вмішувати в американські, хоч і церковні, справи, ширити свої закордонні зв'язки. З цієї ж причини вважаю незручним писати й о. Сідлецькому до Бразилії. Та й цілком не знаю і умов його праці і стану там нашої Церкви, навіть дивуюсь, де вона там могла притулитись. Якось читали мені листа, і вже давно, від нашого священика (забув фамілію), що працює в Аргентині, і там наче кілька є наших парафій; він писав, що йому платять там помаранчами, яких він має цілі вози. Варт би було Вам якось сполучитись і з Аргентиною.

Писання, що взагалі були мені розвагою, я признаться, в останні часи занехав; то був прихворів, а два місяці була в нас така спека, якої не було ще з тих часів, як почали занотовувати температуру, в тіні доходило за 35 P., а на сонці й за 50 степ. Але попробую по змозі відновити писання й задовольнити Ваше прохання відносно проповідей. Картки фотографічної в мене зараз немає, та й я після залишення посади Митрополита й не фотографувався. Але от на цих днях випадково зфотографував мене один аматор, і коли карточка буде на щось похоже, то я Вам надішлю.

Доляри, що збирають на допомогу мені, будь ласка, вживайте на потреби Вашої Церкви і нічого мені не присилайте — навіть сухарів, бо все що присилається з-за кордону, дешевше здобути у нас. Та й допомоги вже я не так потребую. Зо мною живуть дві рідні сестри, чи краще я в них живу, на їхній квартирній площі, одна бувша вчителька-пенсіонерка (Марія), друга ще працює в акушерській клініці. Отже, ще як я залишився сам один, допомога вже мені не так необхідна.

Про стан нашої Церкви на Україні не знаю що й казати.

Чи є вона ще, чи вже її й нема, я не знаю. Недавно я випадково зустрівся з єписк. Юрієм Міхновським, що живе в Києві приватно, як утриманець своїх дітей. Від нього я довідався, що митр. Павловського і єписк. Бржосньовського (останній час він був у Харкові) — останніх єпархіяльних єпископів вислано за межі України, і ні в Києві, ні в Харкові, ні в інших містах наших парафій, здається, нема. А чи є вони по селах, він теж не знає, але чуто, що скрізь по селах церкви вже позачинено. Робиться спроба утворити на Україні безрелігійне суспільство з більшовицькою безоглядністю.

Тим більша повинна бути наша церковна праця там, де ще є на це воля й можливість.

Щирий привіт, благословенство й найкращі побажання передайте від мене п. Свистуніві і всім нашим працівникам.

Будьте здорові й бадьорі —

Митр. Василь Липківський

ЛИСТ 18-ий.

Александр. слоб. 21 березня 1937.

Любий о. Петре!

Я живий і здоровий поки що, і акуратно виконую Ваше завдання; своєчасно посилав Вам реком. листами 10 промов і дуже здивувався, коли одержав від Вас листа, що Ви їх не одержали. Я зараз же звернувся на пошту й подав заяву, щоб листи мої були розшукані й Вам дослані, а Вам послав листа, де подрібно писав про своє виконання Вашого замовлення і свої думки з приводу безглузлого самочинства Арх. Івана Федоровича й радив Вам триматись єдності з парафією і антими́нса на вимоги о. Івана ні в яким разі не видавати. Насильно він його у Вас у парафії відняти не може, це був би грабунок карний з боку держави. З пошти я нічого не одержав на мої заяви, але там запевняли, що розшукають. Може далі наше листування налагодиться, а зараз будьте здорові й боріться з неправдою.

Митр. Василь Липківський

Любий о. Петре!

Дуже зрадів, одержавши від Вас звістку. Я вже думав, що зв'язки з Вами цілком порвані, бо на мій протест проти неодержання Вами моїх листів за розписками мені сповіщено, що всі мої листи (числом 5) до Вас втрачені і дали компенсації за це 37 р. 75 к. А перервали наше листування на самому цікавому місці — на Вашій боротьбі з о. Іваном. Яка це ганьба, що архипастир звертається до цивільної влади за допомогою пригнобити своїх дітей. Благословляю Вас на дальшу боротьбу за нашу Церкву, бо о. Іван явно веде себе як ворог не тільки нашої Церкви, а і взагалі Христового миру. Не знаю, який склад у Вас церк. суду. Він повинен бути обраний на Соборі з трьох духовних і трьох світських; Єпископ, коли він сторона, не мусять брати участі. Заборона єпископська триває лише два тижні, на протязі яких Єпископ повинен передати справу до суду; коли ж він за два тижні не зробить, то заборона механічно відпадає, а Єпископ відповідає за зловживання владою заборони. Невже Ваше вільне духівництво на боці гнобителя єпископа, а не на боці Вашому? Але парафія на чолі з п. Свистуном, я вірю, відстоїть Вас. Мої листи до Америки не доходять, але о. Іван сам порвав зі мною стосунки, написавши о. Савчукові з дорученням переслати мені копію надто глупого листа, що він, мовляв, діючий Архієпископ, а я Митрополит на спокою, і не він мене, а я його повинен слухати і загрожує мені судом за втручання в його єпархію, і інші неподібні речі, що свідчать, що ідеологія нашої Церкви йому зовсім чужа. Промови, надіслані Вам і не одержані, були такі: 1) Християнство й культура, 2) Христова Церква, як чинник культури, 3) Церква й держава, 4) Церква й нація, 5) Церква — матір вірних. Жалко, що їх затрачено. Я живу до котрого часу спокійно, фізично почуваю себе ще добре, хоч і старість і моральне почуття вже досить мене гнітять і нагадують, що пора вже й на той світ, де вже вічний спокій. За Вас завжди згадую і в молитвах. Будьте здорові й бадьорі. Вітайте від мене п. Свистуна і парафію. —

Митрополит Василь Липківський

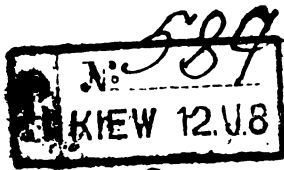
Частина II-га

ФОТО—КОПІЇ

ОРИГІНАЛІВ ЛИСТІВ

Part II

**Letters from the
Metropolitan**

Canada

Winnipeg Man
772 Marquis Ave
Mrs A. Mauevska

Заказное

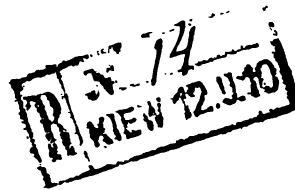

Канада

Winnipeg Man
772 Marquis Ave
Mrs. A. Mauevska

Адрес отправителя:
Киев. Мстиславская 46/14

Заказное

Canada

Winnipeg, Man
781 Aberdeen Ave
Mrs. Mauevska

Канада

Winnipeg, Man

Адрес отправителя: Киев, Александрево Слобода
Дача № 8 ф. Бирюльиной.

Зв'язана шкандувати свого брата!

Листа Вашого від 22 II я одержав. В 30 III і Ви не повірите, як я здивований, довідавшись із нього, що церква наша в Англичі дуже й щиро ся, що і Ви любі, здорові й працюєте. В рідній касин справі в сандскій каюді. Дай Вам, Боже, дасть вільно й спокійно працювати в убогах щиро бунте, сирка.

Що це мене, то я можу лише сказати, що дякую. Наче б ставі потаю що думав і здоровий, як рідні всі добре само в себе почувати. Від 7-го місяця лето березня мені пішов усе 70-й рік...

Тісля того, як в Метопаді 1927 року з мене було знято тягар шитрополитого сміхіння "я да 1929 року злішавав життя в промедиані по-мешканні Короленка 14, 2) и з жовтня 1929 р. лише перебралася до сестри на Софійській (Метиславська 46, 1) де и досі перебуваю. З часу свого оселення на Софійській я майже ніколи в Київі не бувало, де то сариважнім снахоретом шило каші и не ишчо показуюго. Нізким із сучасних церковних діячів я жодних стосунків не маю, ні з ким з них за часів час я навіть не зустрідавав нікого до мене не залобило і я ніщо кто, і толи про ситан церкви на Україні я не крише осідименний тій на Софійській, ніже Ви там в Англичі. А час свій я роздаю згоїмо з йсильного згадує зні даку сна про рідні і інші рідні і мого с. Але и ту, ви ііаї вважав тільки да до двох годинах що це црне критикос від мого брата. Княз мей. Дістатти, якого причі мей в перелігомо ситан переклада, що видно, сире злитавно, де це з церковної історії пригадує сій так і тий. Невісся рік за рідні, віль за рідні...

Що відносно його матеріальності становища,
то зовсім воно дуже тяжке - і не лише через
заманні м'яскі тілові, а й тамі. що як Вам
відомо, перед нами служителями Курбату турки
закривають всі державні засоби протистояння і ми
повинні поспішати без перекрутки за ціну
в. 10, а то і в 100 разів більше. Від цього рази,
хоч 2-й Всерур. церк. собор і призвигав мене
пенсію по 50 карб. на місяць, а ні копійки
не одержав і не одержав, і навіть те, що пор-
соняльно мені від парламента одержав, да-
мене ніколи не отримав. х. б. те хоч малень-
ка допомога від Вас був мене дуже в великоз-
ного Божого івскою. х.

Тієї усі тілами і поведінкою і міркування про хар-
чівників; не і маю найкраща-турбота. Про
такі речі як м'яско мисли, м'ясо куркор нема
вже чого і дімати, а хоч би мати з 1/2 фунта
хліба на снітки, хоч з 1 фунт м'яса на місяць
на якого каша або галушки, з 1/2 фунта крупи
на кашу, крім та з турки як то, де і в
присмак (що воє становище на гроші вти-
блюно 5 доларів на місяць), то я був би
цілком задоволений, і турки і ми турбота
про хліб і цю снітні і трохи отримав б свої
востроті. . .

В який спосіб і міс. би зручніше одержувати від
Вас цю допомогу, а турки, араз в не міг довід-
тись. Вам не в ділаю, втриме там. Тієї з
Амстердама одержують гроші і ті м'яскі каші
істимими) через кошти і через банок, мені в

завжди зручно було, і навіть їх одержувати с.
істимі державна комісія і в Амстердамі, по-
сін" Мот і в с. і востроті, і востроті вхо-
дять і востроті на золоті срібло і долари; м'яскі
каша на Турки і востроті через банок, але в Тур-
сії гасить не було найкращішого востроті
(м'яскі, крупи) та і турки. . . Деякі цю і востроті

здермають з Америки посилки з шукано-
крупної рибки та цв. і їх туди доставляють
на поштових канцях. Крім цього було можна, це
загоспе було б найзручніше.

Але я бме дикі розбалакають позначити на-
віть розмір бананої мемі^{челюсті}ю, на це,
як то казуть, як мед то й лонкою. І я Ви
сеє звертають уваги на мого сестру запо-
кавши. А такий радий, що в змозі поділяти
ти. Загоспе всім від Вас допитати і
бу мій і в який бгоспід вона к. тріти. А
я прийму з пібною тріеміністю вд. місто.
Всього лише я боюсь - як би це в отомого
же м'яга сейбни тядяне на Вас і братер-
ство. А вже й так заживає на світі, пора-
воче звільнити пог. трінасти від себе, тми-
бітисе, що на м'яши тейер вешів і так ба-
гато тядянів кайовисо.

А Вам і братерство і щиро банано це добо-
всити і працтввати і на свої і на загальні ко-
ристь і уткч і перш за все один одною тв-
гари м'ясти.

Груші і помилки як це буде можна проти каден-
лати на тив сестри її зручність здермувати
на таку адресу: Київ. Саганька. Мемі-
славська ст. № 45 кв. 14. Марци Констан-
тинівна Військової.

~~Вашою~~ боже Глосіваєт

на Вас і всіх працюючих церкви на
шої в Америці та нашу рідну церкву
і на всі наш побожний наряд в Аме-
риці

З щирою братерського мабало
і вдячності за пам'ят
Митрополит Василь Лихівський

Київ 5. VI 1933 р.

Велимишановиці отцю Петре!

Листа Вашею я одержав несподівано скоро - саме на свято Вийсеїя, і це дає мені віри-ку тим більше радісно вісвяткувати це свято радості сітосатанської й брайерипса Хрмей-Анського, що так потрібне власи привод?

Вашу допомогу - 10 доларів - перевели в банку на золоту валюту, що по сучасному курсу 70-лара вираховано в 16 карб. 92 коп. На ці гроші віддали мені листа на "Торксін", і по цьому ли-стові я повинен одержувати все, як і в листі, про-кції. "Торксін" на нвалу лише відзначає на екі-мьки взятю. А вже взяв з Торксін 2 пуда го-роти, 2 пуда зреланих крупи, 1 кіло ризи, 1 кіло-малеа, 1 пуд пшеничної муки, одбитий в мене ве-які найнебійкладниці свої потреби, та ще за-лишилось мені майже на мідяк на шевітійи хліб, і таким чином Ваша угода з намі-сяць мене цілком заспокоїла та ще до які-старі дірки заматала. А даромо турбюв-Ває своїми думками про надісланий продукто-вих поштових посилок. Через велике миття це втридцять зайда и не можна. Найкраще ви-силати гроши на "Торксін". Тільки не ма-йіаюх непорозуміння, і навіть черги не великі; хоч не все можна зіслати, але з того що можна-все це все не, значить, найкраще. З радістю і ві-змістю приймаю Вашу відцячки надіслати ме-ні щомісяця допомогу аж в 5 доларів; це при-вді буде і рівне мене велика підтримка й радощи

не життя, тільки проши Вас, не вважайте це за
свій обов'язок; я хочу щоб у цих справах було чимось
собою міцно вірно і рахувалися з людьми, по яких
ми а лише зі своєю мірною вістою, і навіть несли-
ся самою терпимі, мірності не хотіли вжити, а
наслідати коли і які скітки буде мірною
бо і в нас проши запевне не легко здобудати.
Але лише лише турбує, щоб ця допомога не
встала. Заїшлим тварем і турботом ця Рада. Пі-
кми навіть ця армія одне життя лише ми
що ви баче меті надіслати, то й за неї. Я Вам дя-
кую за це.

Ще про це до життя нашої церкви на Україні. Знаю
це кажи, що після примусово звільнення мене від
церковної праці в Україні Речого не знаю й не збир-
кую б її сиротами сиротами, бо жодних умовних зчу-
та ними керівниками церкви не ~~сиротами~~ і ніяких збу-
ток від них не одержують. Тоді лише це що з тою
що знаю. 20 лютого 1929 року вийшов лист. Які
єн. Метр Мисюев-восток і похований в м. восток.
Тоді ж восток, восток-восток "Ділячої церкви" ~~восток~~
восток-восток. Восток 1930 року скликав "восток-восток"
собор, який зліквідував "УАПЦ", а замість себе
крісто. Українську Православну церкву "яка по збут
восток сама, діляча". Восток цієї нової церк-
ви я вже згадував не рахують, приймають до складу
їх духовництва не мають, і ми на як свої зібран-
ня (які вони це будуть) мене не запрошують...
Восток 1930 року митар. Микола Тороцького згадує
до Антала в восток, це він і згадує восток.
Восток згадує восток. Восток. М. Мисюев-восток
до Влади восток, восток. Ю. Хлопчиків до Хлопчиків
Хлопчиків восток. Восток-восток на восток, і восток
восток-восток з восток не згадує восток. Восток-восток
восток-восток року скликав восток-восток-восток-восток
і на восток згадує восток-восток-восток-восток

Української Івана Тимощенка. Якій іменув-
ся він, Харківський і всієї України. Київ'ю же
перешав дитини предначинаним серединам Церкви і якої
церкви. Всю Українську церк. Рада теж переша-
ла до Харкова і складається, зрештою, лише з
митрополита - голви і двох священників: екар-
ника і синода. В кожній епархії і в її епархії за-
раз, здається, є епархіяльна рада теж з єпископа
і двох священників (в Києві з архієп. Палтошке-
вича - голви зараз відлучений) прох. Богданенко-
вича - синода і екарника і свящ. Хрипка (всіх парадій
на Україні замислює, кажуць, не більше як 200)
В Києві замислює ще з парадій (синода почасти
і Самолянська і Труханівська). Єпископи: Степан
Вралик, Юрій Шевченко і Микола Тимошук на за-
слави. Єпископи: Кротевич, Оксенок, Дашко, Гру-
шевський, Цулевський, Ремаданів, Тесенко зря-
тив самі і церкви і пішли на державну працю.
Зрештою і багато священників (Митрополит, Завидовський
і багато інших). Прощають зараз лише 4 єпископів
та кілька (Міхнівський, Миряні, Самборський) ак-
паратів і вні священників. Як дають стан Укра-
їнської церкви на Україні дуже тяжкий, гарні-
тою що ніякі ні чого оти не книги не видаються
і ніякого церковного життя не чути. Де рідко
лише замислює і примирників з ієрархії, кілька
примирників лише, заслався, що я одержав від пра-
цюючих складиачню, і я дуже радий дів їх послуж-
кам хоч як ніякось владнісно за добром і ні-
мав на поштан, щоб розв'язати, та іди мені скажа-
ти, що жодних книг релігійного змісту поштан
франк несланим не ішливає...

Мені дуже цікаво мати і релігійні відносини про
жизнотів меншої церкви в Америці. Де клас, в якій і
першник на Рівнені заєтять в. Кудина? Як будів-
ля Собору і Вімперу? Як працює конгрегація? Як
про В. В. поміщені і чий у нас релігійний з'являється і як
перешаву Харків і в ієрархії про неї.

Яким чином можна...
 яка соборна організація, якої функції...
 законів не змінилися? Чи виконують це...
 штов. Права...
 було років з таму вміщено послання архієп. Івана...
 епископи сповіщали...
 з цього приводу мене викликали до Арх. і заговорили...
 бачили намір...
 Київка...
 Кви в штабах? Чи працюють там інші панськи...
 Касків, Гундяк, Леминський, Корсунський? Чи...
 це мені дивно, що в епископії архієп. Іван...
 не дещо забувають своєму працюю церкву. Чи...
 він є єпископ і Канадської церкви? Як її догляд...
 це? Як взагалі і Вал сирма з єпископом? Мо...
 не надає мені адресу архієп. Івана. А шроки...
 знаю любі Івані архієп. Івана, але в нього є сім'я...
 добра. писав: він легко надає собі втішати і добрі...
 вміє його зміняє на краше, і за хв. Платон з...
 якого можна зробити такого, якого хотіли 2 Кор. 12:20)
~~Він же і середній зміни церкові в Україні; Чи не існує~~
 Консультативна мені здається можлива. Радше вимага...
 ни на нього і робити його таким, яким хотіли б...
 бачити. Як би буде бачитися з арх. Іваном, і відати...
 те його від мене і передайте його мені поради,
 щоб він по можливості все робив за порадою...
 причаєні з найбільшим своїм співробітництвом...
 ми; нехай сама церква буде активним чинником...
 свого життя, а не об'єктом лише зверху...
 ініціатива, бо лише активність церкви зрештою є...
 справжнє її існує життя церкви). Чи це є в мене...
 рині; російський митрополит архієп. Іван...
 єпископ. Митрополит недавно помер. що він міг би...
 і з...
 і...
 Буде здорові і щасливі і нехай і так...
 від охоломне і покращає! Не маючи духовного життя...
 із суржачою церквою на Україні і тільки тільки...
 зростає і вміщає духовним сполученням з рідною...
 вільною церквою в Америці і призиває на всі шроки...
 відносавно і так на дає їй тільки тільки...
 життя і прозвінток на користь нашого народу на...
 західній Україні.

Митрополит Василь, митрополит

Київ 17 VII 1933р.

В величезній опалі Тетре!
 У нас майже й гитаче не було грошей
 це така негода, все хмодже, а та думі:
 що й з хати не можна було вийти...
 а з мієрки від братів на мене нажи-
 ло темни і понеміжчине гроцям...
 За, спасибі, буде двічі прислани мені
 по 20 доларів і обіцали ще висилати
 щомісячну допомогу. А от на цих днях
 о. протоєрей Павло Корсунівський при-
 слав мені через Польську ^{навізанням зміїм} ~~Трудову~~
 товариство Едунія - Антоцька 20 доларів
 і та ще обіцувє подбати про щомісячну
 допомогу. Замовне я в такому стані, що
 можу прохати тільки милостинкою, бо ні-
 чого не маю і нічого не заробляю, і злого
 до цього не маю. Ваша допомога це для
 мене велика небеска. Але я не маю мо-
 рального права зобов'язати добродію
 братів, що й сами не в'я їдуться свого хатою.
 "Купити у мастіер у їздез и вон без івнїт, ...ові байтїтї"
 нікого ніде не дістаєш...

Ларішціні дні з 1000. Туркменів. А це змахтаїв. Як. Ама. шестро-
порше. шідити з ших і в він кед. блито...

Ат не я. Дале протин, пероруміткес з. ф. ф. ойонсе
Корсина бевани царя і кед тінккі вів з. ст. тинккі
тоті жетиний цго дозах ксаток сесе. А медисна цго
Камі Зада. ільма була б цамі і с. і на допашта.
Долярів іо на мідяць. Замбне. протакі рті
Ах емо, масо ма. лок. і дщ. А вкелі к. і рті
а. ф. ц. н. а. х. і. б. а. я. і. с. е. т. о. ш. і. с. у. і. к. а. ш. і. і. с. ц. а. д. а.
ма. к. б. и. а. ж. е. с.ь. о. т. а. л. е. н. ь. н. а. з. н. о. і. к. е. o. б. x. и. r. и. t.
o. d. e. l. t. a. б. і. м. з. н. у. С. т. а. r. і. і. м. o. d. и. к. і. ц. - ц. и. a. d.
д. o. п. o. м. o. г. и. Д. а. б. p. o. ш. a. ц. і. б. і. в. н. o. t. и. в. и. m. a.
e. n. t. и. n. e. m. o. n. k. e. Т. o. m. y. А. ц. и. k. a. m. б. y. б. и.
з. a. ч. o. б. і. l. b. n. и. k. o. m. б. і. a. В. a. c. і. o. r. і. t. a. k.
і. o. d. e. p. ж. y. a. в. и. c. o. m. і. c. і. d. n. o. p. o. б. y. a. n. a. p. і. i.
і. m. o. k. a. m. В. a. c. и. c. k. e. k. a. d. a. m. o. o. b. t. a. ж. и. c. и. t.
Д. і. t. k. e. ^{то і за найбільш. і. в. н. t. y. p. б. y. d. y. в. і. d. и. m. y.} ^{і. k. a. b. o. b. і. А. o. k.}
і. k. o. s. p. o. r. o. z. y. m. і. i. t. e. s. e. - - p. e. m. o. n. a. m. y.
Ц. і. d. e. s. k. y. r. i. a. и. c. p. и. k. a. n. e. b. n. i. k. d. a. m. e. p. і. b. y. ж. e.
т. a. t. e. c. o. o. t. o. d. n. y. b. n. i. e. k. a. ж. y. d. o. b. и. m. i. e. i.
і. k. b. v. n. o. t. и. a. z. a. n. o. t. o. d. a. n. a. b. n. o. n. i. m. e. - - z. a.
b. i. m. o. k. т. e.ж. в. e.л.и.к.а. k.р.и.з.а., з.в.и.к.а.и.н.а.
б.о.з.н.о.б.і.т.н.ь. А. т.а.м.у. ц.о. т.а.м.е. н.а.ш.і.
н.а.у. c.р.і.в.н.и. п.р.а.ц.ю.т.о.і.т.ь. н.а. ф.а.б.р.и.к.а.х.
в.о.ш.и. м.и.н.д.у.і.т.ь., а. з.е.к.и.з. т.е. і. н.а.ш.і. п.а.р.а.д.і.і.
к.і.т.и. ж.е. т.я.ж.к.а.м.у. c.т.а.н.і. Т.и.м.е. o. p.і.б.и.о.,
и.з. і. в.е.д.е.с.т.и. а.р.т.і.в.н.и.к.о.і. Ц.в.а. і. б.і.з.у.е. З.в.а.
ж.и.т.і. k.р.и.м.е.н.е. є. o. в. a.с. k.а.м.у. n.о.м.і.а.т.и.
б.і.м.з.ч.а.м.у. в.і.д.к.о.і. А. ц.е. ш.р.о.к.и. б.і.д.а.р.у.і.т.ь.
а. o.т. c.т.е.р.а. м.о.в. в.н.е. z.а.в.с.і.м. o.т.п.и.с.т.и.а.і.т.
ч.е.р.ез. y.с.і.к.і. п.р.и.г.о.д.и.; в. н.е. і. n.а.р.а.м.і. і. k.е.р.
b.о.і.і.с.т.ь., n.е. d.і.е. z. і.д.і.р.к.а. в.е. c.т.і.л.е.ц.ь. n.е.р.е.і.
z.е., z. і.д.и.т.и. в. ж.и.ц.е. в.и.х.а.д.и.т.ь., а. в.е.с.т.е. і.с.т.и.
n.р.к.л.і.т.ь. . . С.т.а.т.і. c.е.с.т.р.а. в.о.р.е. n.а.с. o.б.х.о.д.и.т.ь.
А.ц.е. т.и.в.к.а. m.о.н.к.е.

у. д. е. в. і. т. і. з. д. o. p. e. і. і. k. a. n. i. m. i. n. e. - - t. o. k. a. d. i. b. a. c. і. v. a.
i. y. k. e. l. e. b. m. i. e. i. n. o. b. i. m. d. r. u. ж. и. m. e. - - i. n. k. a. r. p. i. a. m. i. n. i. d. a. m. i. r. i.
з. и. з. y. d. i. o. n. i. m. o. d. o. і. n. o. s. і. d. i. o. n. i. p. r. i. z. a. b. e. n. o. k. e. і. o. d. e. t. o. m. y.
і. m. a. z. o. c.т.а.т.и.с.т.и.к.а. - - i. m. a. z. o. c.т.а.т.и.к.а. - - i. m. a. z. o. c.т.а.т.и.к.а.

Київ 1922 р. 7 червня
 Великиманові в Трості

Листівка що одержав відомого міста від 15.06.22. -
 навіть ще відновлено. Дуже дякую за фотограф. карти
 й за доповідь, що її одержав в районі дань в місцях. Ви
 знялись в Якобів багатій роєвній мисливств гарною мис-
 ливою дню і мені тим більше дивно було побачити на вас, що
 в нас міва майже не було, у вас же дощі на халод, із халод
 нуздою виїхати. Ваше прохання надіслати вам мої фото-
 графії я вже потав здійснити і то самими дубавими, біл-
 шовищаним темпачем і з 15.20 серпня сю цього зміна по-
 став у вас 10 рекомендацій місць в трамвайних
 поїздах з 14-ї кегілі по тротуарі цеб то на Вересеву,
 бо раніше ви не встигли в одержати. Та бачте щоб
 таме газне маючаним не здалося ми її здали кого
 сиво і не ставте в того бою якої задержки чи неарес-
 човей, хоч промави звичайно підого примітного чи прома-
 вичного в саді не мають. На пошті їх прийняють
 їх задержаним і перешлика дешево обдядити з 35 коп.
 і промави я пишу на великих поштових аркушах, що в
 місце їх це трохи задержаним; зійдуться - 7 місяць по-
 став по одній аркуші, а два останніх вклав по 2
 аркуші і влітні дні за тиждень ціни. Мені дані дубу
 в кожному місці поштові 2 аркуші. Коли злітні дні з
 боку влади не буде, то ви вже лічимо в пошті їх, зр-
 мивати. Тим же і їх дуже стисло і часом, пошті в них
 шонемві прошику, надомадності в епідемі і т.т. Ви май-
 біть попередиче їх на дашинці (з нас цього не можна
 без дозволу влади) і звітевне що неспраду вінто виїхати
 відите. Мене навить, коли вони ці сад і пан-отруди,
 будеше друкувати їх в місцях деятокх примірників
 (чи в часності нами він виходить) як це ви робили в
 Київі. На все це дано вашовну даню, а ви бачте пори і
 черкві. За серпень я по змозі маю виснажити вам на-
 хвалю писаним на нас чужим і т.т. (Свій і т.т.)
 Я тепе уже надіслав 5 вері разом з ним чия історія 15.02
 га. Какерій вай"чужої. Випис з маневр, що був в одній
 меній в Сергії з т.т. водні примічанні цієї черкві до т.т.
 динже дуде, що ви потавити ці деякі теми сив промави,
 що більше цілимають вашим надіслати. Я дубу їх маю
 на дубу і примітності на них відновити. Кле в 2-й
 примітні на кеа. 26, що т.т. ви що її сив див я деко він мо-
 вить про "треко-настал" черкві; не зичю як це надається...

5.
Благословенний же мастодонтів, і в мамиді; що її гартувати
кот камі павьячує в стихах. підно очівав прохати до бога,
щоб зробив промишши поставив свитка свитки свитки, мн-
діло надиваєчи, в тебе ти. кувати це бо виконувати
жизні церковні послуги, що і в нас збаченно виконувати і
мані хлопчик. він же стихарів з адігосовенства масто-
донтів вільно може адігати консиці з урядовим урядом.
І чи може кувати стихарів - що віне неспітати, кувати же
вільно хлопця. писує же в стихарі? Вільно може
камі вим має в не на саді пресвїтїм одіне хрещення
у христі адігати, кои створив, негати дара дуча св.
Христаметинав тїна; криві христової, що гартує він не чї-
ти адігати на севі створив. ~~Невостанює~~
христово і він народи, що гартує в вільно писуєти
на прохавно і він того самого він дївни побожного вко-
навив своїх одвважків і покриття свого дачашнього пдїти.
Кажуть нїби писуєти створив хлопчиків у сїтих як не свїтї
каватимуть, звїднї передїмїти в рабствї...
А що би й так, що це тут негати? Дачуєти бо вї-
ли в вїсно в вїні христової благаєти, а не в рабствї
мвої свого закону, і можемо вільно перїмїти те, що ба-
чино гартує у дївних задовоєтї сїтих: все досїднї-
нїм дачує дївнїм. А що нїко дачуєти нї передїмїти вї-
каватимуть? Нїко пасїт дачуєти перїмїти. А що нїко
мїмїти вїд кавитимуть. В вїжнї ти прохавнїх
каждї, звїднї на вїжнї. Вїжнї кавитимуть
нїко та нїко дачуєти своїм нїжнїм як і камі,
і вїжнї гартуєти в севі того давнїго, що вїжнї
дачуєти (нїко нїжнїм нїжнїм вїжнї). Що в нїм вїжнї-
нїко дачуєти, нїко одвертїтї нїко вїжнї, а що гартує-
ного і камі нїжнїм не прохавно, чїм нїко не дачуєти?
Вїжнї писуєти створив хлопчиків у сїтих як не свїтї
спїтати, нїжнї чїжнї не прохавнї, нїко в вїжнї хрїс-
товї дачуєти і таму до свїдєннї нїко не писуєти
дївнї нїжнїх створив. Завїднї хлопчиків вїжнї
дївнї нїжнї і нїжнї дачуєти вїжнї. . . Зрештїю цї свїтї
звїдєно кавитимуть в вїжнї і в Украинській церкві, в
вїжнї. Чїжнї нїжнї, де вїжнї бачуєти дїжнї
дїжнї нїжнї) нїко вїжнї чїжнї. А в вїжнї вїжнї
дачуєти надїжнї дачуєти (мїжнї) дїжнї і в вїжнї бачуєти
дїжнї нїжнї. Зрештїю вїжнї нїжнї перїжнї нїко дачуєти
дїжнї нїжнї створив, що гартує, щоб дачуєти христові подїжнї
нїжнї дїжнї на однї очі христові нїжнї бачуєти як не
дачуєти створив створив, вїжнї вїжнї бачуєти дачуєти
нїжнї нїжнї створив створив створив створив; в вїжнї, нїжнї
нїжнї. . . Як там у вас про дачуєти нїжнї. Може дачуєти

торкнися цього в прапорок. Дорочи мене цікавувати над царем
своє утворення церковне в Америці на земі Земля. Якусь
чи в це просто духовне авантюристичне подійке до росій-
ської православної чи об'єднаної чи нашої "дідимої" церкви, чи
це в певний народний рух. Навіть це в духовне авантюристич-
не, що це тільки на місцях згрупувати в народі, то задовольно воно
мислено центрировано в Анатолії, Адріатичній - чи нації чи патріарха
на кісному високі, то інше воно отримувало в Фаворі і з
тривалим змісту і без сака зверну. Наму необхідно заложити
наш в Анатолії канонічного сака... Коли це то в певний
генеральний рух від римського папи і сам утворене його
розгалуження церкові то це в рух православний. Коли на-
род сам обрав собі цю святої конста, сам визнав себе най-
більшим захисником в своїй церкві, то відка намо-
вительна захисника за царгородського чи іншого патріарха
цілком відкаже похристка, він сам в прайі цюти протест свою
ісправданій допущити її поставлення папи; зачека ти і
сам її поставлення. Таким був наш укрїнський церков-
но-визвольний рух, що обрав і поставив своїм своїм
мітropolitanом. Він сам і в канонічними звер-
тлив едві церкви і з патріархом чи іншим звер-
тлив сам іншої церкви монсе еркатив лише в розумній
дротер прайа він міди не звернувся. Мені не зрози-
ло тільки він німаге, що сирійські консти не канонічні, до ко-
симо то зміни з царгородським патріархом. Коли сирійська
і, яка в геранська від цюго патріарха тої її євскарот
є канонічні, тої би їх і не визнавав патріарх. Коли ж би
ці євскароти і самі канонічні хілі поставили місце до
згоди з цюго царгородським, коли навіть сам патріарх царгород
строго поставив цюго до згоди обраний царгород не визнає
дні цюго канонічними. Тарк відка визнається в наш право-
славна від патріаршої канонічності змишлюючи її на
канонічності церковну садржовану. Відносно цюго
цього сирійської мві цюгові у нас в Америці... Все цюго
капач до того, що ти не можеш як кедучі налагодити
цей крайній поділ в укр. народі в Америці. Може б
можна як порозумітиса з церковною цюгові на біс
самим Нерман чи цюго духовним і цюго знам цюго
мишляючи всіма навіть моральні перенести, потривати
чи младає іно братів цюгові ти і бовше камиге в цю і
духовне авантюристичне але не цюго протесту з державі
не державною цюгові до цюго але цюго не може бути
наше мішля. Кривота ради того державних пасажів.
Старіеи фан... Як англіський король, так і цюго
у нас в сирійські. Кривота цюгові цюгові...
Володарство! Кривота цюгові, цюгові! Цюгові і цюгові цюгові,
мити всім цюгові

наше, і в повній церкві саборами 1911 року обрано і поставлено
на місце Київського і всієї України митрополита
Симеона Яворівського, який по парадних і хоча на той час по-
ловині галузь був під заступом вищої влади все ж віддал
не змінив собі своєї парадної (як завжди по кімнаті раз) з білою
зв'язкою про укр. церкву. Та наша церква, як казали колись
і саборна і соборна не подібна до Радикалів, особливо її керівник
на дні нашого праця і в 1922 році добувши для скликання 2-го Все-
українського сабору, який повинен було укладти з єпископату нове по-
рядки єпископату митрополита. Під цією назвою сабора змив
з мене і дядько митрополита Симеона і з того часу праця моя в
укр. церкві припинена.

11) в Києві, в тих киньданих, які дістали твоя книга: Лисенко, Іван
Медведь (на той час вийшов), Стасюк, Рама, Брашир, Ново-
Григорів, Ревуцький, Золотий кіт (і 11 зб.), Іван Іванович,
"Литесь ніч", "Кі. злізла і Мисенко", "Ді. Доброго твоя книга"
і Лисенковича, Каміська пісня. Книжки зараз висмаються поштою
всього бандаряю. Книжки перешикого відійшли на книжній ярмарку.
12) з привідом "перешиком з ст. 2-й, який про повстання в частині
міста до архієпископа. Івана Редорівича з ілюстраціями вкриті всім
Зачаїв в що цього початком. Бр. Отради касі так чини вкриті
книжки, лубки на всі боки, які ці ці книги будуть підручник. Не побачи-
мо добити на перешиком і меморандум митрополита ст. 2-й, до того ж
взагалом до повстання а з черговим, який він розробив, і до того ж
Христон і до побиття, що на зразок з книги повстання, відійшли у рай.
Заразом і трохи, щоб неща здала зробила інвертигу і т.д., самими
архіяєпископа і в твої книжки і книжки в книжки з вна за і. А що трі-
чіна білих, це в книжки і такі повинні бути. Книжки будуть трохи вкриті
на дальнійшій, Яворівський виблиз, каже вкриті в книжки. Трохи ді-
лостав на єпископа, Братерська, Замірення. До того ж вкриті в
книжки і вкриті в книжки і вкриті в книжки і вкриті в книжки.
і вкриті вкриті в книжки і вкриті в книжки. Та це і зроби-
ла: коли твоя твоя розумна, як ви пишете, то ін. чиня каже твоя. Далі
доби, щоб вони там заміряють, політикуми свої отряди. Чудив ме-
не дуже приємнісі. від якої отримав. А чиня і чиня зроби,
і чиня і вкриті в книжки і вкриті в книжки і вкриті в книжки.
в свої руки а твоя. Сказав, і вкриті в книжки і вкриті в книжки.
книжки і вкриті в книжки і вкриті в книжки, по с. вкриті в книжки.
і вкриті в книжки і вкриті в книжки і вкриті в книжки. Не чиня вкриті в книжки.
Білих казав і вкриті в книжки і вкриті в книжки і вкриті в книжки.
книжки і вкриті в книжки і вкриті в книжки і вкриті в книжки.
книжки і вкриті в книжки і вкриті в книжки і вкриті в книжки.
книжки і вкриті в книжки і вкриті в книжки і вкриті в книжки.
книжки і вкриті в книжки і вкриті в книжки і вкриті в книжки.
книжки і вкриті в книжки і вкриті в книжки і вкриті в книжки.
книжки і вкриті в книжки і вкриті в книжки і вкриті в книжки.

13) 15-го зроби від вас вкриті в книжки і вкриті в книжки і вкриті в книжки.
вкриті в книжки і вкриті в книжки і вкриті в книжки. вкриті в книжки.
книжки і вкриті в книжки і вкриті в книжки і вкриті в книжки.
книжки і вкриті в книжки і вкриті в книжки і вкриті в книжки.
книжки і вкриті в книжки і вкриті в книжки і вкриті в книжки.
книжки і вкриті в книжки і вкриті в книжки і вкриті в книжки.
книжки і вкриті в книжки і вкриті в книжки і вкриті в книжки.
книжки і вкриті в книжки і вкриті в книжки і вкриті в книжки.
книжки і вкриті в книжки і вкриті в книжки і вкриті в книжки.
книжки і вкриті в книжки і вкриті в книжки і вкриті в книжки.

у духівника кавітв невідомо відринуть, сядучи за дав-
ше ніким не мусить іду відровити. Квіти те вірні побача-
ють перед прибуттям однесити миса валавного сповіддя, ти
і вували не жана відровити приуро. І писати в нас каториць-
ки потяга на спавід, як на завіб тавиного впливу духівника
на мирли не варто. Так ось і владарюва покрити за зрото, яке
не відповідає принципам каної держви. Зрашати... за валав видо
спавіддя і покрити монеса покласти Амур валавину, яку му
не ти в жвний таршин мусить виконати спавіддя. (З вадки-
кого прашов вийшла на пошти димас пмрдашина. на в. ноді і і сав
ма. Я вже вам вислав грашови повилетти на Шмерія: рудичи за-
ра) надшман) і покитав рогитиси мав, але про те, що до вав не ді-
шло, заді допоминатисв. Крлицо вже ти вложа прашов, що вв іх
не одералиш зник дошину. До рети в мене відмітно, що в рашови
на рідво кависані на папері з проновою кр мрв бнадр на вшину)
Т. Д. Потаров, неже там же, де і вав в двори вост диве. коричи на по-
доді: П. Д. Папу і арлеу вати. П. В. Холмевського вислано до вва-
дивосток. Пмрди квіти і писати (в Концлагер). На от уже кічка
років як від влого місто не одержувати, в рід звичка, що іпо
мудисе позвела. Де ж він тепер, чи ще не ваві, нехити туд не
знає. До вети Аюов перед рідравм я одержав 20 доларів саву
арлеу карсаві 2 диня. Америка. Певний, що це від до Палла
Корсманвської, але мисав до цієї кависини яв так на влого
не одержав. Не знати і адреси о. П. Корсманвської, бо в рма-
дальній ч архієп. Івана він передбрав квітасаво. На свого мста
за влого на адресі в рмадальній я відмовити не одержав, так
спавід не одержав відповіди на свого і мста дія архієпама. П. о.
спавід не одержав відповіди на свого і мста дія архієпама. П. о.
муд, а не мав змоги спавідити и про одержавний цих грошей.
Баві каска кави мавимете вшадодж спавідити о. П. Корсманв-
ско зроти. Я одержав і 9 диня. (Ба надісати вам книги, квіт з не-
ресичною і квітими виданками я рахую дозвоні в рмадальній (аво ж вав
2х кард. на звично), але надсина іх в не вшадодж, вони вав чин-
кати покитавотисв вавоті допомогото. От кити що і в звичав-
ете, туд вав кити і це вже не там чкисво. і в шкисво хотіте
по 50 скрті за квітотир 20 скрті і ваві кити по 15 скрті. Це вав 25 диня
кошоді буде 30 доларів та пересичка. Коли це на ваві чині в рмад,
то ваві влого скрі порівнати, скі ваві чкисво кити в 400 скрті
(дх микел) або в 125; як в платр, або в 70-80 як інші кити, і так
чині покитав і на каві кити, або і трохи менш, вса одно ваві чкисво
чкисво вав діла. Квітотавнів про надсинак ваві кити чині покитав,
але невідомо, квіт буде и чи буде дозвіл. Коті Амсека і на-
тавта мотной китотавнів ще не ваві про кит розвита-
тоті; Як тівти за ваві, зараз надісав, квіт чині доз-
вину не ваві (дх микел) за фототрадр. кавічю влого се-
мїнара. Кікаво дити ч ваві мур на вавічнїв. Про сваві-
жаві обрати рогитичю, маві в кого з кавічнїх тор-
говців обралам ваві з кавічнїм. Тавоту що іх вва-
че и рогитичю просто на папері, а вв вже в себе наклеїте
іх на дх микел. Напауте що в вавічнїх торговців чкисво
та редичнї (не вавічнї, фавічнї) можна мити ч чкисво
одер. Про чкисво ваві до рогитич розвитаоті але ще не одержав
відповіди. Як одержав, зараз надісав. З чкисво ваві ваві. Ві
про кити дх микел. З вавічнї і вавічнї митр. вавічнї
: Аюов і ч

Київ 28/III 34 р.

Шановний о. Павле! Я вже виконав цілком ур-
 адовані з нагоди твоїх великих книжок. Я їх носив і ви-
 прощався: 1) 2/III № 9 6 мін. 30 сек. 2) 2/III № 11 6 мін. 30 сек.
 3) 3/III № 15 6 мін. 30 сек. 4) 8/III № 3 6 мін. 30 сек. 5) 11/III № 11 25 сек.
 6) 11/III № 15 1 мін. 25 сек. 7) 11/III № 11 25 сек.
 Тільки те я оддав по ітериніт. Всіх видав, що є
 в мене, і можеш бути ще вислати. Книг вза-
 гом є багато. Що до вартості всіх цих кни-
 жок, то я здається вже написав, що ко-
 ждому з усіх книжок з усіма видавками
 до переписки я рахую на 15 доларів. 10 ро-
 бив був одержати, замислював мене по цю-
 му до друкувати ще 5 доларів. Мена відом
 Ковчак, вартість предм, на 25 центів, писану Ксан-
 Стану смужки і вартість на 10 центів. Решта і книги
 від мене так би мовити премія. Додатку від-
 іти одержав 7 мін, ну що відомо. До речі від о. П. Кор-
 сунівського після сідня я вже нікого не одержував
 нічого одержав від нього два рази по 2 дол. в черві

мислю проку і в сімні цього р. Тільки не змігши бачити і
 претензії, а хресто для відомості і з великою надією і
 зніти, чим допомогли мені. На жаль, не знаю адреси... Вреш-
 товкою. Від Києва. Мана Федорівна не одержувала нічого.
 Додаток вже одом. В Києві залишилось лише 2 пар. на по-
 дальні ужиття садор і на ілюмінації. Мистр. Павлов-
 Кий переїхав з мене до Києва в українськ. садор. Смушки
 "Вірван" вилася і відомо не маю знати. Ні паперу від вис-
 ки одержував ні турнема з Андерсону не бачив...

Ой, мовити о. Павле! Цієї книжки ще не скінчили, і тільки-
 ми навів і помилуєсь, абице кі. На даний час наступили
 якісь торки з марті нас із Києва ви. Котів ців на сепр,
 не знаю куди і в. Врешті тільки добре знаю, що це фол-
 т Яким Жемов, а па, вже й не знаю, як його книгу дожи-
 ти. Не знаю, чи зможу відомо надати цю книгу твій і
 їти прававами. Це постало герзаві на вострові
 від. Врешті, а фол. не дивуйте, коли вже і ця книга зра-
 дити мусить і трітійтисць. Куди вже мене втіла вана
 і смілка фолія залише я Вас вдовину, а до цього цівра
 не втіла. Від мислю який замкнути. Три місяці майже
 не влітало, я і сестра виходимо з влі, де сестра
 вже вартості прощав, а куди, і оти не знаємо. Врешті
 здарай! Жаль, Вас згодом не бачити. Вашо Павло,
 з любов'ю і подякою мисль.

Шановний о. Петре! Київ 8 лютого 1935 р.

Дякую за папір і особливу за книжечку. З неї в багатому свідомстві про стан наших церков і в Америці і в нас в Україні. Запевне все як у людей і особливу як у нас українців. Багато сумно, хоч такою звітністю в книжечці, але все же утиски, що і в нас і в Америці є вірні певні й свідомі, що не дають зневажити нашої церкви і в той гурманній меншій, коли бродили церкви перед підпискою і талонами, відділами і і в чимось вам, ще не злішили ми себе від роботи духу... На нас собор цей мій мист значив все ще всати ще, але все ж не можу не висловити ще коротеньку так думку, які повстали в мене під враженнями цієї книжечки.

Мені, якщо б грати, що українська автотека, церква в Америці, що і досі приймає собі "наша греко-православна" це який титан, на звабан себе церквою болгарською або сербською або і т. а. а давній українською, що прийняли віру безпосередньо від греків 1000 років тому це було б ще зрозуміло. Але ці ці церкви вже давно звільнили себе від оригінальної назви "греко-православна", а злились просто болгарською чи сербською, чи укр. прав. церковю, без додатку "греко", бо вони "якщо вірити в собі" країнні різні єдині життя. Тому ж про досвідка церква в Україні, що безпосередньо походить від укр. прав., що в Європі і є її наймолодша сестра, звелити собі без згоди її старшого сестри і старшої сестри оригінальну назву "греко-православна"? При чому куди прехи? Коли вона це зробила ви прикладом укр. церкви, з якої українці, що зли себе, Римі православної чи греко-католицької цркви, то вона так зробила не достовірно. "Григорійська црква є підлегла римській католицькій і коли має грецькі обряди і це в нас сумнівно, то має щось з насам і дозволу римської католицької і то му шукати себе тепляти і до греків і до Риму. А наша православна црква є автотека, ні від греків ні від римської католицької, чому не її себе тепляти до греків? Звичайно нехвалити укр. прав. церкви в їхній праві не вважати її від братерського єврейства і з грецькою і з усіма гонимими прав. церквими, і лише в цьому розумінні братерського єврейства вона є частинкою всесвіту. Хіба ж це? А братерство мовляв лише між рівними, а в отому випадку, де підлеглисть чи залежність та ми братерства не має; ^{продовження} бо кожний зокладає митозичні вершини, є виступ св. духа на гримі двох і трьох, а не виступу греків чи римських чи інш. і це викликає братерство, а не німий позначає найвищий чотирьох і п'яти, які због братерства не викликають і цим викликають не підлеглисть, не гоніть звичайно православної і навіть християн, бо Хр. ні до чого так як не закликає своїх учнів як до мови і братерства і не проди чого інше

Головний

що це так і є, і щиро я багав би щоб вона так і була на ділі, бо
голоси в церкві не постановки, не кляти чи недоречні і др. др. др.
Життя звади мусить бути творче, щоб пережити смерть. Миши
і Катині минулого і буряного життя церкви повинні бути чл.
нас лише наукою, досвідом для дашьоті хрещі на підставі цієї
споді, а не каменем для поти пригноблення... Саме кардина-
льскі питання Канадійск. укр. црв. зараз це є надія на собі вла-
ного єпископа, бо православна црв. яка не має над собою под-
ного на чолі встать, в своїм єпископі має найближчого свого пред-
ставника і виконавця своїх завдань, на певну з'осереджує.
Дарю свої благадати, що має від Христа і поти кладе в осно-
ву свого життя? От же як це можна в мислито бути вирішено
длавно керувати? Мене дуже здивувала думка о. Савчука, що
мих Канад. црв. і єписк Терманскій і ширше якісь юридич-
ні уряди, якісь устави, щоб від обох сторони закласти певне право
самостійності. Викладити - єпископ і церква ^{на своїй території} це дві окремі
самостійні сторони. Це ж європейсько-християнська традиція.
На рід. Адже єпископ є найближчим представником црв. коли і
повинний організувати благадати, за християнським словом най-
вищим її ємля і рад. Як же він може бути окремою сторо-
ною від црви? Між црвою і єпископом мусить бути кантіс-
ційний органічний, а не юридичний зв'язок. Єпископ за словом
Гкарий Бонносць в црві і црв в єпі. От же коли Канад.
црв. якісь умови робила з Германосем - надіймо чужою для
црви випадково, коли вона це не вважала з арх. Мведорови-
там, то в надіяті властоті єпископа вона аж ніяк не повин-
на задквітватити црві. Ми би, що як той црвляк в яблуці ви-
смакне її жистя. Правда для цього це правдивий мовні; єпи-
скоп, м'якше, царство, а консенторія керує, завадити між-
місцями, що зовне ємерик. црви. Але вте круклад цієї црви
вирішляє поти ухвалити висті. Отже Канад. црв. повинна тепер
обрати собі єпископа як свій найближчий і найважчий орган як
своєї найпершого аму - виконавця своєї власної органічної звадки
з црвою і повинна шукати поти перш за все в своєму організмі а
не в чужинці, в своїй церкві і в своїх свідків чи мисл. Зокр.
рок не повинна вставити в своїм ряді ім'я (Лук. 4. 28) але сама сво-
єї іди єпископ не є слово, а уряд, представник і виконавець її в-
лі. Як же керувати црвою? Органом црви є єпископ. В. Сви-
стуні пропонує вжити приклад давньої Александрійської црви
і в суч. црви Савчу 1921 р., утворити Савчу Християнськ.
руками своїх пресвітерів. А црвікам ухвалити цей прох і дісно-
славити його. Стан Канад. црви досить надійний до стану Київ.
црви в 1921. Завне доучаючі в Християнській црві згадати м арх.
Мведоровица, коли він не згадує себе 1934 і 1935 - клярикальним
церковним властоті ^{на території} він представляв црву і керував

людишками. До цього і я займаюся. Сьогодні вранці відпочинок
вечірній, але це перше і останнє. Будемо вранці і ввечері
Діагнозу має: Нейрофізіологія (вранці) і їх
Здержав вкінці червня; якраз тоді їм мої ке-
тми і чини повернувся і проїхав на крає. Мої ка-
зді Бирюлини хоті не укр. рації (а моїе таму, що не
чужинці) люди ладні і поводились з нами добре. До-
лиж у них невеличкі. Три кворити рко. Одну з 3-х
Кімнат і кухню вони самі займають, з ією кімнатою
одну квартиру квартиру, одну самі займають,
а в переїзді до них нас було вкінці. Другу ква-
ртиру займає їх донька з чоловіком а з мої од-
нока робити. Та ось в їх родині сталися змі-
ни, донька розвелася з чоловіком і замешкала
не в родині. Мати і сестри хотіли запропонувати
нам (звичайно за певну компенсацію) переїхати до
нього до себе в маму переїхати кимось, а нам від-
дали квартиру доньки з одної кімнати і кухню.
Ми з охотою на це погодились тим більше, що
до нас була переїхала ще одна моя сестра
що 40 літ слухала за ферми су в акмеєрській
Клініці і тепер її звідти відпустили, а в місті
неможливо добити такої квартири. Її дали в
зв'язку з тимеш канів невелику кампаня
уко на підпунктах собі квартиру, і кою ми мо-
гли розрачуєтись з жовтідом. Її те ми вже
платили за два місяці коштів в власній мене-
реційній квартирі. Хотіли міняючого нам туди, та
весь спокійніше, хотіли через голову не пере-
стук. За нашу надбавку пропозицію хоча ми
також оплатили їй квартиру щиро дякую, але
не могу їй іще одержувати. Якось об'їждяю
власними засобами, навіть не так велика збор
і їх буде виплачувати сестра ферманка, що не
працює і деяке утримання одержує. Ми раді
і твою, що може хоч звідці вже дані не попу-
куть і дадуть нам якоїсь доходу туди відки.
Через тебе і Дмитрові чини і заходи по пере-
тну сестри з одного пенешканов в дурі я не маю
зкоме регулярно писати грамаки і пухляки

їх нашішо. Май зовсім була не так працює
і рука не добре дає себе знати; крім границь
лісового мислі написати аркуш за день, то тепер
і зберітку легше одити. Крім того ще вилко-
вими баждани, щоб перепишити і надсмади чаш-
ної мови історію укр. церкви, "Бесіди по історії
церк", "Церк. устан." і був і хотів був це робити са-
ме над'їти, що це працю не здійснювати. Після
плати чаша без цензури можна лише редакції.
мислячи аркуш по як і переслав аркушова. Ось
Смітти по мислі місці в аркуш посади, крім іст.
укр. церк займас 530 арк. Бесіди по іст. церк 74 арк.
а чаша (2 часті) тільки 1000 арк. Тільки в пере-
смітці майже половина місці пропаде, що
справу прикладуться замислити... Нового в краї-
ні зростає нічого не чує і призначає давній
від неї. Будила наша парадів на падає, туди ме-
ні, десь в багачів думка, а хотіти кажда з вірши да-
мне майбутнє ще давши. Зізнавши же раніше
тво стаяє сумніти, безнадійніти. Про наших за-
славу в історіях чуток. На жаль я дуже пізно
(на посаду мою) одержав книжку Р. Свистуня
з історії одержав багато вернаєтас і матеріалу
для докучити, але до Рамого Собора, що має відбу-
тись в Москві, вже нікого не поїде. Лише не
перешли браки і тільки в каского десь а кажеав! Але
і без мене у нас в гарні нами одиодуриці, проку не-
редакти від мене цурити привити і благоповерств
Брниту Ракни Свистуня, що він так гарно, а від-
ти і часом захищає наші принципіи і ідеологію. Те-
вон що і на Соборі він майже великим вплив
і півде його за суди. На жаль вже о. адмініст-
ратор (авчук нає моєтисея сиротина двох ст
вчух, а це чаша влітку керівника кабіретен.
Крім цього мислі дайда до мене майбутнє собор а чаш
уже відбудежся. Благотворітві, щоб він ігнор
встав не дію Христіве, а не німав по шмату арк.
Федорави та і американска. Духівниці. 13. Свистуня
Знаєшся, не тільки вь добороду. За новий наг в чаші, але
і до Собора. Анісі, до благополуччя і історию мислячи і в

Київ 22/4 1939р.

Любий о. Петре!

Щиро дякую Вас за привітання з святом Васкре-
сіння Христового за співчуття і молитви з приводу
смерті моєї дружини і за допомогу (10 доларів) яку я одер-
жав 15 березня. З свого боку вітаю Вас з святом і бажаю
ще дві роки зустрітати його в радості і добрім здоров'ї.
Дуже мені жаль, що мої прохання і листи до Вас і п. Свистунки
не дійшли, але дуже здивовано від Вас почути, що ті сумні
незгоди, які сталися в вашій церкві, вже наведені на кра-
ю і дає Бог зовсім втихомиряться. Все це хоти виділи
Якубкевичів, невиділи в вашого брата Сергія. В церкві і на-
шої церкви. Він жетісеба те багатий він двублато і дуків-
ниці і мірдянство в церкві саборноправно і на іокаль-
на іти церкви, в чиборівні нових хора церковного життя...
Я вже зовсім старий, і гайда погано працюю і руки трясуть-
ся, і від суласного життя відстав, але з хотою буду і на-
дали всі, і всі здумкають вислати і казати ваші свої ти-
сання хоч був то, що Вам давати знайти, що я це жито
на світі. і звичайно з охотою буду відповідати Вам на
Ваші листи і запитання в якоту вати доуражених.

Для мене дуже приємне Вам і п. Свистунки запрохання
прибути до Вас в весні, але ця річ уввається мені зовсім
не здійснимого, як я і писав п. Свистунки. Поприше для нас
кордон зостається безнадійно закритий, і я аж ніяк не ро-
зумлю, як Ви можете вихопити мені паспорт на
закордонну подорож і від кого? Потім я думав Вас був би
гість дуже дорогий заведе в тому подумі, що має по-
дорож до Вас вимагати від Вас багаж коштів, і я пого-
дився б на таку витрату від Вас лише в тім разі, коли б
робота вимагала певних витрат на церковні справи. Я справжньо
дуже радий вас до наших витрат, хоч гадаю, що ви, як
американці, добре знаєте ціну грошей і самі марно витратити
їх не будете. Отже в справі моєї подорожі до Вас я ніколи
віддаюсь на Вашу волю, і коли Ви визнаєте, що мій подорож
до Вас необхідна в церковних інтересах, я готовий радо Ва-
шу волю виконати, і здіймаю хлопотання про дозвіл на
її виїзду за кордон і всі інші, і коли все потрібне буде
зроблено, я до Вас поїду, хоч дуже не зучно, що я не знано-
мов і отинюся в подорожі без їди. Кош у Вас інста-
не справа про висвяту єпископа, якого зате вже надикен
абрати сабор, то я турбуюсь про погляд, що сабор сам
ного ~~на~~ ^{мож} висвятити руками свого пресвітера, як
це було в Києві 1921 року з мого висвятого. А зараз
хочу архієп. Ван Федорович, і не вичиняте, на дорозі до ко-

звернення до нашої держави і визвали у нас з пресвятої речі в
в хиротонії обраної собором єпископа, то це й з боку єпископів
какоюсь байдужістю задвоєно, бо історія має бачити і тріска-
ти хиротонії єпископа одним єпископом, і така випадина
завжди вважалась каноничною. Клявчим трихмат цього - ви-
світла змисланіна мисир. Андрієм кенд Карина на ста-
родіревско єпископа. Навіть проєсивши Євпа, що минав чуж-
ких неканоничностей в цій події проти спосабу хиротонії не
виклавив ніяких заперечень. Історія має тріскати навіть ва-
ршої уласті єпископа в хиротонії і така уласть вважалась не
дійсною. Так єписк. Григорій Кокесарійський (3-й век) бувши в
Засланні не міг взяти уласті в хиротонії єпископа (забув його)
а послав мислівне заперечення про свого друга єписк. Григорія
і уласті на ній хиротонії і цей духовна трихматі відвідна
на за дійсно, як і ат. Павло писав: Не бувши мене вліч-
тіном, а бувши духом... Як б'євши мене вліч... Як з бере-
тесе ви і ній дух з вліч... (Кор. 5. 3-4). Були випадки і ула-
сті пресвітерів в хиротонії єпископа, як представників (ле-
тів) відсутнього єпископа і теде вважалось дійсним. Отже
і в тому припаві уласті завжди в хиротонії у вде обраного
собором єпископа як відсутній тілом, але присутній ду-
хам, або через мислівне заперечення в цій своїй духовній
присутності, або через доручення одному з пресвітерів взяти
уласті в хиротонії як ній представник. Взгляди в справі
любі надороти до вас я здаюсі на вашу волю і ваші міркування.
Що віднаєко грошової допомоги від вас, то я прикоти вам
саму щирю подяку за ту допомогу, що я вде одержував
від вас на протязі майже 4-х років. Вона нас дуже під-
тримала в ті найтяжчі часи, коли без неї я не знав, що
б з нами сталося. Зараз особливо після смерті таяко
і ворої дружини, трудноті мого життя з надно полекши-
лись, а з скасуванням торгівни "Закопдонна валюта зрів-
няка на золото з совітського і грошова допомога з зако-
дону зведе на майже на рівень. Замінити те грошове допо-
моги якотсь майорієльного тедеке мотливо, бо все зако-
дотне коштує влічине більше між совітське. Отже якщо
прошу вас припинити надати надсимі мені грошової допо-
ми; якщо ж не може доіснувати, як я уже дуже немі сла-
тано, не посорамитесь звертатись до вас з проханнями...
на жаль відносно граматок мисічних матеріалів уже неможли
Вас задоволяти, бо нікого цього вже немає ні не відомо, де вони.
Ні від арк. Івана. ні від о. Савчука і мислів не одержував.
Кали буду вам писати, одикусь зме і де халони, та и кверд
чи и фінція в она д. о. о. о. Не забувайте мене своїми мислі-
ми про що у вас мислів. Передайте від мене привіткі; найкращі по-
дари і влічті друзині, и світлові і вей і рамаді. Щиро благо-
славляю вас і на думку працю на оборону и життя нашої держави як
на вашій державній країні. З щирою любовію і повагою до вас
мислівний Василь Мислівний

Милостивий пане Пасторе. Київ 15 червня 1921р.

На Вашого листа, що одержавши мною був саме на Вашому доно 15-го жовтня, я повлаб відповісти 29 жовтня, а Ваш листарний лист як пам'ятно пошито вийшло від Вас 12-го травня, досягав до мене 2 травня). Отже наші листи мусили розійшлись до за 14 днів між листом Вас не між діями. Штегер же, коли вже ви мали його одержати, то ви вже його одержали. Дуже дякую за вашу фотографію карикатури, вона є для мене однією з дорогих ознак не тільки світової, але вже безповоротного минулого. Що відносно допомоги, то я і в попередньому листі прохав і зараз знову вас дякую надіючись допомогти прижиттєво. Я від усієї душі дякую вас за цю підтримку, яку від вас одержував і навіть такі роки мого життя, коли без Вашої щедрої допомоги не знаю як і прожити би. Зараз же після скасування продуктових карток і вільного продажу хліба і продуктів життя стало значно легше, а після скасування торгівлі з ірландії закордонної валюти для соцієтських громадян з соцієтською валютою закордонними грошима витратити всяку грошу, а залиши грошей на той рік тільки тільки не докупити, бо це часе такі "катури". Яка не обіймалась би з закордонні значно дорівнює вже тільки на місці. От же прошу вас віддати свої матеріальні допомогти мені утриматись, а залишити щоб не залишились мені моральної підтримкою, якою для мене будуть Ваші відомості про себе, про стан у вас нашої церкви життя парарії і т.д. Коли з цього боку потрібні будуть які стравки ви порадити я з охотою цим зможу допомогти в попередньому листі ви дуже зацікавували мене до своєї на це заохоти. Я вам докладно відповів. Крім того що я особливо не уявляю як ви це могло статися в моєму становищі, а ще раз вас дякую дуже дорогим грошам в розумінні звітливо коштує що як мене витратився б і на це витратити я лише тоді погодився б, коли б його випадком удавалося страси у вас конкретно який б я мусів або замінити вам єпископа або висвятити вам єпископа. Але єпископа ви могли б саборі і самі висвятити за прикладом київськ. собору 1921р. а я лиг би за прикладом єп. Федька, що заодно поставив і на єпископа єп. Тригорія Некезарійського дав. Цяби мені 17 листом послав би заодно своє благословенство. Зараз же коли стурала з єпископом у вас значно поліпшилось до арх. Нам у нас з

патриархи притиснув аліянос і мене як епископ. Автосфрагати
взв'язати цю справу у висвідні вам епископа, то це і з сентуро-ка-
нонічного погляду буде цілком канонична висвідна, бо історич-
дає нам багато прикладів висвідни епископа лише адміні-
стративним і така висвідна завжди визнавалася дієсною.
З рештото я цілком покладаюся на вашу волю і ваші міркування
як вважаєте потрібним так і робити. Жаль тільки що новозчорна
власноручна і розумове жваво котилося з гоми... Відносно гра-
моток не можу - вам нічого зарадити до наших парадій в війні
вже несли і до цього точки наших книжкових ролів передували
і це є це воно. Я не міг дізнатись. На зворотні цюто подаю вам рес-
клад парадій на всі кедни, скарбених нею разом з доскладами еван-
гелій і епостолів, бо й мені здавалося якби не напружували, що я в
їхній вигаданості протримав - спих перед життєвими св. писма-го-
воритав: Дібно уважні мир усіх премудрість, а самої тяму-
досвід на яку треба чванати - життєвими св. писма не рахують.
На кедні я поділю до одної парадії, наші. Асі з пророцьких
книг по можливості приєднав до їх змістам до святыхав-
них читань за моїм раскладом. Книги заєсться у вас є. Тільки
одної парадії нема і потрібні чужі, як потрається одна еванго-
ліс і апостол та й цим буде відріжжувати надійсна струна без
святыхавні. Книги цюто я зайняв осадливо в зв'язку с повсто-
вими відправками, спорядкованями виконання прагнень
на цю рені. Вишину виста на цю рені по дві кадризи з педити-
рив, або ще по одній, про це вже цю рені не може думи. Це лише
манашеска вигадка, і коли її кажиш до і парадій, то
воно її майбуте ніколи як сліг не виконували, а коли цюто
хотіли досвідти, то й саме життєвими зв'язк на влась камажжув
але не псалма є власне гість і вони потрібні виконувати її
співаниа не камажжували. Та й видити виста поряду все й са-
мийр це не завжди підходить до молитви християнської,
бо завжди псаломів не піддаються по розуму і настрою до
науки християнської, нап. прохання о помислу, о хару, а багатьо
много в цюто єврейський камажжувати зв'язк. Отже я зробив
вибору псаломів для виконання їх на цю рені на цілий рік. Як
було б бажано щоб і ринили на свідетних і кедіоних ветхости.
Вших ці псаломі виконували не життєвими а співаниа кедіон
антирочним. Може б у вас наймисля і кведіонити, щоб гже
лих псалом на поже простевином мелодійним або життєвими
співаниа на зворотні з подаю псаломів на свідет і кедіоні

м. Київ 7/IX 1936 р.

Молодий отче Петре!

Дякую, що порадували мене своїм листом від 20/х з'єр. Для мене дійсно велика радість чути про можливість про справи нашої церкви в Америці, де живуть церкви заведуть не від того і чого, а лише від самої церкви і тої, поставови соборів у вас є вільні і самостійні впливів, а лише ступінь і свідомості, гідності і самоповаги самої церкви. Американський собор, що так високо став на гривні своєї автокефалії і на державній, дав гарний доказ своєї гідності і самостійності церковної і національної. Дай Боже, щоб і надалі наша церква в Америці також ідентифікувала своєї автокефалії і повноти державного свого життя. Це був би найкращий засіб вважання її, її поваги до неї і від інших. Жадаю, що Американський церковний собор би, і гарний прикладом і для майбутнього Канадського собору... Але затвердивши себе так гарно на гривні автокефалії варт би церкві нашої в Америці і Канаді звернути більшу увагу і на запровадження в себе дійсної соборності на всіх ступнях церковного керівництва, до соборності правління це саме і є найкраще забезпечення автокефалії і національного життя. На жаль я не знаю зв'язали умов церковної праці в Америці до Америки, не знаю і структури парафії у вас. Чи збираються у вас і як часто парафіяльні собори чи вони обирають парафіяльні ради, синодальні та інші, чи діють парафіяльні ради, хто веде церковне господарство, діють синоди, заким затверджуються церковні бюджетні і т.д. Особливо бажано, щоб вище церковне керівництво було злагоджено на принципах канонів УАПЦ 1929 р., щоб би, щоб церковний собор брав із своєї церковної ради і церковний суд в складі єпископів, єпископів і єпископів, що єпископ був лише як повесний глава і ^{поверхній} потім уник церковної ради в повному контакті і співробітничує з радою, а вища церковна рада діяла б в співробітничує з церковною радою і єпископів, щоб таким чином церква дійсно керувала сама соборно, щоб службовці її від воліних форм злих не панували в ній, не була "маккабіста", а лише викари і інші вкладаєш на них церковного обов'язків. То вже не відома церква Христова, де не існує міжке брагується, "страха ради іудейської"... Зокрема в Канаді "Консультора" і "Адміністратор" нагадує той час протавне соборності, щоб собор і єпархіяльні і навіть унітарні. Адміністратори кафедрі церкви мають бути церковні ради - обрана на соборі, а не має окрема особа. Отже кожна церква має бути самостійною, а не в Америці і Канаді звернути увагу на з'ясування найважливішого принципу УАПЦ соборності, звести соборності правління у всі ступні керівництва церковного. Міде в Європі через втручання державної поліції в церковне керівництво ті в єдиній церкві дійсної соборності може і бути кимось. Лише в волонти Америки, де церква вільна від державних впливів, це

цього можливо, і був би великий злочин перед Богом і перед Церквою Христовою, коли б американські духовні владди дозволяли на радехе сидати в цих церквах; зрешті і не да-ли про себе поправності. Ні, в цьому втомі новинні пока-зати всім єврейським приклад сирійці вілчного церковного життя і його творчості.

Вбачає радий що у л. свистуна з арх. Іваном Федоровичем знайшла ще спільна мова і вони ділили до порозуміння. Це справді було конче потрібне, щоб не давати нікому з негідно таласких прикладів, що вони відступили в собі, і всім-ким християнського суспільства, щоб це зрозуміли і посту-пились своєю амбіцією на користь церковного спокою, де їх надія підноситься... Але справа хитомість в іншу сторону арх. Івана. В церковній у проваді і в здійсненні соборно-правності вимагають не залишати на дні його еяшого без певної підтримки, не спускають ніякого одиного в стра-вах керівників церкви, а під керівництвом цього церковного рідного (в Європі і в Канаді), як вишого церковного інституту, щоб цієї справи замешкали не від нього лише, а від керівників в якій він є лише підлеглим; першим громадянином, щоб ця провадилась за великим впливом порозуміння, і ставро-дательств... (Дуб. 2 кор. 12. 20. 1 кор. 16. 14) Все ж таки зрозуміло, що там треба не давати про свою еяжність, навіть з залишенням арх. Івана, вінши керівником всієї церкви в Америці і навіть з нагаданям колу кана митрополита. З його укладом собор-ного чинного створено-канонично поставивши єпископа, і щоб був би з цим з цю го боку втрачав свого значимість...

Зрештову мою подорож давав я одержав від ієрархії Консисторії за підписом єпископа-архієпископа о. Савицького... заст. секретаря Консисторії, офіційного листа від 3/8 1936 за № 308. Призначив, що діяла була календарська, що в. Савицький в справі його приїзду, про що ми покіли вем лише бри-дкий розвідок, збертався до офіційного органу, покладас на Консисторію хлаторамий і збудується конв. в, на який на цей день і згоди зю кахадю. Це дано згідно в Савицьку вхо-лоти мене тим, що я хотів їхати до Канади, без порозуміння з правлячим єпископом арх. Іваном, а так як сказати про це його плечам, і що Консисторія в такій разі, не мож. дурити на себе буде яке посередництво в справі його приїзду до Ка-нади. Звітайко митр. Савицький мене виїхав свої ієрархичне мн-це, що всім порозуміння і роблять між ієрархами, а не ур-кванці. Я йому каже верновіть що в соборно-правній церкві всім пойдуть и порозуміння робить сама церква а не той, хто до-не заірохує. З рештою Консисторії в насловне радість з при-веди, щоб зупинити і багаття збудити все до його здійснен-ня. Але він, лопотати дозвела на мій виїзд зв кордон від Со-ветської влади вона ніяк не може, та я мушу зробити. В цьому я з Консисторією змалом погодився. Мовши, як він писав, він хотів свій виїзд до вас без здійснення, коли Канада з іншими членами, крім Консисторійських. Вибачу як мисті Консисторії вимагає він мене відомостей, яка мене так логічно поінформувати про стан канадійської церкви, що я в своїм листі, надрукованому в. Звистуна о. дуб арх. Федоровича о. Савицького, а більш словив в. Звистуна на доповідь з митр. і збудованим, що я досвід їх, не затирав

цієї попереду їх і цим дуже пошкодив церкви. На це я відповів,
 що єдине джерело моїх відомостей про арх. Івана п. Свистуна
 це була книжка п. Свистуна, "Вопросы канон. статистики" у кн.
 "Канада", що вийшла з його рук. Інших інформаций про
 цих осіб так і не отримав. Канад. церк. я ні від кого не одер-
 жав. З окремих від о. Р. Мавського, з яким я мав ве-
 дити листуватися, я ніяких надійних відомостей не маю,
 так і не маю нічого писати. Факти були і такі. Мій випис не
 документальні відомости п. Свистуна в його книжці зав-
 сідь не біографічний процес. що він мав би якого поперед
 істор. факти, а б. Мавський я п. Свистуна як боготворю,
 бо і він виступав на Україні за ті ж ідеї, які він
 так вдало захищав. Я хотів би, щоб він самі проголосили
 мою листівку до Комісії: він є відповідь на ересь-
 ного миста і цього паванні вим. не казати.
 що відносно арх. Івана, то він зовсім не повинен хвалити,
 що я йому не пишу. Як тільки я одержав відомости про
 Київський заколот в його церкві, я зараз же написав
 йому листа з підтримкою і до істор. тригоди з порадами.
 Він не скоро, але після смерті в. Лука відповів мені
 з подякою про захист і визнання і свої помилки, що
 сколюрилися в себе зносинами з царськ. патріархатом.
 На його листівку я зараз же відповів з порадами, як на
 його діла, паванні тільки він замислив. Вигляд: з ок-
 рина від істор. в сент. г. він знову звертався до патріарха
 про визнання, що визнає і яку російську церкву і паван-
 бачу автострацію, що для його церкви краще, як комер-
 цій. На його листівку я зараз же відповів, що він
 д. Івану книжку п. Свистуна. Я зараз же знав написав
 йому листа, з рішучим протестом проти його заходів до
 визнання в церк. кн. істор. і як він самі штурмує
 мій листівку. Після цього через нього і через інших до духовних, які
 щоб помилувати його, ходив з патріархом. І на його
 листа з відповіду не одержав. Того, що він зупи-
 не хотів мати мене своїм патріархом і з цього листу
 вартує, а тому вважав за краще не писати йому нічого
 своїми листами. Так і тепер, коли він укасторю-
 мився з о. Свистуном, полатидати за себе свої с. г.
 сироті з величчю, коли має нао себе також поради-
 ні і о. Крестини, то може і справді мої поради йому
 з фактами допомогти вже не так відтворює, не завжди мо-
 жуть бути дуже власні і влучні. Отже він така! Він бор-
 цю за майже всі в Америці і Канаді: на архипіст. і
 своїй дорозі, з едманс, чини, і він із себе тільки од-
 жетав стільки, серед них у Канаді мені відомо і здає-
 ся розбитого своїми рішеннями і власними і відста-
 сива і під своїм істор. істор. відомості арх. Івану
 робити його такими, яким самі хотіли його бачити. Це
 буде і для нього і для церкви Івану копісний істор.
 мої миста. Зохоче я написав і о. К. Крестини
 о. Свистуна і о. Свистуна і що знову свідомо знову одержав
 істор. відомості, що це істор. і як він самі штурмує
 виступ розбуду, але бачив, що це не розбудувано церк-
 вано так старим миста до істор. істор. істор. істор. істор.
 вважати мене не згідно істор. істор. істор. істор. істор.
 ні хотіти керувати своєю миста істор. істор. істор. істор.

добрий в. Іванре! Я живу і здоровий мо-
 ки що, і акуратно виконав Вам.
 Завадим, і востанок писав в Вам
 реком. мій мн 10 прама і духе,
 і живувалев ками держа о Ви Вае
 мстан, що Ви їх не одержали! Я за-
 раз же звернувся на поштів, і подав
 записку подієти мій суми ртутьки і
 вми увелани, а Вам писав мстан гс
 подрітно писав про своє виконанні Ві-
 шно заповненні і свої думки з тривко

безмудрі самочини. арх. ієвн
 феторівні і і радив Вам приймати
 єдності з парадієм і ахтіниме
 на вимом і ієвн мій ієвн раф
 не виваєати. Нискивно він ієвн
 у Вас у парадії вивидати не мотис
 це був би ієвн раф ієвн з бдт
 держаєви. З не мій ієвн ієвн не
 в ієвн ка мій раф. ієвн мій в ієвн
 ієвн, що розшукати. Може дані в ієвн
 мій в ієвн мій ієвн, а ієвн бдт ієвн
 ієвн і ієвн ієвн ієвн ієвн ієвн

Частина III-тя

ТЕКСТ ЛИСТІВ

В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Part III
In English

FOREWORD

Metropolitan Vasil Lypkivsky is one of the most distinguished figures in the history of the Ukrainian Orthodox Church, who brought to existence the Rebirth of the Church, which for about 250 years was under the rule of the Russian Church, really as an organized Ukrainian Church did not exist. With the outbreak of the great revolution in Russia — under the spiritual and active leadership of Metropolitan Lypkivsky — the general All-Ukrainian Church Council met in Kiev, 1921, which proclaimed the Autocephaly of the Church, i.e. independence from any foreign church authority, especially from Moscow, and ordained the first Ukrainian Metropolitan — Rev. Fr. Vasil Lypkivsky. And because of this, the Church and her spiritual and lay leaders were cruelly persecuted by the Soviet-Russian government, which in 1930 liquidated the Ukrainian Church and subdued her to full dependence upon Moscow, as it was in the time of the czars.

The Metropolitan was self-dedicated to the ideas of the Church and very active not only as the spiritual leader. As the true pastor during 3½ years, when he was not under the restriction of the Soviets to travel, he visited over 500 (five hundred) parishes, having there solemn church services with inspiring sermons.

Besides this he put much energy into his literary theological activity, having created the following works:

1. Self-Education for the Ukrainian Clergy - (700 pages).
2. Handbook for the Old and New Testament - (about 800 pages).
3. Discourses (32) on History of the Universal Church - (740 pages).
4. Short History of the Ukrainian Church - (36 pages).
5. History of the Ukrainian Orthodox Church - (530 sheets).

Only one part of this History, Chapter VII, about the Rebirth of the Church, 1921, was printed - (174 pages).

6. Translation in Ukrainian of the Holy Evangelium and Apostle.
7. New arrangement of reading the Holy Gospel and Apostle at the church services.
8. The Church Rules (Ustav) for the Ukrainian Church - (2 Vol. about 500 pages each).
9. Sermons (200) for Sundays and Feasts - printed 1969 - (609 pages)
(Edition of the Ukrainian Orthodox Brotherhood of Metropolitan Lypkivsky).
10. Letters of Metropolitan - now printed - 19 letters — 199-1937.

All originals of hand-written works of Metropolitan, except those printed, were hopelessly lost during World War II (with the person who carried them to the West).

The letters include a description of the austere existence led by the Metropolitan, information about the Church in Ukraine, the Metropolitan's reaction toward the leaders of our Church in America and Canada aimed at ridding them of their ideas of the Mother Church, reborn in 1921, an autobiography of the Metropolitan, explanations of some church services and rules, and comments about his composition of sermons and mailing them from Kiev to Canada.

It was not long that the Metropolitan could work for his Church — in 1927 he was removed from his position on demand of the Soviets, and very soon after — in 1930, the Church was liquidated by the same Soviets and again subdued to Moscow. The Metropolitan lived several years under the home police oversight without the right of leaving a small, restricted area. Before the Second World War he was arrested and exiled to a prison camp in Siberia where he soon finished his martyred life. We are without knowledge of the place of his eternal rest.

I wish to say a few words about myself s the recipient of the Metropolitan's letters. I was acquainted with the Metropolitan working as a priest in the office of the Consistory in Kiev, and often had the opportunity to see there the Metropolitan. Also I accepted him in my parish at his solemn services in my church. Later I occupied the position of rector in the Cathedral of St. Pokrova parish in Winnipeg, Canada, from 1931-1946 (15 years) and of the St. Vladimir parish in Los Angeles, California from 1947 until now, 1980 (33 years).

Rev. P. Mayevsky

CORRESPONDENCE WITH METROPOLITAN VASIL LYPKIVSKY

Kiev, April 3, 1933

Dear Reverend Father Peter:

I have received your letter of February 22nd on March 30th. You would hardly believe how glad I was to find out that you Church lives on and expands in America and that you are well and working for the good of our cause in Canada. May God bless you to be able to live long and work at ease among friendly brethren.

As to me, I can just say that with God's help I am still alive and well, though I feel the weight of my advanced age. On March 7/20th I was seventy.

After "the metropolitan's duties were taken off (by force) of me" in November, 1927, I stayed at my former residence (at 14-2 Korolenko St.). In October, 1929, I had to move to live at my sister's in Solomyanka (at Mstyslavaka St. 46-14), where I still live. Since I came to Solomyanka, I almost never go to Kiev. I am a real hermit now. I am hardly ever seen outside, on the street. I have no contacts at all with any of the present day clergy. I never meet any of them, not even once. I have no visitors, nor do I pay any visits. That is why I am not any better informed here, in Solomyanka, about the church affairs in Ukraine than you are in America. I am passing my days, like the Psalm says, thinking of the past days and about the eternal years to come, still learning. Besides here one feels terrible spiritual hunger which depresses one even more than the actual starvation. I can get no books, nor any work. I look over my translations which I did in my former days and jot down some notes, recalling some historical events of the Church. Thus pass by the years and the days.

Regarding my living conditions, naturally, they are very hard, not just on account of the present-day hardships in general, but because, as you know, to us, "the cult servants" (clergy-men) are closed all the State centers of food supplies. We have to pay the middlemen for the goods ten times more, and sometimes even one hundred times more. Though the Second All-Ukrainian Church Council allotted me a monthly pension of 50 rubles, so far I have not received from the Church council any money at all, not even a kopeck. Nor have I ever received any of the money that was ever sent to me personally from the church parishes. So even a little financial assistance from you would be God's ample blessing for me.

Here, the primary theme for all talks and all thoughts at present for the people is how to get any food. It is also my primary problem now. I cannot even dream of such luxuries as milk, butter, meat and sugar. I would be satisfied if I had daily a half a pound of bread, at least one "pood" (40 lbs.) of flour monthly for home-made bread and dumplings, half a pood of grits for porridge and gruel, and one pound of some sort of fat for seasoning; all this would cost five dollars per month. If I had this little amount of food monthly, I would be perfectly satisfied and my worry how to obtain my daily bread would disappear.

I failed to find out here what would be the best for you to transmit your aid to me. I think you can solve this problem better there. People receive money here from America (best to remit in small sums) through the post office or bank. But they say it is very awkward to receive the money. Here they have a State commercial institution "Torgsin" (commerce with foreign countries) where goods can be bought only for gold, silver and dollars. Money can be sent to

the Torgsin through a bank, but quite often they are short in the Torgsin of the most essential goods (such as flour and grits) and one has to wait his long turn. Some people here receive monthly parcels with flour, grits, rice, etc. Such parcels are delivered to one's home. If possible, this method would be most convenient for me.

Well, as you see, I talk too much here. I have already told you even the amount of the assistance I want, heaping honey on sugar, so to say. Well, don't pay any attention to my old man's chatter. I am so glad that I have some one to talk with. I shall accept your aid, no matter what it is and how it comes here, with pleasure and gratitude. But, I am afraid, this aid might become a burden to you and the brethren. I have been living in this world quite a while as it is. It might be well to rid the world at least of my burdens, especially, as it seems to be carrying so many other burdens.

I wish that you and the brethren live a long life and work for your own good and for the good of others, primarily bearing each other's burdens. Kindly send the money and parcels (if possible), addressing them to my sister (as it is more convenient for her to receive them): Kiev, Solomyanka, Mstyslavska St., No. 46, Suite 14, for Maria Konstantynowna Lypkivska.

I pray to God to give His blessings to you and to all the church faithful in America, and to bless our own Church and all our devout people in America.

Yours in brotherly love and gratitude for remembering me,
Metropolitan VASILY LYPKIVSKY

LETTER II.

Kiev, June 5, 1933

Dear Reverend Father Peter:

I have received your letter unusually promptly, right on Ascension Day. I could celebrate more cheerfully this holiday of joy of the apostles and the Christian brethren. Such moments are so necessary in our tempestuous times.

Your financial assistance of ten dollars was converted here, at gold standard, to the present day exchange of 16 rubles and 92 kopecks. A "Torgsin" money order to this sum was issued to me, and for this money order I can buy any of the products which they have. The Torgsin just marks on it the sum charged for the purchased goods. I have already bought myself from the Torgsin half-a-pood (20 lbs.) of peas, half a pood of buckwheat grits, 1 kilo (about 2 lbs.) of rice, 1 kilo of butter, 1 pood of wheat flour, and, in addition, bought some other most necessary items and I still have enough money left for one month's daily bread. Thus your financial assistance has altogether satisfied my daily needs for about a month and has, so to say, "patched up" some old holes. It was useless of me to bother you about sending me food parcels. The duty to be paid for such items is so high that food parcels are simply unnecessary and out of reach. It is best to send aid in money through Torgsin. I had no trouble of any kind in connection with this. One does not wait here long for his turn. One cannot get everything here, but what he can get here is, it seems, of the best quality.

I accept your promise to send me the monthly five dollars of financial assistance with

gratitude and pleasure. This really would be a great help to me and a means to make my life a bit easier. But kindly do not regard it as your duty to assist me. Feel perfectly free in this regard. Do not worry about my needs. Just do what you can do. You do not need to feel that you are simply bound to send me aid each month on time. Kindly send it just whenever you can afford it and in such sums that you can spare. I am sure the aid you send me may become an extra burden and worry to you. Even if I do not get any more aid from you I shall remain grateful to you for that you already have sent me.

Now let us turn to the affairs of our Church in Ukraine. I repeat that since the time I was relieved of my church duties I do not know much about the events that took place since then, nor do I know what is taking place in our Church now, because I do not have any contacts with the present leaders of our Church, as I get no communications from them at all. Here are the few items that I know: Archbishop Nestor Sharayevsky died on October 29, 1929. He was buried in the churchyard beside St. Sophia's Cathedral. Kost Yanushivsky, "deputy of the Living Church", has died, too. In January, 1930, "a special church council" which has liquidated the UAPC (The Ukrainian Autocephalous Orthodox Church) met and, in its place, founded its own "Ukrainian Orthodox Church", which is also "The Living Church", (cooperating with the Soviet regime — Rev. P.M.). It seems to me that I am not included in its clergy. Nor am I ever invited to attend any of its meetings (if such meetings take place).

During the summer of 1930 Metropolitan Mykola Boretsky was exiled to the labor camp at Yaroslav. He is still there. Before that, Rev. L. Karpov and Rev. M. Khomychevsky were exiled to Vladivostok, Rev. Y. Krasitsky, Rev. D. Khodzitsky and archdeacon Y. Pyvovarchuk were sent to the North. There is not one of its former clergy left in the St. Sophia Cathedral. Another "special council" met in December, 1930, and elected as its new metropolitan Archbishop Ivan Pavlovsky of Kharkiv. He is called now the Metropolitan "of Kharkiv and of all the Ukraine". Thus Kiev ceased to be the age-long capital of the Ukrainian Church. The All-Ukrainian Church Synod has also been transferred to Kharkiv. It consists, it seems, just of the Metropolitan as its head and of two clergymen, a treasurer and a bookkeeper. In each diocese (of which there are, perhaps, 7 now) there is a diocesan Synod, consisting also of three persons, of its bishop and two clergymen who act as a treasurer and a bookkeeper. (In Kiev it consists of Archbishop Malyushkevych as its head (who is under arrest at present), of Rev. Bootvinenko, as Secretary and of Rev. Khrypko as treasurer.)

It is said that not more than 200 church parishes are left now in Ukraine. In Kiev there are just seven parishes left (of which the Parishes of Solomyanka and of Trukhaniv are still active.) Bishops — Stefan Orlyk, Yuriy Zhevchenko and Mykola Pyvovaryv have been exiled. Bishops — Krotevych, Oksiyuk, Dakhivnyk, Hrushevsky, Chulayevsky, Romodaniv, and Teslenko have renounced their positions and are working now as State officials. Also many clergymen have renounced their clergyman's order (Moroz, Hovyadovsky and many others). There are now only seven bishops still acting as such and some bishops are acting now simply as parochial priests (Mikhnovsky, Shyryay, Samborsky). As you see, the Ukrainian Church in Ukraine finds itself now in a very pitiable situation. Besides, no religious newspapers and books are published now, nor are there any church news of any other kind.

By the way, I still have 30 copies of the Psalm Book, a few copies of Mineya and Chasoslovets, which were presented to me as to their author-compiler. I would very gladly send them to you, as a little gift, in gratitude for your aid. But when I asked for information at the post office, they told me that no religious books are accepted now to be sent through the postal service.

I would be very glad to have more details about life of our Church in America. Where is now, for instance, Rev. Kudryk who was formerly in charge of the parish where you are now? How is the building of the Cathedral in Winnipeg progressing? What is new at the Consistory? Have you there any "church democracy"? By now not a sign of it has been left here, in Ukraine. Is the newspaper (called, perhaps) "Pravoslavny Visnyk" (The Orthodox Herald) still published? By the way, three years ago this newspaper "Visnyk" printed Archbishop Ivan's Epistle in which

it was stated by mistake that I was exiled to the Far North. In consequence, I was called to the "DPU" office and was told there to write a statement regarding the false news item about myself. So I had to write a few words correcting the false news item for the "Visnyk". I left it at the DPU office.

What's new about the life of our Church in the States? Are reverend Fathers — Kaskiv, Hundyak, Khomytsky, and Korsunovsky still active in it? I am deeply grieved that Most Reverend Archbishop Ivan Teodorovich does not seem to be able to quite satisfy the demands laid on him by the church activities. Is he acting also as the bishop of the Ukrainian Orthodox Church in Canada? What care does he take of it? How are matters in general regarding the bishop? Kindly give Archbishop Ivan's address. I know a little about his negative side. His good side is that he succumbs easily to positive influence and starts to improve in an exemplary manner. According to Apostle St. Paul, he could be fashioned into desired shape (2 Cor. 12:20). It seems to me that the church representatives of the U.S. States, with your help and with the help of your Consistory, can altogether influence him for the good and make him act the way you want. When you happen to meet Archbishop Ivan, pass my greetings to him and give him a word of counsel to act as much as possible in accord with the advice of at least his nearest co-workers. Let the Church itself be the most active factor of its own life, and not be just an object of its chief leader, for really it is the activity of the church community that constitutes the real and worthwhile life of the church.

Is the Russian Metropolitan Platon still in America? His Kievan friend, Bishop Demetrius, has recently died. Whatever interests you, ask me about it. I shall gladly answer all your questions and do whatever you want me to, as much as it is in my power.

May you be well and happy, and may our Lord God guard you all and protect you! Having no spiritual contact with the present Church in Ukraine, I feel and enjoy so much more profoundly the spiritual contact with our own free Church in America. I pray God to bless it, its life and development for the good of our people in your far-off country.

Metropolitan VASIL LYPKIVSKY

P.S. During the last three years I had not news at all about V.V. Potiyenko. He lived in Kharkiv, with no right to get out of there. I am sorry, I cannot use the envelope you sent me, because the present rules make us write on one side of the envelope in Russian script and on the other side in the script of the foreign country whereto it is addressed.

LETTER III.

Kiev, July 3, 1933

Dear Reverend Father Peter:

I have just received your letter and I am answering it immediately. Your first 10 dollars I received on May 25th. For your money the bank issued me a credit order to the Torgsin, amounting to 16 rubles and some 90 kopecks. I bought for it some flour, grits, and "mended" so to say, some of the worst rips in my present life. On June 5th I wrote and mailed you a letter of gratitude for your kind assistance. On June 23rd I received your other ten dollars for which I was given by the bank a buying credit card to the amount of 15 rubles and 52 kopecks. Thus at least one more month of my life is already safeguarded — well, almost. I shall be well provided for a month with dumplings and porridge. I thank you most heartily for this second aid also. I am also most grateful to you for your promise to keep on helping me. I am altogether sure that you have sent such a generous aid from the goodness of your heart. So I accept it as sincerely, asking God's blessing for you. This is the only way I can repay you.

I am anxious to know if you received my letter of May 5th? I gave some information in it about the present state of the Church in Ukraine and asked you to give more detailed information about our Church in Canada and the States. I would like to know where at present is Rev. Sawchuk, editor of the "Pravoslavny Visnyk", and Rev. Kudryk, the former rector, it seems to me, of your parish. I would like to know more about such founders of our Church in America as Rev. Kaskiv, Rev. Hundyak, Rev. Korsunovsky, Rev. Khomytsky, and some others. I was very deeply touched by your hints about Archbishop Ivan. Kindly get in touch with the brethren and influence in the desired direction especially him, as the first among the brethren, who according to the words of Christ, should be the servant of all. Kindly pass my greetings to him. May our Lord God teach our Church for the good not with punishments but with His blessings.

You have asked me to send you church service books. So, I went to the main post office here. There they told me that the post office cannot accept any religious books or parcels with religious matters for delivery at all. So, no matter how anxious I am to send you both the church service books and my own sermons and the sermons of Archbishop Innocentius and other handbooks, I am helpless. I am sorry to say, regarding the 1927 photo of the Council, that I myself have never seen it. Perhaps, Shafranivsky, photographer, simply destroyed it. Nor was there any copy of the photo of the "church elders" (bishops). Anyway, most of them have already left the Brotherhood.

I wish you and your wife and all our true brethren good health, God's blessing and happiness.

Yours sincerely,

Metropolitan VASIL LYPKIVSKY

LETTER IV.

Kiev, July 17, 1933

Dear Reverend Father Peter:

So far we had hardly any summer; all the time we have such bad weather. It is so chilly and rainy that I had to stay in. But there was sort of a warm and beneficial rain coming all the time from our American brethren. Thanks, you have already sent me on two occasions ten dollars and you have promised to help me each month. Recently Rev. Paulo Korsunovsky has sent me twenty dollars, through the Polish Trans-Atlantic Association Gdynia-America, and has also promised to help me each month. I am really in such a state, that I have to live on the alms that I get, as I have no means of any kind and have no chance to earn anything. Your kind aid is like heavenly manna to me. But I have no moral right to expect too much from our brethren, who are helping me from their not overflowing abundance.

So kindly get in touch with Rev. Paulo Korsunovsky and make some arrangement with him, as I do not want to be in the position, so to say, of a calf that suckles two cows. A financial assistance of ten dollars a month would be sufficient for me. Of course I cannot even dream of such luxuries as pork, butter, milk, and eggs. Still daily I would have a loaf of bread, some soup and porridge, fuel for the winter days and the most necessary clothing and underwear. An old man, who lives on the assistance he gets from his friends, cannot expect much more. I would be altogether satisfied, if I were getting monthly five dollars from you and as much from Rev. Paulo, that is, if such an assistance would not be too much of a burden to you. I would be grateful to you even if you would send less. So make some kind of an arrangement regarding this with Rev. Paulo. I shall write him too.

Someway the exchange value of the American dollar is going down very fast. It is worth today, it is said, only one ruble and 36 kopecks, on the gold standard. Rev. Paulo writes me that they are also having a very bad economic depression and unemployment. As the members of your parishes are mainly factory workers, so perhaps, parishes are also in a very bad financial state at present. Rev. Paulo states that His Grace Archbishop Ivan has also very little means to live on. It means that there are others, in addition to me, who need assistance, and some of them are quite close to you. I still keep my head up. It is otherwise with my spouse. She is quite run down, due to all kind of adversities. She suffers from paralysis and nervousness. She can hardly manage to move from her bed to a chair. She never goes out now. Still she needs food. I am grateful to my sister, who takes care of both of us, as much as possible.

Goodbye for the time being. May God take care of you and your kind wife. Did you get both of my letters? I pray God to send you His blessing.

Yours gratefully,

Metropolitan VASIL LYPKIVSKY

P.S. Here "Torgsin" is everything. Without it and without "foreign money" one can get nothing wherever you go here. I think the members of the Trukhaniv parish (I have been a minister of this parish from 1921-1927 — Rev. P.M.) were kind and good to me. But since the time that I ceased to be their Metropolitan I haven't seen any of them.

LETTER V.

Kiev, September 7, 1933

Dear Reverend Father Peter:

I just received your letter of August 15th and I am answering it immediately. Thank you very much for the snapshot and your financial assistance. I received them on the same day as the letter. You took your picture in a place full of plants, evidently, on a bright summer day. That gave me more pleasure to see you there, since we scarcely had any summer. All the time it was so chilly and rainy that one could hardly go out.

I have already started my work at your request to send you my sermons. I am working fast in the "Bolshevist-like" tempo. Having started on August 15th, by today I have already mailed you ten registered letters containing my sermons, commencing with the 14th Sunday after the Trinity, that is, for September, as you would have failed to get any of the earlier ones on time. But I am afraid that such a frequent correspondence might attract attention of some quarters and, in consequence, impeded the letters or cause some kind of unpleasantness, although the sermons contain nothing that touches on politics or that is adverse to the Government. Such letters are accepted at the post office without any delay. It costs only 35 kopecks to mail such a letter. I write my sermons on large postal (correspondence) sheets of which I still have a limited number. In the first seven envelopes I put just one sheet in each of them and in the last two I put in two sheets in each envelope. Yet they charged me the same amount for postage. So from now on I shall be putting two sheets in each envelope. If the letters were not delayed any where by the authorities, you should be getting some of the first ones now.

As I write my sermons in a rush and very compactly, it is quite possible they contain some mistakes, imperfections in diction, etc. I suppose, you will re-write them on a typewriter (one must have special permission from the authorities for typewriting here) and correct all the shortcomings that you find. Perhaps, you will even print them in scores of copies (or in the newspaper, if it is still published), like you used to do in Kiev, if you find them interesting for the clergymen. You have my permission to do so, for the good of the Church. Whenever I can do so I shall keep on sending you the August sermons also, after I finish writing sermons in advance for the Sundays and Holidays that follow.

For the history of the 15th anniversary of your Church in Canada, I have also mailed you my biography, on September 5th, together with a copy of the prayer, which was performed in the St. Sophia's Cathedral at the time, when the Canadian Church was united with the Ukrainian Autocephalous Orthodox Church. I am very glad that you have given me some suggestions and themes for my sermons — such that would be of special interest for your parishioners over there. I shall remember your suggestions and utilize them whenever possible. I have already said a few things about the Greek-Catholic Church, in my second sermon for the 26th Sunday, which I have finished. I wonder how it will sound to you.

Now I am answering your questions:

1. Why is there no 2nd song in the Canon, but the 3rd follows the 1st? It so happened that the ancient Church Fathers, especially the monks, were very fond of the songs that are found in the Old Testament. In addition to the Psalms they used to sing 9 other songs, that are found in the other books of the Old Testament, namely: The 1st song of Moses, after he crossed over the sea, and the 2nd song of Moses, sung before his death. Then followed the songs of Hanna, Samuel's mother; of the prophet Habakkuk, Isaiah, Jonah; two songs of the three youths in Babylon; and the songs of the Holy Mother. Later on the Church Fathers began to intersperse the Psalms with short Christian songs, the so-called troparion or stykhyras. Sometimes during the 7th century they also began to adorn with troparions from the Old Testament those nine songs that constituted the Canon, that is, the rules for singing. At first only two or three songs of the Canon were adorned with troparions, especially the last ones. Thus came into being double-songs, triple-songs (the triodia), which are still sung during Lent. It was St. Andrew of Crete who was the first one to add the troparions to all the nine songs in his large Repentance Canon. Later on the song-writers noticed that it was very hard to intersperse the 2nd song of Moses with Christian troparions, because this song especially has to do with the Hebrews, being a sharp reprimand to the Hebrews for their stubbornness and haughtiness, and as such it does not suit the Christians, the more so because the Canon is a song of praise to God or the saints, and not a reprimand to the people. That was the reason why they did not add any Christian troparions to the 2nd song of Moses, but sang it just as it is. Later on these songs in the Canon were abbreviated. Only a few sentences were taken out of them to serve as connections (irmoses) between the troparions. But, since the 2nd song contained no troparions, it was superfluous as a connecting link, as "irmos". Thus it lost its usefulness. Still it was not simply thrown out. It remained in the enumeration of the songs, because it was still in the Canon of St. Andrew of Crete and in some other old Canons which are not used anymore.

The 2nd question: Is it right to let the boys in "sticharion" assist during the church service?

I see here, in fact, two questions: a) Is it permissible for persons, who are not clergymen, to use the sticharion and serve as helpers in the church? b) Is it permissible to put sticharions on small boys?

Actual practice in the church gives a positive answer to the first question. The sticharion (a shirt in Greek) is not a special vestment for the clergy, but it is generally used by the church assistant. That is why formerly sticharions were worn by the church cantors, readers, choir members, and sextons, thus covering up their sometimes not very presentable, ordinary assistant. That is why formerly sticharions were worn by the church cantors, readers, choir members, and sextons, thus covering up their, sometimes not very presentable, ordinary clothing and making them in the eyes of the people church assistants. Such persons are allowed to wear the sticharion through consecration of a bishop, or, more often they are allowed to wear it simply by means of a special blessing by the parish priest. While the bishop consecrates the person to wear the sticharion he asks God in his prayer to make that person worthy to assist in lighting the candles, to handing on the censer, and taking care of the entrance, that is, remembering all the lesser church services, which are performed in our Church quite often by small boys. So the sticharion could be worn, through the blessing of the priest, by any church assistant.

Could the sticharion — the clothing denoting purity and innocence — be worn by a small boy-assistant in church?

Surely, he may. When a boy already has on him the shining clothing of baptism, being "clothed in Christ", after accepting "the imprint of the Holy Ghost" in Confirmation, Christ's body and blood, through Communion, why would he be unworthy to put on the sticharion, a symbol of innocence? With such clothing he pleases the people as a church assistant and it helps the boy to perform his duties more solemnly, (his ordinary suit being covered up).

Some people say that using small boys as church assistants, dressed in sticharions, is a Cath-

olic custom and that it was taken over by the Orthodox Church from the Catholics. Even if it is so, is it something bad? Thanks to God we are living in the freedom of Christ's grace and not in the servitude of the Law of Moses, and we are free to adopt the beautiful things that the others possess, according to the words of the apostle: "to probe everything and to cling to what is good". Are there not a few good things that we have adopted from the Catholics? For instance, the rite of Christ's Passions was surely adopted by Metropolitan Petro Mohyla from the Catholics. In recent time the Orthodox adopted the special preaching stand, the bells that are used on Liturgy of the Presanctified, etc. The Catholic Church is also Apostolic in its origin, just like ours, and it has retained many of the ancient customs, which we have failed to retain (for instance, the people sitting during the church service). What it has done that is not worthy, we should avoid it. But why should we not adopt some of its worthy usages, which contain nothing detrimental to us.

The use of the small boys, dressed in sticharions, is a worthy custom, acceptable by our Church. It gives more solemnity to the church Service. So it could be adopted without any doubts. Of course, the boys should be pious and previously well instructed. By the way, this custom was adopted first not by the Russian Church, but by the Ukrainian Church, in the Mohylian College in Kiev where they had "a children's brotherhood" (consisting of the college's pupils), which performed all the assistant duties in the church. It seems, there was also a similar brotherhood (consisting of boys) in the Fraternity School in Lviv. The Kievan graduates transplanted it to Moscow. It seems to me that it is high time now for Christ's Churches to take a look at each other with the eyes of Christian brotherhood, and not with the eyes of the Hebrew Pharism, and to come nearer to unity, by being above the Pharaaic prayer: "I am not like the other people". What do the people think of such matters over there? Perhaps, I shall touch this theme later in my sermons.

By the way, I am interested in the new Ukrainian church formation in the United States, with Bishop Zhuk as its head. Is this simply a religious adventure, similar to the Russian "Living Church", or the "Revived Church", or to our "Active Church", or is it a popular movement? If it is just a religious adventure, still just looking for a ground among the people, it will surely try to get hold of some kind of head, be he the pope, or a patriarch, to cling to him, as otherwise it would be left hanging up in the air, having no ground under it, nor a hook above it. It simply must hang itself on some "canonical" hook. If it is a popular movement to get away from the Pope and is creating its Church through its own means, it must be an Orthodox movement. If the people have elected their own bishop and if the people are the supreme authority in the Church, then such a group of people does not need any canonical connection with either the patriarch of Constantinople or any other patriarch. Such people have the right to create their own church hierarchy, delegating its actual creation to any one it wants, or creating it by itself. Such was our Ukrainian church liberation movement which elected and consecrated its own Metropolitan at its council. Such a Metropolitan is the most canonical head of his Church and he may be in unity with a patriarch or some other head of another Church only on terms of fraternity, but not for the sake of dependence.

I do not understand why you state that the Syrian bishops are not canonical, because they have no connection with the Patriarch of Constantinople. If the Syrian Church is independent of the patriarch, therefore, its bishops are canonical, even if they are not recognized by the Patriarch. But if these bishops were even the most canonical, but appointed, and ordained Rev. Zhuk without the consent of his Church, and if even the Patriarch of Constantinople himself ordained him without the consent and election from his Church, I would regard him as a non-canonical bishop. It is high time for us, the Orthodox people, to free ourselves of the canon-rights of the patriarchs and to replace them with the canon-rights of the church councils. For such a change you have especially suitable conditions in America.

I say all this, trying to see if it would be possible to settle somehow this sad division among the Ukrainians in America. Perhaps, it would be possible to come to some understanding with

the Church of Bishop Zhuk, or with Bishop Zhuk himself, with his clergy, or with the Community, setting aside all obstacles, even of moral nature, through brotherly love, — the more so, even if this is just a religious adventure, but not for the State's sake, not especially created by the State, as such things do not happen over there. Try to unite them in brotherly love again for Christ's sake. Let Archbishop John lord it over, like the British King, but you yourselves try to give guidance to the church life.

I send you my best wishes, and greetings to your wife.

Yours truly, with blessings,
Metropolitan VASIL LYPKIVSKY

LETTER VI.

Kiev, December 13, 1933

Dear Father Peter:

Here are my answers to your questions:

1) When a person is making the sign of the cross it is important to remember to put the sign of the cross upon oneself according to the Orthodox usage, touching with three fingers, put together, of the right hand, first the forehead, then your chest, your right shoulder, and finally your left shoulder. Usually we put the sign of the cross upon ourselves during the church singing and prayers with no strict connection to the words of the prayer: "In the name of the Father, and of the Son, and of the Holy Ghost, Amen". We simply make the sign of the cross, with no special connections. But when we talk of the special ways that the sign of the cross is made, there are several ways, without superiority for any of them.

When the Russians make the sign of the cross they make it "most broadly", putting their fingers first on the forehead, then upon the stomach, the right shoulder and the left shoulder, with the arm outstretched extensively, touching at the words "and of the Holy" the right shoulder and at the word "Ghost" the left shoulder, lower down their hand and bow to the waist at the word "Amen".

We Ukrainians, as you mention, do not make such a large sign of the cross. It is a modest one, putting the words "and the Holy Ghost" upon the right shoulder and the word "Amen" on the left shoulder. and bowing modestly.

I can also see certain sense in the Uniate sign of the cross, as they give special attention to the word "Amen" (meaning: Let it be so.), returning the hand at this word to the chest, to the region of the heart. Perhaps, this is the ancient Ukrainian way of making the sign of the cross, as among the Uniates our rites have remained in their ancient form. So, perhaps, the Uniate sign of the cross is, so to say, the most meaningful and is the one that is nearest to us. But in all this it is not the visible part of the rite that is important, but the piety that goes with it. Even I do not dare to say that some one form of making a sign of the cross is superior to all others.

2) The adornment of the altar, in my opinion, is a matter that is more esthetic than religious.

The altar should be adorned in such a way that it would both — please the eye and one's religious feeling. Certainly, a 7-candle or 3-candle holder is a ritual part of the altar, as well as the cross and the Holy Evangelium. But it does not matter, in my opinion, whether we use big wax candles, standing on high candleholders, or just lamps, placed low, as long as such adornment looks nice. Father Yuriy Krasitsky used to adorn the altar in St. Sophia's Cathedral freely, with big candles on high candleholders, with lamps, with candelabra and with flowers in such a way that it was always pleasing to one's sight, having a pious effect.

The Catholics sometimes use paraffin candles. For you it is better to avoid using such candles. Use wax candles, but even in this matter one should not be extremely "Orthodox". But, from the practical point of view, it is best to use lamps on the altar. They give steady light and they do not need constant care.

In your country electricity is in much use. In my opinion, there is nothing ungodly in the use of electric lamps even on the altar. Such matter has nothing anti-religious in it. Why, even electricity is just a gift from God. So why shouldn't it be used during the church services for Him? Of course, it is true that our canon-upholders until recently did not favour having electricity used in church, because the church canons do not even mention it. But, since electricity is a novel thing of our times, it will be our duty to make cannon rules about it. Of course, it is necessary to have a different system of lighting in the church than in a theatre. Well, isn't it possible to adapt electric lighting to give it the necessary effect in the church? But in this matter, like in other matters, one should also give due consideration to the feelings and customs of one's parishioners.

3) They sang no antiphons in Russian churches at all. In place of the first antiphon they sang: "Bless the Lord, O my soul, in every place of His reign". Right after the Ektenia (litany) they sang: "Glory . . . and today . . .", "O Only-begotten . . .", then again Ektenia. To tell you the truth, it was I who introduced in our Church the singing of antiphons, in order to give more substance to the Liturgy. For this reason, I think, it would be worthwhile to sing at least a few antiphons, especially after "The glory to the Father . . ." we would sing 2 or 3 lines from the 2nd antiphon ("Glorify, O my soul . . .", "and today . . ." and "O, Only-Begotten". I failed to introduce this custom in St. Sophia's Cathedral. They sang there right after: "Glory . . . and today . . ." and "O, Only-Begotten".

4) I recall that the old priests of our villages used to let the people kiss the Holy Evangelium during the Minor Entrance. I think that this is also our old custom. So wherever it still exists it is best to retain it. It is quite appropriate for the Minor Entrance. When the priest enters with the Holy Evangelium it signifies the appearance of Christ to the people and the kissing of the Holy Evangelium signifies the meeting of Christ by the people. Such a custom is, perhaps, even more appropriate than the putting of the chalice upon the heads of people during the Grand Entrance. (As the "grand entrance" with the Holy Gifts signifies the march to Golgotha and the Passions of Christ and His Death, the placing of the chalice upon heads of the faithful may signify only the wish to suffer together with Christ). So, it seems to me, we should let the people kiss the Holy Evangelium during the Minor Entrance. If this is done, then it would be the duty of the priest to carry the Holy Evangelium, and not the deacon. It would be more appropriate.

5) The Ektenia for the Catechumens (those who were preparing to be baptized) should be, I think, simply left out. Nothing should take its place. Liturgy, as it is, is overloaded with Ektenias. Besides, the Ektenia for the Catechumens had to do with a certain group in the church, with the going out from the church of the Catechumens. But, since such conditions do not exist any more, then there is no need to have an Ektenia for such a purpose. To have it replaced with some vague and general Ektenia — for those that still "doubt, waver or lose hope", without a definition why, would seem, I think as something artificial and superfluous. During my tenure of office in St. Sophia they used to have, after triple (and for the deceased Ektenia) and a prayer for Ukraine, right after the last Ektenia, before the Cherubim Song.

6) I think, in general, there is a great need, not only to revise our Ukrainian church rites, but

also to re-arrange the Church Services fundamentally. One thousand years have passed by since our church code of regulations has remained unchanged. And as the Church Service is a living thing, it must continually receive its appropriate food and keep on improving itself, otherwise it will grow old and slowly die. In my leisure time I have compiled "A Self-Education Course for the Ukrainian Clergy" (in 2 volumes, 700 pages), in which I have explained our church regulations historically and gave suggestions what changes should be made in it. But this matter needs a more appropriate time and conditions. Regarding the differences in the old Ukrainian church regulations we remained, as Russian citizens, helpless. We were educated by Russian teachers and from Russian text books.

So we are specialists in Russian Church regulations. All the Ukrainian differences in such regulations were crossed out and destroyed very carefully by the Russian Church. So what was ours in the old days is but a "terra incognita" for us now. The Uniate Church in Galicia (Halychyna) was in a much better position than we were here. They retained more of our old church rites. The Ukrainian clergymen in Galicia would do much good work, if they would freely and conscientiously re-construct, without Catholic tendencies, the ancient Ukrainian rites and church songs. With such a foundation we could also build up Ukrainian rites for the present day.

7) Regarding the covering for the head at the private services I do not think that there is any difference between the "skuphia" and the "kamilavka". It was the Russian Church Synod that made them into rewards for the clergy and regarded the "kamilavka", a monastic article, as of greater value, above the "skuphia". So the clergyman should use whatever he has on hand. Of course, the skuphia is more handy. One could carry it even in his pocket. It could be so easily put between the other pieces of one's clothing. One doesn't need a special box for it. I am sorry to say that I have failed to save my own skuphia. There is no place where I could get it, and I dare not make my own pattern. But I know that it is made of four cut cloth wedges that conically go up and are thus sewn together.

Rev. Father Yuriy Krasitsky had intentions to reform the clergyman's church vestment. He wanted to make the covering for the head something like the bishop's mitre, made from the same kind of material as the vestments, but just a little lower and more simple. He liked more the vestments of the kind that are used by the Uniates, which fit closely to the shoulders more than the Moscovite form which stand up like a yoke. But here we can just day-dream about such matters, without being able to do things.

8) You are lucky, being free to open your theological seminary and to send your students to attend the courses of the theological faculty. We cannot do either of such things, as religious education and every kind of theology is doomed to die. The curriculum of your seminary will depend on the time length of your courses, whether it is a one-year or two-year course. It wouldn't be advisable to make it any longer. You should teach just the essentials. Greatest attention should be paid to the very fundamentals of the Christian faith, that is, to the New Testament. The students should know its text thoroughly, especially the Gospels. The teaching of the Old Testament could be confined to the Messianic passages in the books of the prophets and to the Book of Psalms and to the passages that are read during the "paramias" on Holi-days. The remainder should be taught just in a summarized form.

I used to teach the Holy Scripture, as part of my courses, so I even compiled a suitable handbook for the teaching of the Old Testament and for all the books of the New Testament. However, it could not reach you. The dogmatic and moral theology, as the synthesis of the Holy Scriptures, is, perhaps well expounded at the theological faculty, as also are the apologetics. To that you should just add lectures on the church as a community of the people, about its council democracy, and to point out how the dogmatic teaching of the Orthodox differs from such teaching in the west. To do this would not take much time.

For orientation in the dogmas you could use the classical work of Metropolitan Makarius and for Ethics "The Discourse on Ethics" by Prof. M. Olesnytsky. (I have this last one.) Next

after the Holy Scriptures and the conclusions on it, the history of the Church should be duly stressed. This subject has its difficulties, as your theological faculty, perhaps, devotes just a little time on the history of the Eastern Church, and what it says is treated with its tendencies. It may especially treat thus the history of the modern times.

I have compiled a book of "Discourses on History of the Universal Church" (32 discourses), based on Richardson and Prof. A. Lebedev. You could also use these books as your handbooks. They know, perhaps, of Richardson (an Englishman) at your theological faculty. Here they have made some addenda (to Richardson's history), from the German Encyclopedia of Herzog, and some parts of his history have been changed so that it would suit the Orthodox outlook.

Prof. Lebedev's book (especially parts on Persecutions, Ecumenical Councils, and the Eastern Church after the Councils) is a very suitable handbook for our needs. On church history of the 19th century there is a good handbook by Lopukhin 2 volumes, (The Western Church, and the Eastern Church). (I have it.) But all these have the defect of regarding the Ukrainian Church as their Russian Church.

Church history should be studied carefully and at the same time to get acquainted with the traditions of the Church, with the activity of the Church Fathers, with the Church Service, and with the Canons. It is necessary to examine with open eyes and objectively even the defects of its structure, of its life, and of the teachings by the Church in the past.

As to the History of the Ukrainian Church, until now there wasn't even any possibility for such a book to exist. If there was a book in the Uniate Church undoubtedly it was favoring its own side. I have compiled a "History of the Ukrainian Church", based on the works by Prof. M. Hrushevsky and on other materials which were available. But as yet this matter belongs to the future, just like the history of Ukraine in general.

Finally, the students who intend to be clergymen should have a course in church practice: the church service regulations, performance of the private church services, the clergyman as a pastor, sermons, principles of the Ukrainian Church, of administrative and of canonical nature, etc. The Russian handbooks here are not very helpful in such matters, because our clergymen have different rights and duties. In my "Self-Education for the Ukrainian Clergymen" I intended mainly to answer such problems of the clergyman's duties. From among the Russian handbooks I could only recommend Lebedev's "Liturgics", in 2 volumes. (I have it.)

I think, the theological education in your seminary should be based on these three fundamentals: 1) On the Holy Scriptures, its teachings, faith and ethics. 2) on Church history, its teachings, Canons, church services, and the deviations from the church ideals. 3) Church practice. And certainly these subjects should be on the curriculum: Ukrainian language, reading, singing in the church, actual acquaintance with church service books and with church services.

May God help you in your work, which is impossible here now. I extend my blessing for work to both — your teachers and your students. As they say here, what you do down there in America it is our great achievement.

9) It is useless to hope to buy "sticharions" for the deacons and the assistant-boys here. These articles could be bought only in the church, but all the articles there are now the property of the State. But even if some way was found to obtain them, I have my doubts if it would be possible to send them to you. And even if they give permission for such a purpose, then they would charge such a high customs duty that it would amount to more than what sticharions cost. In order to make new ones, it is impossible to get the necessary materials for that purpose.

So, I advise you to borrow from some local Russian church a sample of a sticharion and then make your own sticharions. I am sure, you would have no difficulty over there to get the necessary kind of materials. If you fail to get brocade and the suitable trimmings there, then make sticharions from some other similar materials and use ribbons for trimmings.

10) I regard that I have already finished the 1st Cycle of the sermons and have mailed them to

you. I have already mailed to you all the sermons for the months of July, August, and September, — sermons for all the Sundays and Holidays, and also new sermons for all the Sundays and Holidays up to the Sunday of the Publican and the Pharisee. I have revised some of the sermons, adapting them to the suggestions which you have submitted to me. But I am discouraged to continue my work, as many of my sermons fail to reach you.

So I have started to send you simply the original copies, which I still have and which are still usable. I have also some typed sermons. I thought that I could get permission to have them printed in book form. But any typed sermons (even type-written) are not allowed to be mailed without a special permit. Perhaps, my biography has also failed to reach you because it was typed. I have also send you some typed sermons (for the 5th Sunday, for Transfiguration), with some other sermons thickly written over the type. But I am not stopping this kind of work and I shall keep on sending you my sermons, mainly the original copies. Right now I am mailing one for the Sunday of the Publican and on the Prodigal Son.

By the way, I am jotting down my short biography here, if it still interests you.

I was born on March 7/20, 1864, in the village of Popudnya, in the county of Lypovets, in the family of Rev. Constantine Lypkivsky, who came from Galicia (Halychyna), from the district of Zolota Lypa river. From 1873 to 1879 I stayed and studied in the student Home (Bursa) in Human. From 1879-1884 I studied at the theological seminary in Kiev, and from 1884 to 1889 at the Kievan Theological Academy where I graduated as a Master of Divinity. In 1890 I was appointed as a teacher of religion in the junior high school in Cherkask. On the 20th of October, 1890, I was ordained a priest. In 1892 I was transferred to serve in the Lypovets Cathedral and as supervisor of the parochial schools. In 1903 I was appointed to the position of principal of the Kievan church teachers' school, but was removed from the position in 1905 for my Ukrainian sympathies and left in charge as a priest of the church in the Solomyanka, suburb of Kiev. I was elected as a chairman at a revolutionary conference of the clergy and, in consequence, for my activity at the conference, I was put under the disgrace of the authorities. However I acted as a teacher of religion in schools.

In 1917 I was again elected as chairman at the revolutionary conference of the clergy and of the people. The conference passed a resolution to make the Ukrainian Church autocephalous (free and self-governing). In November of the same year I founded "the Brotherhood of Resurrection" whose duty was to obtain the autocephaly for the Church. Within a short time the Brotherhood changed into the All-Ukrainian Church Committee. It summoned the All-Ukrainian Church Council for January 7, 1918. But, due to the war conditions, the Church Council had to cease its proceedings. When the Church Council met again (in June, 1918), under the regime of Hetman, the Russians took hold of it, got rid of the Ukrainian delegates, and passed anti-Ukrainian resolutions, which we, Ukrainians, refused to recognize.

However, in 1919 Ukraine found itself under the Soviet rule. The Soviets announced the separation of the Church from the State. In April, 1919, the Second All-Ukrainian Church Committee met, with my very close activity in it as its vice-chairman. It was the duty of this Committee to organize Ukrainian parishes. With me as the parish rector, the first Ukrainian Church service took place on May 9, 1919, in the St. Nicholas Cathedral, in the Pechersk district of Kiev. On the day of the church feast of St. Peter & Paul I became the rector of St. Sophia's Cathedral and as such, took a very active part in the organizing of the Ukrainian parishes, in translating the church services into Ukrainian, in organizing the leadership of the Ukrainian Church, and in the struggle with the Russian bishops in Ukraine to gain freedom for the Ukrainian Church. As a reprisal, the Russian bishops deprived me of the right to perform the church services and announced that I had ceased to be a clergyman. But the All-Ukrainian Church Council passed a resolution not to recognize the authority of the Russian bishops and not to pay any attention to their interdictions, and proceeded to create its own bishops.

In consequence, the All-Ukrainian Church Council elected me and made me the Metropolitan of Kiev and of all the Ukraine. As the Metropolitan I spent most of my service to the

Church in travels visiting the parishes, although half the time I was forbidden by the state authorities to travel outside of Kiev. Still I managed to visit at least 500 parishes (some of the parishes I visited several times), carrying to all of them good tidings about the Ukrainian Church.

However, the Soviet authorities were displeased with our Church, because it was both nationalistic in character and democratic — (through its basic right to decide all important matters by popular vote at its Councils). The Soviets were displeased especially with my activity. So, in 1927, the Soviet gave permission for the Second Ukrainian Church Council to meet, on condition that I would be removed from my position and another metropolitan be elected. Due to such terms, the Council (according to the demand of Soviets — Rev. P.M.) "took of me the duty to serve as a metropolitan", and since then my activity within the Ukrainian Church was stopped.

(11) We succeeded to buy in the book stores of Kiev the following music sheets: Lysenko's "Ivan Pidkova", and found at our place "The Bright Sun Shines In The Sky". We got: Stetsenko's "The Recruits Early In The Morning", Revutsky's "The Golden Keys", 1st and 2nd collections (not voices), "A Summer Night" by Yatsinevich. But we failed to find Lysenko's "O Woodland, O Shady Grove" and Yatsinevich's "Lullaby". We are mailing these music sheets at once as printed matter (These music sheets I did not receive — Rev. P.M.). The postage and the music cost us 5 rubles.

(12) Regarding the talks with Bishop Zhuk about the matter of getting united I wrote a letter to Archbishop Ivan Teodorovich, urging him to make every possible effort for such unity. We are being torn apart from all sides as it is, and, in addition, we try to divide ourselves from within. Even Bishop Zhuk's defective past should not be a stumbling block, as the unity problem is not connected with him personally, but with the Church which he represents. We have to remember that Christ got into unity even with a highwayman, who was crucified beside Him and led him into Paradise. It would be advisable even for the Church to make a suitable reproof to Archbishop Ivan, if he has anything to do with the lack of unity. To remove the stains and and make the dark spots white again is the work of good Christians. That's how it should be. "Even if your sins be as crimson, I shall make them snow-white", says the Lord. What is stained becomes white again best in the sunny light of Brotherhood and peace.

By the way, I have not received any more money from Rev. P. Korsunovsky since his first letter, not even an answer to my letter to him. Of course, I could understand how it could happen, if there is so much turmoil as you write about. They have no time for letter-writing. May God help them to settle their differences and work in peace. Such an outcome would bring me more happiness than their financial aid.

I plead with you and through you I plead with all the clergymen and the church representatives to come to terms with Archbishop Ivan and tell him in a brotherly manner about the shortcomings in the church leadership, to make some requirements of him, and not to leave him isolated. Quite a time ago he complained to me in his letter what a lonely life he was living in America. It was surely his loneliness that made him to keep aloof, hidden behind his own self. If it interests you, it was also unbearably harsh loneliness that made the Russian bishops into little gods, scattering fear all around and scaring people away. But they were monks, Tsar's officials. Loneliness is even harder to a free non-secular person. It interferes with one's service work. Our bishop is just like an older brother and not a lording it over Bishop. So he needs to be treated, too, in a brotherly way without servility. So make your bishop act the way you want him to act.

(13) I received 15 dollars from you on Nov. 30th and immediately handed over 5 dollars in coupons to Bishop Malyushkevich. It is quite awkward to do so, because the bank does not issue dollars but coupons at dollar rates, written in the name of the person to whom the money is sent. The dollar exchange is quite low now (only 1 ruble and 20 kopecks). It is interesting that a Canadian dollar is worth here just a little more than an American dollar.

Malyushkevich has announced recently in a newspaper that he has renounced our Church,

calling it reactionary, and has been already provided with a government job, and his wife, too. Most likely it is quite awkward for him to have anything to do with me. Bishop Kalishevsky has also renounced the church. In general our Church in Ukraine is dwindling away. In addition to the Pokrovska and Sophiyivska parishes, also the parishes of Trukhaniv and Demiyivka, have been closed. We have now only three parishes left here: Solomyanska, Blahovischenska (in charge of Rev. Botvinenko), and one in the Podol region (the Uspinska), but even these, perhaps, are just about to be closed.

In general, only three bishops are still officiating in Ukraine: Karabinevich in Human, Chervinsky in Vinnitsa, Pavlovsky in Kharkiv, and a few bishops act now as parish priests (Samborsky, Malarevsky, Bey and Serhiyiv), but even these will be liquidated in time. In view of such facts, it is so much more the duty of our leaders in the United States and Canada to cherish and to build up our Church over there where its life will depend on its own efforts.

On Nov. 2nd I mailed some books to you, taking advantage of a special permission, which I obtained without much difficulty. I mailed these books: Mineya, Chasoslovets, Psalter (10 copies) and the works of Innocentius (2 parts). I could not send any more because the weight limit of a book parcel is 5 kilos. All these books are mine. The postage and duty together amounted only to 12 rubles. I could send you as many as you want of such books that are obtainable here, namely: Mineya at 5 rubles, Oktoyikh at 25 kopecks, Chasoslovets at 25 kopecks, the Easter and Passion service at 25 kopecks, Liturgy at 25 kopecks, Vsyunoshna at 25 kopecks, Psalter at 20 kopecks. So, write me which of these books you need and the number of copies and I shall try to get another postal permission and mail the books to you. You really need to pass in your church Services to Ukrainian language as soon as possible. It is a pity that neither Archbishop Ivan nor any one else made an attempt previously to get from us the necessary church service books. At least obtain them now, while it is still possible to obtain, and, in addition, print some of them making your own translations. As you know, we had difficulties all the time with the printing of books. Many of the translations still remain unprinted.

I have translations of the Gospels and of the Acts from Greek, with a new arrangement for readings. Especially the Book of Epistles needs to be better translated, as the one that we have is not well translated. What is most needed is a new arrangement for readings of the Holy Scriptures during the church services, because the arrangement that was made in the 4th and 5th centuries A.D. is altogether out of date now. I have made an attempt to make a new arrangement for such readings and have made the final revision, with complete Gospel readings for Sundays and with parts of them for weekdays. I have also, as much as possible, adapted the readings from the Epistles to conform with the readings from the Gospels. These latter ones I have arranged not just mechanically, as they have been until now, but in a historical and chronological order, conforming to the events in Christ's life and of his preachings. Rev. Yuriy and I dreamed hopefully to have the Book of Gospels beautifully hand-written in Ukrainian script and to have photographic copies made of it, with illustrations, in free spaces, in the Ukrainian style. With such day-dreams he was transported to the far North where, perhaps, they were buried down under snowdrifts.

It is said that our imprisoned brethren — Metropolitan Mykola Boretsky, Chekhivsky and others were transported lately from the prison camp at Yaroslave to the Solovky islands. There they have a little more freedom. For half a year, though, there is no communication between the Solovetsky islands and the continent. Regarding a financial aid for them, such aid could be sent if they remain there until May, (when communications re-open), to some of their relatives, through "Torgsin", then the relatives could forward such aid to them. Rev. M. Boretsky's mother died recently. Vol. Chekhivsky's wife lives somewhere either in Kharkiv or Moscow. Kindly ask me any questions you want or what you want me to do for you. I shall gladly do everything possible for you. Thanks to God and you, adequate food has improved the state of my health and I feel quite well now, although last summer it was mostly chilly and rainy, and now it is a cold and snowy winter. It's 7 degrees Centigrade above inside, and outside snow is knee-deep.

I wish you good health and the best of everything. Kind greetings to your wife. You have my sincere blessings.

Metropolitan VASIL LYPKIVSKY

LETTER VII.

Kiev, March 20, 1934

Dear Rev. Father Peter:

I received today the money (10 dollars) on the very Day of my Angel. Accept my hearty thanks for such "a grand cheer".

Here are my answers to your questions:

- 1) It is not fit to introduce an oath into a wedding service, though it is included in the ancient Ukrainian church private service books. But we should strictly act according to Christ's commandment: "Never swear, but your words should be — yes or no, and what is more than this, it is from the Evil one". We do this when we ask the bridegroom: "Do you take this woman as your wife?" He answers: "Yes". "Have you made a promise to any other woman?" He answers: "No". What is more than this, comes from the Evil one. At least it should be thus in the sacraments.
- 2) We should remember that in the Apostolic times (2 Cor. 14,30, Acts 20,9) and long ago the people were sitting during the Service. This is meant by the calling out: "Wisdom! Upright!" That is, stand up on your feet upright, as the moment is important. So, I think, we should also restore this old custom. People could sit during the reading of prayers, during the singing or during the reading of antiphons up to the calling out: "Wisdom! Let us stand upright!" Again people are sitting during the sermon, after the Cherubim song, up to the calling out: "Let us stand well!", then during "the Concert" and Communion, up to the exhortation: "Let us stand upright, having received" We could even sing the antiphons and even the Credo in a sitting position. Of course, the public must be well informed and well disciplined.
- 3) The prayer behind the "ambon" arose on the occasion of the giving out to the faithful of the "antidoron" from the ambon at the end of the Liturgy: the priest goes behind the ambon, exhorts the faithful to come forward, reads a prayer, then mounts the ambon and gives out the antidoron during the reading or the singing of Psalm 33. So, the behind ambon prayer is to be read not in the middle of the church, in front of the "tetrapod" ikon, but behind the "solia", which serves to us as an ambon.
- 4) When the Liturgy is connected with the Evening Service the priest should put on his vestments before the "Hours" as usual and to perform the Proskomidia prayer, but without covering up of the Offerings. At the end of the Service of "Izobrazytelni" the Holy Gates are opened for the last blessing and are immediately closed again, as the Vesper Service begins. During the words "To Thee, O Lord, I am calling" the Offerings are covered up and the Holy Gates are opened during the song of dogmatics for the entrance, and are closed up again after the prokeimena during the paramia; after the paramias they are opened again and stand open afterwards. For the "Pre-sanctified Liturgy" the priest puts on his vestments after the prayers,

during the singing of "In Thy Kingdom". For the remission of the Mass the Holy Gates open again, and after the remission they close again, and the Vesper Service begins. During the words "I call on Thee, O Lord" the Holy Lamb on the discus is carried from the altar to the sacrificial table and the Offerings are prepared there. During the "dogmatics" the holy gates are opened for entrance and closed again after the prokimená. After the first paramia the holy gates are opened for the exhortation: "The Light of Christ", then they close again. Before the song "Let my prayer be" the holy gates open again and stay open, like during the complete Liturgy.

5) Before the Confession it is very timely to have a talk about it, irrespective of what kind of Confession it will be, general or private, in order to evoke suitable feelings in the people waiting for the Confession (the Holy Scriptures being very rich in this kind of material), pointing out even the necessity of having penitence duties imposed on the participants in Confession, etc. If it is to be a mass confession, it seems to me, the priest should take into consideration not only his own opinion, but also the opinion and the desire of the faithful. I do not know how it is with you, but here, in Kiev, general mass confession, as a preparation for Communion, found special favour among the faithful. There were many, who for years never went to Confession and it meant, nor to Communion either, not wanting, as they said, to pass through a long and boring examination in front of a clergyman. But they were eager to participate in the general mass confession, especially the young people and the intellectuals. Such a confession is also more beneficial for a brotherly kind of life. So, this matter should be decided by the conscience of the faithful. If some one wants to say this confession to a priest, irrespective even of the Communion, the priest surely should never refuse him. If the faithful want to perform general mass confession, before the Communion, it would be hard for the priest to deny them such a desire. To regard confession as a means for the priest's influence, like the Catholics do, does not deserve our attention. Nor should we regard penitence as a "must" obligation. Such an attitude is not in accord with the principles of our Church. Besides, after a general mass confession the priest may also impose some kind of a general penitence, which now or at some other time should be fulfilled by penitents.

There is some kind of a mixup with the mailing of my sermons. I have already mailed to you a complete set of my sermons for all Sundays and Holidays (and I am mailing the sermons for "Ascension" and "Trinity" right now) and have all the postal receipts. But it is best not to request the postal authorities to look for the letters that got lost on the way. I will rather re-write those few sermons which failed to reach you. By the way, my notes tell me that my sermons for Christmas were written on paper for the 6th Sunday (typed).

P.H. Honcharov lives in the same place where he lived before — in the court-yard of the Vozdvizhenska church, in the Podol suburb. That is his address for letters. M.V. Khomichevsky has been exiled to Vladivostok. That would be his address (Prison Camp). But we had no news about him for several years. There was just one news item, that he was transferred to another place. But we have no idea where he is now and whether is still alive.

By the way, sometime before Christmas I received 20 dollars through the Gdynia-America agency. I am sure that the money is from Rev. Paul Korsunovsky. But I have not received any letter concerning the money. Nor do I know Rev. Korsunovsky's address, as he lived just a short time at Bishop Ivan's in Philadelphia. There was no answer to my letter sent to him to Philadelphia. Nor did I receive an answer to my letter sent to Archbishop Ivan. So, I had no chance to let them know that I received the money. Kindly, if you get a chance, inform Rev. P. Korsunovsky that I received the money and transmit thanks to him.

For the books and music sheets, with postage added, I would charge you three dollars (formerly two gold rubles), but I do not ask you to send the money to me. The expense has been paid with your financial aid to me. But it will be necessary to buy the books which you have ordered now, and not as cheaply as that. For each copy of Mineya they charge 50 cents, 20 cents for each Psalter book, and 15 cents each for the other books. So, the whole lot, contain-

ing 25 copies of each book, would cost 30 dollars plus the mailing charges. If these prices are too high according to your standards, then find out what you have to pay there for a book of 400 pages (like Meneya), a book of 125 pages (like Psalter book), books of 70 to 80 pages, and name your own price for our books. You could name even a lower price, because the books here would be lying idle anyway. I have already started proceedings to get the necessary permission for the mailing of the books, but I do not know if I shall get it, nor when. I failed so far to get information about the sheet music by Lysenko and a catalogue from the music book stores. I shall mail them to you as soon as I get them, as there is no need to have special permission for the mailing of such items.

Thanks for the photo of your seminary (students and the staff). What kind of curriculum have you? I am making now inquiries about the holy feast pictures. Perhaps, some of the former traders in such pictures still have some of them left. I think that it is best to mail them just as they are, in paper form. You could paste them on boards when you get them. I heard that it is possible to buy church vestments also from the former dealers in church goods (such as Nevezhin and Fomin). I have asked others to find the necessary information. So far I have no answer. As soon as I get the information, I shall let you know. I send you my best wishes. Give my regards to your wife.

With love and gratitude,
Metropolitan VASIL LYPKIVSKY

LETTER VIII.

Kiev, April 10, 1934

Dear Father Peter:

Christ is Risen! Thanks to your generous financial aid, we were able this time to eat the proper Easter food. We had Easter eggs, butter and meat. We kept mentioning you while having this "grand feast". Though I received twenty dollars in January from Rev. P. Korsunovsky, I have failed so far to notify him about it, as I do not know his present address. I am heartily thankful to your Canadian Church for its celebration of my 70th Birthday Anniversary. Here, in Ukraine, for quite a time I have been already "regarded as one of those who are dead", (Ps. 87).

My surname has really a connection with the river Lypa (though, I am sorry to say, I do not know if there is any village or town by the river Lypa with a name derived from the river's name.) Our family has quite a quaint legend about its origin. My great-grandfather Lypkivsky came originally from some village or town on the river Lypa. He was a well educated person, known as "professor", teaching in a private boarding-school of some Polish nobleman, who had his house by the river Boh. It was sometime in the middle of the 18th century. His son Fotiy

was my grandfather. It was springtime — "a hungry springtime". People were starving. Parents worried about how they were going to keep their children alive through the famine period. A measure of barley cost 2 zlotys. After listening to such daily worries and desiring to have an adventure, my 12-year-old ancestor Fotiy took his 4-year-old brother Lavrentiy, jumped with him into a boat, pushed the boat from the bank, and away sailed the boat with the boys, being carried down stream by the river's current. No matter how the boys cried out for help and wept, nobody came to their assistance, as there was nobody nearby on the bank.

The boys in the boat were carried on the strong river current for about a day and a night before the boat came near the bank. There were no people in the prairie region of Podillya where the boys landed. They walked on, trying to find some human settlement, for they were very hungry. They found a shepherd who took pity on them and gave them something to eat. The shepherd also showed them the way to the next village. So, the boys went on from village to another, living on the food that kind people gave them. As Fotiy could already read and write, sing and even play a little on the violin, and was even tutoring his young brother, they were accepted in one of the villages by a church cantor as his helpers. They stayed there during the next few years, living in poverty.

It so happened one year that the local priest where the boys stayed had to send a report to his Metropolitan in Kiev. It was necessary to compose and write down the report. As Fotiy was quite apt at such matters, he did a very nice job of the report. And, as he was quite an intelligent and brave fellow, he was asked to take the report personally to Kiev. He certainly took his younger brother along with him. The Metropolitan liked the boys, so he kept them as assistants in his choir and in his office. In time the Metropolitan gave Fotiy a diploma and told him to marry some clergyman's daughter where he could take over the parish from her father. Fotiy found such a girl in the village of Dmytrushky, near the city of Human, married her, and became there a local priest. They had a son, Constantine, who was my father. For a long time he served in the Lypovets region as a priest. I served also as a priest in Lypovets. So the strange adventure brought us from the river Lypa in Halychyna to the town of Lypovets in Ukraine.

My health for the time being is not failing, I feel fine. But my wife is badly struck by paralysis of the nerves. She has stayed in during the last three years. No doubt, spiritually I am depressed. I have answered all your questions and described (what I did regarding what you asked me to do) in my letter of March 3. I am always glad to answer your inquiries, if only all my letter would reach you. There is no Lysenko's musical series nor his "Za Dumoyu Duma" (Thought After Thought), nor any music catalogue in the book store in Kiev. I have already informed you about the matter of books. I have already applied for permission to send books to you. The books can be bought for cash in the office of the diocese, at a somewhat higher price at that. So far I have not been given any definite price, but I shall try to make it very reasonable. So, kindly send me ten dollars for the purpose (you could send through Torgsin). I shall send you a complete account when I make my shipment by train. I charge only three dollars for the books and sheet music I sent you, inclusive with postage charges. But do not trouble yourself to refund the money, as all the books belonged to me, and I have been more than paid through your financial assistance.

In my letter of March 20th, I have told you when the public could remain sitting. In my opinion, during the Liturgy they could remain in their seats also during the Communion concert. I told you also that the priest should put on all his vestments, if the Liturgy is connected with the Vesper Service, before the "Chasy" (Hour Services), just like during the ordinary Liturgy, and to perform the Proskomidia during the "Chasy", without covering up of the Offerings. The evening prayers and litany during the Vesper Service are read in front of the altar table, the same way as during the Pre-sanctified Liturgy. During the words "Hospody vozvakh" ends the Proskomidia, with censer waving like during the ordinary Liturgy, at the end of Proskomidia. One could dispense with it here, but the censer is used during the song "Svite tykhiy", while going around the altar and the iconostasis.

We have no news about our brethren who live in exile. Especially we had no news at all for several years about Rev. M. V. Khomychevsky. Recently I mailed my sermons to you for the Pentecost Holidays and for All Saints Sunday, thus finishing the full year's cycle of sermons. From now on I shall first of all rewrite those of my sermons which for some reason failed to reach you.

At Easter time I received a letter from Archbishop Ivan Teodorovich, with a full description of the affair with the "zhukovites" (followers of the bishop Zhuk). He does not blame himself. He thinks that the real cause of discord lies in the fact that for ages the Ukrainians of Galacia have been divided from the eastern Ukraine, and that the Ukrainians of Galicia have not accepted him as he is from the eastern Ukraine. I think that there is some truth in this matter. But we should make even stronger efforts for unity in order to remove the age-long tragic division of the Ukrainians. He had a sad experience in his effort to make contact with the Patriarch of Constantinople and gain recognition from him. The "zhukovites" took advantage of the fact that even Archbishop Ivan himself does not regard himself as "a canonically" ordained one and tries to be consecrated by the patriarch again. Thus they have sewn discord among the parishes and the clergy. But officially only five priests with their parishes have left his fold.

I sincerely admire the Christian knowledge and the national dignity of our Canadian Church, as it decidedly stands, according to the letter of Archbishop Ivan, against having any relation with the patriarch and seeks no recognition from him. Really how long yet must we a free Christian community, seek an earthly head for ourselves? Surely we do not know well by now that the patriarchs, just as the popes, put in first place their own self-interests as rulers, their benefits, and their policies. Their Christian interests occupy the very last place. It was the patriarch of Constantinople (like all the rest) who gladly blessed the Russian "Living Church" and together with it spread confusion at the World Council of 1925; who also blessed the so-called autocephalous church in Poland, and at the instigation of the Polish government was selling, as often in the past, the interests of the Orthodox Church. Anyway, what Christian or spiritual value has his recognition or non-recognition? "The Greeks are fawning even up to this time" was said long ago. They still are such. For example, they did not recognize Bishop Zhuk, but when he was dying, all of a sudden he was recognized by them. The representative of the patriarch of Constantinople, Archbishop Athenagoras, even attended his funeral and accepted his diocese to take care of it. This kind of fawning is even worse than Bishop Zhuk's: a real wolf got into the Ukrainian sheepfold. I dare to say this to the "zhukovites", though I do not know what they think of me and the situation there. A great brotherly deed could be done by our Canadian Church, if it would influence its sister-church and open its eyes, calling on it to attain unity. It could even lead it to have a common council and to help to decide its matter relative to a bishop in order to free it from the Greek fawning, just as it freed itself of the Roman fawning before. Surely both in the spiritual and religious sense a "self-consecration" is superior to this canonical "fawning".

Please, do not send me any of the printed matter about my 70th Anniversary, for it will not reach my hands, though I would like to have such articles and your newspaper.

Pass my best regards to your wife.

Your God's servant,

Metropolitan VASIL LYPKIVSKY

LETTER IX.

Kiev, July 25, 1934

Dear Father Peter:

My efforts to get permission to mail books to you are starting to clarify. The difficulty is with the mailing system. The only way I could send the books to you is by mailing them through the post office, but the weight limit for such mailing is 5 kilos to a package and one must have permission for every package. I have already obtained 4 permissions and have mailed my first parcel to you a week ago — 6 copies of Mineya and 3 copies of Oktoyikh. Today I have mailed the second parcel, containing 6 copies of Mineya and 6 copies of Oktoyikh. In a short time I shall mail two more parcels. I have no permit for the Psalters and Passion Service yet, but I hope to get them soon. This would make two more parcels. As you see, if I were to send you 100 copies of each book, I would have to send them in 30 parcels. However, if we meet no more obstacles, you will be able to get the books a little cheaper than I indicated before. Each copy of Mineya will cost you 25 cents, a copy of Psalter 12 cents, and each copy of Oktoyikh and of the Passion Service 10 cents. All the ordered books will cost you 15 dollars. After I mail them I shall send you a complete invoice. If there will be any spare place, I shall also send you other publications of the VPCR (Ukr. Orth. Church Assembly). You will need especially "Chasoslovets", as the Oktoyikh is incomplete, and also the Vesper Service. Later on we shall see what can be done.

All the sermons of the Gospel cycle which failed to reach you I have already rewritten and mailed to you, as it would be futile to ask the post office to investigate the loss. Let me know if you have received these rewritten sermons. Our post office remunerates for the loss of a registered letter with only 5 rubles. Once you mentioned that you would like to get sermons based on the readings from the Epistles. I have started to compose such sermons from the second Sunday after the Trinity. I have already mailed to you such sermons for 16 Sundays. Along with this letter I am sending you sermons for the 17th Sunday and for the Holy Cross feast. In my sermons I try to explain the meaning of the reading as simply as possible and to give an answer to some modern problems, according to what you have indicated in your letters. I do not provide them with suitable examples because I have no necessary handbooks and my old memory has not retained much of such materials. However, I think, our parishioners who are so eager to listen to interesting stories, really need to know their own religion better. So, perhaps, sermons with catechism knowledge do them a better service than sermons with examples and stories. However, the present arrangement of the readings from the Epistles is very inadequate. It would be well not to be bound by the present arrangement of the readings from the Epistles and the Gospels, but to make for yourself a certain program of historical, scriptural or of some other themes and to base your sermons on such themes. If I manage to live any longer, I shall see later on what can be done. In the meantime I shall keep on sending you sermons based on the readings from the Acts.

Regarding the matter of the differences between the Catholics, the Uniates, etc., of course, one could say something about them. But, in my opinion, it is high time for us, Christians of the different churches, to pay attention not to the differences but to the matters that are in common between us and keep us united; not to the things that were and are not praiseworthy in the other churches but to the precious things which they possess. It is high time for all of us to cherish brotherly love and respect through Christ, regardless of the differences that were created by life conditions. Thus even the existent differences would be less painful.

Among other matters, you have asked in your last letter, if the priest could enter through the "deacon's" door and use the censer in full vestments during the Pre-sanctified Liturgy, without feeling awkward. In my opinion, there is no reason to feel awkward in this situation. Anyway, each time, after Proskomidia, the priest uses the censer and goes out through the north deacon's door and comes in through the southern door, because the Holy Gates are closed. The transfer of the Holy Gifts to the offering table at the Pre-sanctified service and the preparation of the Holy Gifts there, during the words "I am calling to Thee, O Lord", is the same as the Proskomidia during the full Liturgy. In addition, during the preparation of the Holy Gifts I usually did not use the censer, when I was not assisted by a deacon, and immediately thereon I used to perform my entrance, using the censer at the ikonostasis during the singing of "Svite tykhiy". Ektenia could be chanted before the altar. Nor will it be any mistake if the priest comes out and stands in front of the altar in full vestments (he could come even through the side door when the Holy Gates are not open, because he is not well heard from behind the altar. In our former St. Sophia's Cathedral I asked the priest even to read the Eucharistic prayers on the "solia", (platform in the front of Ikonostasis), as the voices did not carry well from behind the altar.

I am sorry, I am not in the position to be able to send you the Service book you want. I have not yet received the paper which you mention. Perhaps it will cost you a lot. I am buying an inferior kind of paper here. So far none of the tourists whom you mention have been at my place. We have very few interesting news. Now there are just two parishes left in Kiev: the parish of the Uspinska Cathedral in the Podol suburb (on parity with the Slavs) and the Solomyanka parish. I know the deceased Metropolitan Platon quite well. He did really persecute us harshly when we were just re-building our Ukrainian Church. He acted as a representative of the patriarch of Moscow and came to Kiev to negotiate with us. His behaviour was very Jesuit-like, may God forgive him. But I was not acquainted with either Arseniy, Benjamin or Apollinariy, bishops. They could have studied in Kiev, but I never heard about them.

I am very glad that you already stand quite firmly on your feet, having your own seminary and building for it. May God help it to bring up exemplary workers for our Church in Canada. Your seminary program is quite full and substantial. The main thing is to teach as much as possible the Holy Scriptures, especially from the New Testament and from the church history and as little as possible of the scholastics. I would regard it is even more advisable to introduce in place of the dogmatics (which could be taught as part of the Holy Scriptures and church history lessons) a course in church practice, discourse on church structure and parish organization, a course about the duties of the priest as a pastor, leader, performer of the main and of the lesser church services, about his relation towards the people, bishop and to other church authorities, and a course about the cultural matters of the church, of how to keep church annals, and how the priest should act towards other churches, etc. Your students should also prepare themselves in such practical matters. I have an old Slavic Grammar. Of course, the knowledge of it will do no harm, but it is better to study both the Holy Scriptures and the church service books in Ukrainian. Let the Old Slavonic get out of use.

I am very glad to hear that you are getting ready to publish the Holy Evangelium for church use, as we cannot even dream now about such matters, about schools, etc. But, for God's sake, do not print the Holy Evangelium the way it has been printed so far, in verse form, starting each verse as a new line. The division of the Scriptures into verses and into short sentences is of

the Protestant origin, starting in the 16th century. It was intended to have in view, so to say, every letter of the Scriptures, all parts of it. But the Holy Word is not a letter. It is the matter of spirit. It is strange even to think that the followers of dogmas look up even for such matters of where Apostle Paul wrote that Christ died and resurrected, "as it is said in the Scriptures" (I Cor. 15.4), or search to find in which verse and which book it is said that Christ was called "the Nazarite" (Mat. 2.23), or in which verse and which book it is said: "Does the spirit which He made to dwell in us long unto envying" (James IV.5), etc. Sometimes they give a useless reference by chapter and verse in order to achieve their purpose: for example 2 Cor.5.18 apostle Paul quotes our Lord's words. The scholars say in the notes that the words were taken from Jer. 3.19 and Hosea 1.10, but in both places there are no such words. The Apostles were speaking in general about the spirit of the Holy Scriptures, not about its letters, books, or verses. Besides, quite often one complete sentence is divided by such into several verses.

So, for printing purposes, the Gospels should be divided into separate stories-narratives (chapter divisions should be used as they are, though even they are not always logical, for instance, Mark 8.37-9.1), in general according to the contents, and not into verses. The verses should be numbered at the side, according to the old usage, but a new line should start a new story. And as the Gospel Book is to be used in church, its text has to be divided into readings in the church, and every reading should start with a new line, as it is done in the Old Slavonic Book (with the so-called "zachala" — (beginnings). At the beginning in the Gospel Book there should be at least a short preface and a prayer, as it was done in the Old Slavonic Gospels ("To the glory of one and only Trinity"), followed by an article of explanation about the Gospels, and every Gospel to be preceded by a short biography of the writer of the Gospel, and there should be a short summary of each Gospel, according to its chapters. Certainly all this should not be just a translation from the Old Slavonic, but composed according to the demands of the present time. There was a time when I once was planning (with Rev. Y. Krasitsky's assistance) to publish such a Book of Gospels in Ukrainian italics, with decorations in free places by Ukrainian artists. With such intentions, I wrote all the necessary articles for such a Book of Gospels: 1. Introduction, 2. Prayer, 3. The Holy Gospels of our Lord Jesus Christ, 4. Biographies of the Gospel writers, and summary of the Gospels. All this is written on three printer's sheets. If you need this kind of material, let me know, and I shall make a copy of it and mail it to you. The synodal text of the Book of Gospels is quite good, but it has to be revised and all its Russian and Slavic terms corrected. I have already started to copy my arrangement of the readings from the Gospels and the Epistles. Within a week I shall mail it to you, with proper explanation to it.

I have received 10 dollars, as a down payment for books. I already have the books. When I obtain the necessary permits for the mailing of them there will be no obstacles. There is still a great number of books in the diocese office, as we used to print in our time three thousand copies of each book, and altogether there are not more than 300 parishes left; they are still steadily diminishing. It is hard even to have a storage place for these books. Finally they have been deposited in the Solomyanka church.

May you be happy and in good health! Pass my best regards to your wife.

May God bless your work.

Metropolitan VASIL LYPKIVSKY

LETTER X.

Kiev, August 28, 1934

Dear Father Peter:

I have already fulfilled your request to send you books. I have mailed books in 6 parcels: 1) On July 17, No. 9 — 6 copies of Mineya and 3 copies of Oktoyikh; 2) On July 25, No. 11 — 6 copies of Mineya and 6 of Oktoyikh; 3) On July 31, No. 15 — 6 of Mineya and 5 of Oktoyikh; 4) On August 8, No. 3 — 6 of Mineya and 5 of Oktoyikh; 5) August 14, No. 11 — 25 of Psalter; 6) August 16, No. 15 — 1 of Mineya, 25 of the Passion Service and 6 of Oktoyikh. In addition, I have added one copy of each publications of the Ukr. Orth. Church, which are still available. In general there is still a lot of books here. Regarding the total cost of all these books I wrote you before. Altogether the sum with postage amounts to 15 dollars. I already received 10 dollars to cover it. Only five dollars remains to be paid on this transaction. Mineya will cost you 25 cents each, Psalter 12 cents, Passion Service and Oktoyikh 10 cents each. The rest of the books are, let's say, just free as premium.

I received your financial assistance on August 7. Thank you very much. By the way, I have not received anything from Rev. P. Korsunovsky since January. I have just received 20 dollars twice from him — last year in June and this year in January. I write this without any pretensions, just to let you know. I am grateful for all the assistance I got. It is a pity I do not have Rev. P. Korsunovsky's address. I have not received any letters from Archbishop Ivan Teodorovich. We have not much good to report. Only two parishes are still left to us in Kiev — Uspensky Cathedral in Podol suburb and the Solomyanka. Metropolitan Pavlovsky has already come to Kiev, to the Uspensky Cathedral. I have no chance to mail the church service "Salvation" to you. I have neither received writing paper from you, nor have I met the American tourist.

My dear Father Peter, my adventures have not yet come to an end. There is no one here with whom I can share my despair, except you. Dark clouds are rolling above us. We are being exiled to live in some village. I do not know where. One thing I know well that the life has been hard until now. Furthermore I do not even know how we shall manage to live until all is ended. I do not know if I shall be able to send you any more of my sermons. Now I am sending you the next two in line, for the "Pokrova" and for the 21st Sunday. Do not be surprised, if even this kind of work comes to an end. Wherever the will of God and my sad fate take me now, I shall you know. Do not write to me until then. My wife is altogether helpless. She can hardly move at all. My sister and I are being evicted from the place where my sister has been living for the last twenty years. Nor do we know where we have to go. Goodbye! May God keep you under His protection.

I remain, with love and gratefully,
Metropolitan VASIL LYPKIVSKY

LETTER XI.

Alexandrovska Sloboda,
December 14, 1934

Dear Father Peter:

I have received from you on December 10th fifteen dollars. I presume that out of this sum ten dollars are the usual monthly aid and five dollars is the balance for the books. This also indicates to me that you have received all the 6 book parcels and also my invoice for them, as I did not receive any letter from you regarding this matter. I am anxious to know, if you are receiving all the letters that I send you. I leave aside all the letters that I send you previously (let's leave them to God's will). I have sent you the following letters, with rewritten sermons to replace lost ones: 1) For the 17th Sunday, the Cross Feast, and a letter about the book parcels, etc., on July 27th, No. 589. 2) For the Sundays 12 & 13 and the Cross Feast, June 5, No. 114 (or 104). 3) For Sundays 19 & 20 and for Pokrova, July 19, No. 405. 4) For Sundays 21 & 29 (the beginnings) & 31, July 10, No. 220. 5) The arrangement of the readings from the Gospels and Epistles for the whole year, July 31, No. 721. On the readings from the Epistles: 1) For Sundays 2, 3 & 4, May 14, No. 251. 2) For the Sundays 5, 6 & 7, May 31, No. 628. 3) For Sundays 8, 9 & 10, June 13, No. 279. 4) For Sundays 11, 12 & 13, June 29, No. 640. 5) For Sundays 14, 15 & 16, July 13, No. 265. 6) For Sundays 18, 19 & 20, August 8, No. 879. 7) For Sunday 21 and Pokrova, letter and news that I was being evicted from my living quarters, August 29, No. 578. 8) For Sundays 22, 23 and a letter, September 20, No. 401. 9) For Sundays 24, 25 & 26, Oct. 13, No. 10. 10) For Sundays 27, & 28, Oct. 26, No. 597. 11) For Sundays 29 & 30, Nov. 4, No. 173. 12) For Sundays 31 & 32, Nov. 11, No. 574. 13) For Sunday before Christmas, for Christmas and for the 2nd Day of Christmas, Nov. 19, No. 448. 14) For the Sunday after Christmas, New Year and for Sunday before Theophany, Nov. 28, No. 724. And together with this I am mailing you now the material for the Theophany and for the Sunday after. I am interested which of the foregoing letters you failed to receive because at least they pay here 5 rubles of indemnity for every registered letter that has failed to reach its destination.

My life here, in the new situation, is very hard. The three of us old ones live squeezed in one anteroom which is 2 x 2 sages (14 x 14 feet), which also serves as an entrance room to the living quarters of the owners who have a sick baby. When we go out we have to go through the kitchen which is used by three housewives. We have to walk about two miles to fetch water. It is no less to the market place, the path going through all kinds of "jungles". In summer we at least have country fresh air, but in winter the air we breathe is charged with the kitchen "smells" and the "smells" of the living quarters . . . I have no complaints. I am grateful to God even for what we have. One way or another we shall pull through to the very end. But my sister cannot quiet down. She complains that injustice was done to us. She has presented her complaints here and there. She still hopes for something better. Almost at the same time I was evicted from

the Solomyanka district the Solomyanka parish was closed. So there is now but one parish left in the city of Kiev, the Uspinska Cathedral, in the Podol region, with Metropolitan Pavlovsky in charge. All the books were transported from the Solomyanka church to the Uspinska Cathedral. If you still need more church books order them from Metropolitan Pavlovsky (as his living quarters are also in the cathedral). In spite of all our troubles and our tight quarters, my health does not fail me yet. But it is very boring to live without any kind of work, having nothing to read. I shall keep working at sermons and mailing them to you, if possible. I shall also be able to do some little services for you in Kiev.

Best wishes. Kind regards to your wife.
Metropolitan VASIL LYPKIVSKY

LETTER XII.

Alexandrovskia Sloboda
January 10, 1935

Dear Father Peter:

I received your post card with greeting right on the first day of Christmas. Accept my greetings, too, for the Holidays and the New year, and my wishes to keep well and for everything else. Your remark that you have received my last sermon, for the Theophany, puzzled me. My notes say that I mailed my Theophany sermon and for the Sunday after, together with a letter informing you that I received the financial aid, on December 15. And since your postcard is dated December 17, you certainly could not have received my Theophany sermon by then. I think it's just a mistake. Most likely you wrote down the word Theophany instead of Christmas. Since I sent the Christmas sermons on November 19, you could have received them then. In my letter of December 15th I asked you, among other things, to let me know which sermons you did not receive. For that purpose I sent you a list of all the sermons that I have sent you so far.

Our life here is very hard (I wrote you about it in my former letter). Our room is quite small, but it is, thanks to God, at least not very cold here. As our room is between the kitchen and the living quarters of the owners of the house, we get some heat from both places. So the temperature in our room is never lower than 10 degrees above (in Centigrade, 50 above F.), though right now it is 30 below (C) outside. I am grateful to you for your intention to increase your aid to me for the winter months. But you should not bother about it. I get along with what you send me and I cannot expect you to send more. Besides, I am not forgotten by my other friends. To such belongs the bishop of Lutsk, Polikarp Sikorsky. But for a year there was nothing from Father P. Korsunovsky, nor any one else from the United States.

We know that Metropolitan Mykola Boretsky and Vol. Mois. Chekhivsky are on Solovetsky Island. But it is, perhaps, quite a danger to send aid to them from you directly. It would be feasible to send aid to Volodymyr Mois., by sending it to his wife, Olena Volodymyrovna Chehivska who lives now in Kiev (Nestorivska No. 17). The information about Metropolitan Mykola is doubtful. There are rumors (from those who have returned from the Solovetski Islands) that he is hopelessly mentally ill. Other rumors say that he is already gone from the Solovetski Islands. Perhaps aid should be sent to him, too, through Mrs. V.M. Chekhivska.

It is doubtful, if I can get James and Nikolsky (their books). There are certainly no such works in the state book stores. I know of no such persons who possess them. But I shall make inquiries about this when it gets a bit less cold. I think it is hopeless to get Innocentius or any other remnants of my library. I left most of my books (along with Innocentius) in St. Sophia's Cathedral when I was moving to the Solomyanka. But they must have been transferred from the St. Sophia's Cathedral, along with the book store of the Ukr. Orth. Church to the Blahovischenska church, from there to the Solomyanka church, from there to the Uspinska Cathedral, and recently they were transferred from there to "Mykola Prytyska" church (by the "Zytney" market place.) So I don't know where in the world are the last volumes of my Innocentius . . . I took the last books that I still had with me, when I was leaving the Solomyanka, for storage, to Solomyanka church. Recently this church was also taken from us. So I have been left with no books at all. I don't even know where to find sermon books in Russian. But I shall make inquiries. I shall keep on sending you my sermons as long as I still can think. For you they are, perhaps, hardly usable but such work will keep me busy and feeling better.

Why shouldn't you raise your Reverend Administrator to the rank of bishop? Most Rev. Ivan would do the bidding of the Church. Otherwise, the bishop could be consecrated the apostolic way (through the Church Council).

Give my best regards to your wife and to others.

Metropolitan VASIL LYPKIVSKY

LETTER XIII.

Alexandrovskia Sloboda
March 3, 1935

Dear Father Peter:

I am now sending you sermons for Sundays 12 and 13 (this is the third time!) Soon I shall send you sermons for Sundays 19 & 20 also. This means that I have already sent you a complete set of sermons on readings from the Gospels for Sundays and holidays, and sermons on readings from the Epistles for Sundays. It is doubtful if I shall be able to write and mail sermons regularly from now on. It is a hard life, living in a small anteroom (which is an entrance to the living quarters of the owners of the house), where there is no quiet place at all. Besides, my old age is also in the way. My brain works quite slowly now, and I am detached from the current of life, living in isolation, here, with the four walls around me. I feel that life has advanced far ahead, leaving me behind. There is much in present life that I cannot understand. And I can even less satisfy its demands. All this gives me no incentive to keep on writing. I do not want to be like that old legendary woman who kept on talking nonsense right to the end of her life . . . But I shall keep on sending you materials, nevertheless, as long as I shall be able.

I would gladly send you Russian sermon books or copy sermons from them for you, or some other books. But where can I get them? I see none of those who could have such books, for, it seems, none of those people are left living. Well, but I shall keep on inquiring about such matters. You ask me to copy some of my own books and keep on sending them to you part by part (that is, my "Self-Education for the Clergy", "Discourses on History of the Church", and "History of the Ukrainian Church"). I would gladly copy them while yet my hands serve me, but these are huge books (from 500 to 800 pages long), and, in addition, only about half of my registered letters reach you, isn't this so? But in the meantime I shall try.

You ask me about Bishop Polikarp Sikorsky. I have known him for a long time. I know him quite well. For a long time Petro Sikorsky was the Secretary of the Consistory in Kiev. After the Revolution he worked in the department of the minister of religion. In such a capacity later on he came to Kamyanets to which place I arrived soon, too. From Kamyanets I returned to Kiev, and he went to Poland. P. Sikorsky was one of the very first founders of the Ukrainian Autocephalous Church. He was its first treasurer. He contributed big donations for its existence. In Poland he became a monk under the name of Polikarp. He took a very active part there in the life of the Ukrainian church movement. For this he was exiled to White Russia. Later on we received news that the attitude in Poland towards the Ukrainian Church changed and that Polikarp was ordained as bishop of Lutsk to take care of the Ukrainian parishes. He was ordained, of course, by the Metropolitan of Warsaw, but he recognizes our hierarchy. He was the first one to write a letter to me, with financial aid. In general I know Bishop Polikarp as an honest man, sincerely dedicated to the Cause. In fact, I could not wish you a better leader. But I doubt if he will agree to go over to your place. But if he even gives you a negative answer, he might recommend to you a man of honor from among his clergy or from some other church leaders. Even a Greek-Catholic priest who joins our Church could be ordained for the position. Archbishop Ivan will do what the Church decides and perform ordination together with Church Council. Speaking frankly, I would not exclude your candidature for the position, either.

I wish the best of luck to your Church Council. But, as I do not know what problems it faces, I am not aware what guidance it needs. You should elect a bishop there.

The only passage in the Holy Scriptures that mentions that Christ's side was pierced is John XIX, 34: "One of the soldiers with a spear pierced His side". And I think it was not the right side but the left side, the side where the heart is located. The soldier who did this certainly had no intention just to find out if Christ was still alive, but to stab Him so that there would be no doubt left any more if He was still alive. So for that purpose His heart was pierced. I have also read in some medical work that the only region of one's heart is such a place out of which blood and water would come out. I recall that I have also seen some picture of the Crucifixion which showed the left side of Christ pierced, the region of the heart. The tradition about the right side could have started from doubt, how could Christ have been resurrected if His heart was pierced, and simply from the fact that we always prefer the right side of everything.

Now I answer about the matter of Christmas greetings and about the use of Christmas carols. I think it is best to use them until the Presentation Day, and not until the Theophany, firstly because it denotes that 40 days had passed from the day of Christ's Nativity, and thirty years had passed to His baptism. That is, historically Christmas is more closely bound with the Presentation Day than with the Theophany. Secondly, we know that at least in the East the Christmas and Theophany were celebrated until the 5th century at the same time, as this is still noticeable in the arrangement of the church services for these holidays. That is why the Christmas songs were just commencing, and not ending on the Theophany Day. At least it is quite natural to use Christmas carols until the Presentation Day.

I am very much interested in your radio broadcasts of the singing of the Liturgy. In general, for me radio is "terra incognita". I imagine it like this: that you perform the church service and the choir sings through the radio and that their singing is heard in all the churches in Canada.

Somehow the singing keeps separate from other broadcasts. The priests in all the churches are performing the church service and somehow go in accordance with the singing heard from the radio. Where there are no priests the parishioners at least hear the church singing. Or is the priest's chanting broadcast, too?

According to my old-fashioned thinking, this kind of mechanization of the church service is typically an American kind of business. It's really buying one's prayers. So it is not well suited to give full meaning to the church service. Not out of the radio but right out of the Christian's heart should come out the psalms, anthems and religious songs (Eph.V,19). General singing of the public is the ideal aim of the orthodox church service. For pity's sake, do not make a business out of a living soul! The Orthodox Church even avoided the use of a church organ during the church service, lest harm would be done to the living soul. Radio could be used in the church for such other purposes, outside of the church service, such as: concerts, singing of the Christmas carols, etc.

I was informed that Olena Volodymyrovna received financial aid but that she was very much disturbed by it. The people are too scared now. After touching scalding-hot milk, so to say, they are afraid now that even the cold water which they drink could hurt them

Keep well and may God help you in everything.

Metropolitan VASIL LYPKIVSKY

LETTER XIV.

Alexandrovka Sloboda,
July 8, 1935

Dear Father Peter:

I thank you very much for the writing paper and for the little book. I have learned a great deal from the book about the matters concerning our Church in the United States and Canada. These conditions exist with all people, but especially with Ukrainian people. In this book there is much to sorrow over, although the events are all too common, none the less I am glad that there are also loyal and well-informed people in America who will not fail their Church even during this hard period, when the building up of the Church has hardly started and when its main builders are still not free of the servile ways of thinking even in the country of freedom. My letter will certainly not reach you before your church council, but I still wish to express here at least briefly some of the thoughts that came to me after I read the little book.

I am surprised that the Ukrainian Autocephalous Church in America still pins on to its name the "Greek-Orthodox" tag. If such a name were used, say by the Bulgarian Church,

Serbian Church, or our ancient Ukrainian Church, which accepted Christianity directly from the Greeks one thousand years ago, it could be understood. But even these Churches have freed themselves of the official name with the words "Greek-Orthodox". They have now the simple name of the Bulgarian Church, Serbian Church, or Ukrainian Orthodox Church, without the "Greek" addition, because they have realized that they have the right to live their own way of life. Why did the Orthodox Church in Canada, which certainly originated from the Ukrainian Church in Europe and is its younger sister, appropriate for itself the official name of the "Greek-Orthodox" without the consent and information about it from the elder sister? What do the Greeks have to do with it?

If this was done in imitation of the Ukrainian Uniate Church, which calls itself either the "Roman-Orthodox" or the "Greek-Orthodox Church", then such a step would not be very prudent. The Uniate Church is subject to the Roman Catholicism. If it still has the Greek rite (which is doubtful now), it has it because the Roman Catholics, let it have it. Therefore, it must be hooked both to the Greeks and to Rome. But our Orthodox Church is autocephalous (self-governing), independent of the Greeks and of Rome, so why should it still hang on to the Greeks? The fact that it is independent does not lead it away from being in brotherly unity with the Greek Orthodox Church and all the other Orthodox Churches. And only through such brotherly unity it is also a part of the universal Christian Church. Such brotherly unity is possible only between the Churches with equal rights, between the Churches that are autocephalous (self-governing). If any Church is still subject to some one or depends on some one, brotherly unity does not apply to it. We should believe that the Orthodox Church of all the peoples was founded by the Holy Ghost on the basis of Christ's faith, and not founded by either the Greeks, the Romans, or somebody else. And such a recognition of brotherhood is, in my opinion, the highest dogma of Christianity. The Churches which do not recognize such a brotherhood and which do not live in the spirit of such brotherhood are not worthy to be known as Orthodox, nor even as the Christian churches, as Christ mainly exhorted His disciples to live in brotherhood and love, and most strongly opposed the idea of setting some people above the others and against the idea of keeping some people in humiliation, subjected. "Be not ye called Rabbi", He says, "for one is your teacher, and all ye are brethren. And call no man your father on earth, for one is your Father which is in heaven. Neither be ye called masters, for one is your Master, the Christ. But he that is greater among you shall be your servant". (Mat. 23, 8-11 & Mark 10, 42-45).

So, the Council of the Ukrainian Orthodox Church in Canada should finally free its Church from the unnecessary addition "Greek". Perhaps, some will say that the name, the title, is a trivial matter. But just on account of such a confused name both Archbishop Ivan Teodorovich with his company and to some extent Rev. Savchuk with his Consistory try to find a refuge under the wing of the Greeks. Rev. Savchuk states: "The Ukrainian Greek-Orthodox Church of Canada has accepted the very same faith and dogmas that other present day Orthodox Churches have". Where do such Churches exist? At least I do not know of such Churches. No doubt, the Bulgarian Church, Serbian Church, Russian Church, Georgian Church and other Orthodox Churches would be very astounded and, perhaps, angry, if some one added to their national church names the word "Greek". Even the Orthodox Church in Poland that got its "status of autocephaly" through Metropolitan Dionisey, who also won himself directly from the patriarch of Constantinople the title of the "blessed one", evidently does not call itself "Greek-Orthodox". Also the dogmas and the canons of all the 7 ecumenical councils, to the extent that they were adopted by all the Churches, have ceased to be especially Greek. They have become universal, as they were enacted by the representatives of all the Churches that existed then.

Generally speaking, aside from all other reasons, the Ukrainian Orthodox Church of Canada should take off from its charter and its statutes this "Greek" veil and be called simply the "Ukrainian Orthodox Church". Then many things will become, perhaps, clearer to its

leaders. It is not even necessary to add the word "Autocephalous" because that word, in my opinion, is contained in the meaning of the word "Orthodox". Both mean the same thing. The churches which are not autocephalous are not Orthodox. But, for the sake of clarity, the word "Autocephalous" could be added.

Now I shall touch the more important matters which Mr. Vasyl Swystun touched in the booklet. Such matters should be decided from the point of view of Christ's wish, and not on the basis of the traditions of the past. And when we decide such issues we should cast no glances either to the Greeks or the Romans, but base them solely on Christ. We should guard our unity with Him, as we should do in the church things which are neither Greek nor Roman but primarily deeds that are Christian and secondly deeds that are our own, Ukrainian. Regarding the canons the truest statement was made by the great professor of the canons (Bolotov): "Canonical is all that is beneficial to the Church, and what is harmful to it is non-canonical".

I agree with Rev. Savchuk that the Ukrainian Autocephalous Church is not bound to, but can freely accept for its use some of the canons of its elder sister of the Ukrainian Autocephalous Church in Kiev. It is not under compulsion to do so, as compulsion does not belong to the Church. It has to do with the State. Of course, the Canadian Church has come into brotherhood unity with the Kievan Ukrainian Church, has accepted its principles and ideology, when it accepted a bishop of the "Kievan blessing". And since its elder sister is passing now through hardships and dangers, the Canadian Church should, on account of its feeling of brotherly love and unity, so much the more eagerly support and cherish its principles and ideology. W. Swystun tries quite well to prove to us through arguments and documents that it is so. And I wish that it would be so, as it is not the resolutions, nor the canons, nor forms that are important for the Church, but life itself. And life must always be creative in order to overcome the dying process. So even the canons of the past and of the present life serve us as a lesson and experience for the continuation of work for the betterment of life, and not as a rock to weigh it down.

The most important problem of the Canadian Ukrainian Church at present is to get for itself its own bishop, for the Orthodox Church does not have any other head than its bishop. Its bishop is the highest representative and executor of its tasks. It lays on him its gift of grace, which it has from Christ. So he is a very basis for its life. How is this problem going to be solved by the Autocephalous Canadian Church?

I was very surprised by Rev. Savchuk's reference that there was between the Canadian Church and Bishop Ghermanos some kind of a legal agreement, some terms to the effect that both parties retain their full right of freedom. It seems that in Canada the Bishop and the Church are two distinct and separate matters. Such state of things is terribly abnormal, unecclesiastic. It is the bishop that is the highest representative of the Church, the most important organ of its grace, according to the word of Christ, its lowest servant and slave. How can he be separate from the Church? Between the Church and its bishop there must be a most close, organic, but not judicial, bond. The bishop, according to Ignatius the God-Bearer, is in the Church and the Church is in him. So, if the Canadian Church had some legal agreement with Ghermanos, who was just a stranger and transient in the Church, and if it also had similar arrangement with Archbishop Teodorovich, it should not retain this defect, which acts like a worm in the apple's core, when it gets its own bishop. Of course, such a state of affairs is very welcome to some persons, for it lets the bishop "reign" and lets the Consistory rule, making them very chummy. That's what is eating up the American Church. Its existence within this Church shows how harmful it is.

So, the Canadian Church should elect its own bishop now, as its supreme and most complete executive, as its first servant — as the executor of its will, who is organically bound with the Church. And it should look for him primarily within its own organization; not in some strange place, but within its own clergy, or laymen. Though prophets are not recognized as such in their own country (Luke IV,24), it matters not because the bishop of the Church is not a

prophet, but its inseparable representative and executor of its will. His strength lies in his unity with the Church.

How should the elected one be ordained into a bishop? V. Swystun proposes to use the method that was used by the ancient Church of Alexandria and by the All-Ukrainian Council of 1921, that is, to perform the mass ordination with the laying on of the hands of its clergy. I am all in favor of this method and give it my blessing. The state of affairs within the Canadian Church is very similar to the state of affairs within the Kievan Church in 1921. Surely Archbishop Teodorovich should be invited, too, to take part in the act of chirotony, if he, before that, does not dishonor himself by a Jesuit-like clerical ceremony in accepting a re-consecration from the representative of the patriarch of Constantinople.

It is very pleasant to know that the Canadian Church has such members like Mr. Swystun who clearly understands the matters and who dare to make the Ukrainian Autocephalous Church basically different from the clero-hierarchic churches — both in the West and the East — by endowing it with the democratic council. Certainly the make-up of Christ's Church in the Apostolic times was based on the principle of the democratic council. All the members of the Church had equal rights, just differing in their duties. Their election (chirotony) and appointment (chirotesia) to such offices were determined by the decision of all the members, or by the laying on them of hands by the representatives of the Church. When the Church was passing through 300 years of persecution its democratic council came to a standstill. It was then that the people's rights passed over and were assumed by the bishops. The bishops then were choosing and ordaining their officials and substitutes. When the persecution came to an end, the Church then was to a great extent under the influence of the State. So, even the bishops acted similarly in the Church. They did all that was in their power to lower the rights of the people and to increase their own authority in the church and to strengthen it. Thus arose that kind of canonical, that is, of the hierarcho-clerical, structure of the Church which divides the indivisible Christ's Church into clergy and people, giving all the authority to the hierarchy and taking away all the rights from the people. This kind of spirit also permeates all the canons decided at the Ecumenical Councils (of course, I do not touch the matters of faith and of dogmas here, as such councils consisted of the bishops who were upholding the clerico-hierarchical system).

Of course, such a system was to a great extent a deviation from the real Christian and Apostolic teaching and an inclination to the State order in the Church — in the heavenly Kingdom. The Church became divided into two separate classes, into clergy and laymen. The clergy took care of its own interests, which were quite often detrimental to the church but beneficial to the hierarchy. And the hierarchy, in its turn, had its own interests. So, like any other State power, it wanted more authority, more absolute power, often struggling for its interests. All the heresies, schisms and troubles within the Church in the past, were really of the clerico-hierarchical origin. All kinds of oppression, of suppression of church freedom, all troubles, all the amoral and dishonorable tricks, and all the quarrels that took place in the Church — all this was done within the limits of the hierarchy and was created by the hierarchical system. This kind of system made the church disliked by the people. The clergy became the slave of the hierarchy. And all this detached the Church from actual life.

The Ukrainian Autocephalous Church, with God's help, freed itself of the hierarchical and "canonical" system and creates, or rather revives the Apostolic system of the democratic council. So, it has basically laid aside the hierarchical chirotony, which is connected with all kind of tricks, bribes and of secret dealing, and, in its place, has revived the general chirotony, being done through all the representatives of the Church, for it does not consecrate the hierarchy's servants but the free servants of Christ, that is, of all the Church.

This also explains why a change was made regarding marriage of clergy. Why were all kinds of limitations in the hierarchical system regarding marriage rules for the clergy? Because the hierarchy needed to make obedient soldiers for itself out of its clergy. The people do not need

such limitations. That is why the Ukrainian Church has dropped them out, giving its clergy the same rights as the laity has. All the limitations that were put on the rights of the council were due to the outside oppression and from the inside, because the Church was united with the State.

In Canada you have full freedom for the Church, the State and the Church being separate. So it would be a great sin before Christ and a crime before the people, if an attempt was made, even in the state of freedom that you have for the church, to subject yourself to the freedom-limiting hierarchical system. I pray God to make the Canadian Church Council understand this matter and not only to implant the council rule system in its Church, but also to aid the American Ukrainian Church to do so, too.

I thank you, Father Peter, for your financial aid (of 10 dollars). I received it at the end of June, at the time when my life condition improved a little. My landlords, Mr. & Mrs. Biryulin, are not Unkrainians (and, perhaps, as such) are kindly people and they have treated us well. The house where we live is not large. It consists of three living quarters. One of the suites, consisting of three rooms and a kitchen, is occupied by our landlords. One of their rooms they rent. They occupy one. And we were put in their anteroom. The second suite was occupied by their married daughter and her husband. And the third suite is occupied by a working woman. Not long ago a change took place in their family. Their daughter divorced her husband. She was left alone. Then our landlords made us a proposition (for a proper compensation from us); they have agreed to put their daughter in our anteroom, and have given us her suite, consisting of one room and a kitchen. We gladly accepted their proposition. We were glad the more so because we were joined here lately by my other sister, who for forty years served as a nurse in a maternity clinic. She lost her room recently, and failed to find herself a room in the city. She was given a small compensation for the room which she had to leave, so that she could find herself a new room. For that amount we were able to even up our account with our landlords. So, for about the last two weeks we have been enjoying living in our own suite, which is not just a passage room. Though there is not much space here, it is quieter, and at least no one steps over your heads now.

I thank you for your kind proposition to help me pay for our suite. However, I do not want to burden you again. Somehow we shall manage with our own resources. The rent is not very high (25 rubles). It will be paid by installments by my nurse sister who still has a job and receives some reward. We are glad that at least, perhaps, they shall not dislodge us from here and push us on. Perhaps they will let us stay here till our natural end. On account of our hard life and due to the fact that we had to move from one place to another, I was unable to continue writing my sermons. I had to stop my work for the time being. Of course, my head works more slowly now and my hand is not as steady as before. Formerly I could easily write in one day a printer's sheet. Now I can hardly write one fourth of it.

Well, you have asked me, if I would copy my own works and send them to you by instalments: History of the Ukrainian Church, Discourses about the Church History, and the Church Statutes. I could have already started to do so, but I realized beforehand that the task is impossible. I could send you such copied instalments only in registered letters, two sheets to a letter, in order to avoid the censors, like I did my sermons. But it would be necessary to send a huge number of such letters, when we consider that my History of the Ukrainian Church is 530 sheets long, Discourses about the Church History 740 sheets, and the Church Statute (two volumes) contains over 1,000 sheets. Besides, about half of the letters I mailed got lost. So we better drop this subject.

I have failed to hear any news about our Church here. Besides, I am so isolated from life. The only parish that we still have, in the Podol suburb (of Kiev), is too far from me now, and for the people who are there the way to me is, perhaps, even further. Generally the state of affairs in our religious life here is very sad and distressful. We have no news at all about our exiles.

It's a pity that I received so late (at the beginning of July) Mr. Swystun's booklet which provided me with a lot of information and material for discussion, but what I have to say, anyway, would fail to reach you before the meeting of your church Council which takes place in July. It was right after the reading of the booklet that I jotted down some of my suggestions. Anyway, it does not matter, because you have some leaders there who have ideas like mine. Kindly pass my best regards and blessings to brother Vasyl Swystun who so frankly and honestly defends our principles and ideology. I am sure that he will also have great influence at the Council and will make it follow him. It's a pity that your Rev. Administrator Sawchuk acts as if he were getting ready to sit on two chairs. Such an attitude is very bad for any leader. I suppose this letter will reach you after the Council takes place.

I pray God to help the Council defend Christ's work in a dignified manner, and not to take the way that Archbishop Teodorovich and his clergy took. V. Swystun not only calls upon the people to fight for the new order of things in the Church, but also to do missionary work and to spread the good tidings even among those who are mightier than we. So, likewise, I ask you. Although the Apostles were poor and insignificant men, yet they succeeded to transform the world. I wish you good health and good cheer. I am sending you my best regards and blessings.

Metropolitan VASIL LYPKIVSKY

LETTER XV.

Alexandrovskia Sloboda
April 22, 1936

Dear Father Peter:

I thank you kindly for your Easter greetings, for your sympathy and prayers for my deceased wife and for your aid (of 10 dollars) which I received on Mar. 15th. I am sending you my Easter greetings, too, and may you welcome Easter a great many years yet in joy and good health. I am very sorry that my sermons and letters to you and to Mr. Swystun failed to reach you. But I am very glad to hear from you that the sad troubles that took place in your Church are passing by and that in time, with God's will, they will quiet down altogether. But they have shown that your brethren are still not well informed in some matters and do not abide steadily in the principles of our Church. So, much has to be done yet in order to properly educate both the clergy and the laity in the ideas of the democratic council and of the national matters in the Church and of how to build up new forms of life.

I am really getting old and my head works with difficulty now. My hands are shaky. I am isolated from present day life. But I still willingly will write and send you what I write, as much as it is now possible for me, at least, so that you would know that I still am alive. And, as usual, I shall be glad to answer your letters and your inquiries and do for you other little favours which you ask me to do.

I am very pleased by your and Mr. Swystun's invitations to visit you, but I think this is quite impossible for me to do. I wrote about it to Mr. Swystun. In the first place, it seems that the borders are closed hopelessly to us. I cannot understand at all how you could obtain a passport for me and a visa for a trip abroad. From whom? Besides, I would be a very expensive guest because my trip to you would cost quite a lot. I could agree that you spend so much on me, only if it was absolutely necessary to do so, on account of some urgent church matters. I am very afraid to lead you into heavy expenses, though I know that you, as Americans, understand the full value of money and would not spend money needlessly. So, regarding my trip to you, I rely completely on you. If you find that my trip is absolutely necessary for Church interests, I will be ready to do your bidding. Then you may start efforts to get me permission to go abroad, etc. When everything is ready, I will come to you, though it would be somewhat awkward for me, as I know no western modern languages. I would not be able to communicate with people during my trip.

When you will have need to ordain a bishop, who should be elected by your Council, then, in my opinion, your Council will have the right to ordain him with the laying on of the hands by your clergy, the same was as I was ordained in 1921. Now that Archbishop Ivan Teodorovich is on the way to return to our Church, as you write, and he would take part with the clergy in the ordination of the elected bishop, so his participation would also satisfy the old canonical requirements. We know from history of many such ordinations of a bishop in which only one bishop took part. Such an ordination was always regarded as canonical.

A classical example of such an ordination was the consecration from abroad by Metropolitan Ambrosius of the monk Cyril as bishop for the "Old Faith Church". Even the Russian Synod, which was looking for something uncanonical in the proceedings, did not deny the form of the ordination. We have an example from history of a case where the bishop took part in the ordination "in absentia", and yet his ordination was recognized as real. The bishop Gregory of Neo-Caesaria (in the third century), who was in exile, was not able to take part personally in the chirotony of some bishop (whose name I do not remember), so he sent a letter in which he said that he was taking part in the chirotony spiritually. Yet his part in the chirotony was accepted as a real one. Just as apostle Paul says: "Being absent in body but present in spirit . . . as though I were present . . . ye being gathered together and my spirit with you" (I Cor. V, 3-4). There were also cases in which only the clergy took part in the chirotony, in place of the absent bishop, and yet such chirotonies were also regarded as valid. Thus I can also take part in absentia in the consecration of your elected bishop who was elected by the Council, being absent in body but present in spirit, or I could write a letter of assurance of my participation in the act of the chirotony, or I could authorize one of the clergymen to take place in the chirotony as my representative. In general, regarding my trip to you, I trust you and what you decide.

Regarding your financial help to me, I thank you kindly for all that I got from you for almost four years. It was a great help to us during those very hard times, when, without it, I simply do not know what would have happened to us. Right now, since the death of my wife, my hardships have become considerably less. And since the abolishment of the Torgsin the foreign money is worth in gold the same as the Soviet currency. So financial aid from abroad is worthless now. To send goods instead of financial aid also is useless because foreign goods would cost more than Soviet food articles. So kindly stop sending me financial aid, or any other kind of aid. Perhaps, I shall be able to manage somehow to live to the end of my age. However, if I will be very hardup again, I shall not be ashamed to ask you for help.

As to the memorial booklets or such other materials, I am sorry, but I cannot help you anymore, as there are no such things around here and no one knows where such articles are to be found. I have not received any letters either from Archbishop Ivan nor from Rev. Savchuk. When I write to you now, I shall manage to get along without carbon paper. Besides, it is doubtful if the carbon paper would reach me. Kindly do not forget to write to me and keep me

informed about your local news. Pass my best regards to your wife, to Mr. Swystun, and to the whole community.

I send you my blessings for your further work, and in the defense and life of our Church in your far-off country.

With sincere love and respect to you.
Metropolitan VASIL LYPKIVSKY

LETTER XVI.

Alexandrovska Sloboda
June 15, 1936

Dear Father Peter:

On April 29th I sent my answer to your letter, which I received at Easter, April 15th. Your letter bears the postal seal of May 12th (I received it on June 2nd). That means that our letters just by-passed each other, for my letter could not have reached you in 14 days. So you received it now, in due time. Thank you kindly for your photo. It is one more dear link with the blessed days of the near past which is gone for good.

Regarding the financial aid that I asked you about in my former letter, I ask you again not to send me anymore aid. I am deeply grateful to you for all the help that I was getting from you during the worst times. I wonder if life would have been possible without your aid. But now, after the food cards have been abolished and food is sold freely, life is not as hard. And since the Torgsin was abolished and the money exchange became equal, the Soviet citizens who received financial aid from abroad do not have any advantage at all. Nor is there any advantage in sending any goods in place of money, for such goods would cost more than the same goods bought here. So kindly do not send me anymore financial aid. But your spiritual support I shall dearly appreciate. You will give me such support by letting me know about yourself, about our Church, about the life in our parishes, etc. If you ever need me to do something for you or you need some advice, I shall be glad to help you.

In your previous letter you begged me to come over and be your guest. I gave you a lengthy answer. Besides, I simply cannot imagine how such a thing could happen to me in my present condition. I would be a very expensive guest for you. I could give my consent to such expensive trip only in case of a church emergency, that is, if I had to act as your bishop or to ordain a bishop for you. But you could ordain a bishop for yourselves at the council the way such an ordination took place in 1921 at Kiev. And I could, as Bishop Fedima did, who in absentia consecrated as a bishop St. Gregory of Neo-Caesaria (see "Chetyi Mineyi" for Nov. 17th), send my blessing to your place. But since the bishop affair has improved now, as Archbishop Ivan has stopped his alliance with the patriarch, he can take part too in the consecration of your

bishop as an Orthodox bishop. Thus such a consecration will be canonical even from the old-fashioned canonical point of view, as we find in history several instances where only one bishop ordained another bishop and such consecration was regarded as valid. Well, anyway, I trust you altogether in such matters. Do as you think it is right to do. It's a pity that my health, both physically and mentally, deteriorates. I cannot help you in the matter of the booklets you want, as there are no more parishes in Kiev. I have failed to find out where the remnants of our book stock are now, or if there are any of them left at all.

On the other side of this page I am giving the arrangement of paramias for all the Sundays. (The list of Paramias and Psalms is printed in this book in the Ukrainian part only - Editor). It is in combination with the arrangement of the Gospel and the Epistles readings, as I thought, too, that it was rather strange and unnatural that a prokeimenon was chanted during the Vesper Service — a verse about the reading from the Holy Scriptures, saying: "Let us pay attention, peace be unto all! Wisdom!" Yet the Wisdom, to which attention should be given, nor any reading from the Scriptures is not given. I gave one paramia for each Sunday, all of them being from prophetic books, as far as it was possible I adjusted their contents to the reading from the Gospels, as they are arranged in my list which you, most likely, have. There is no need to read more than one paramia, when there is a reading both from the Gospels and from the Acts or Epistles. Thus the Sunday Service will be made different from the Feast Service. In addition, I am also busy with the Lent Services now, and with readings from the Book of Psalms for the Morning Service. We cannot even think of reading two cathismas from the Psalter now, or even one. It was introduced by the monks. And though it imposed on the parishes also, they hardly ever performed it the way it should be. But even if they ever attempted to perform it, it usually sounded just as a queer mumbling. But a psalm is a song and it requires to be sung, and not mumbled. Also, to read psalm by psalm does not resemble Christian praying, as many of the psalms do not match the Christian teachings both in feelings and disposition (for instance, such as asking God for a revenge or punishment). And many of them have purely Hebrew meanings.

So, I made a selection of the psalms for the Morning Service for the whole year. In case of need, these psalms could not only be read, but also sung, at least during the Feast and Sunday night services. They could be sung also in the antiphonal manner. Perhaps, you could even find composers who could make note arrangements for these psalms, providing them with simple melodies, or with the antiphonal music. I am giving you my list of paramias and psalms for Sundays and holidays. (They are in the Ukrainian part of the book — Editor.)

The paramias are adapted in meaning to the way I arranged the Gospel readings. You should have that list. (The list for reading of Gospels and Acts-Epistles arranged by Metropolitan V. Lypkivsky is printed in the book of his Sermons - U.S.A. - 1969 - 609 pages. - Editor). For the Sundays from Pascha to the Pentecost Sunday for paramias are assigned those from the Acts which were not included in the readings from the Acts.

Of course, some of the verses in the chosen psalms could be dropped, as experience has shown with the use of the "Blessed man who does not walk to the council of infidels" in the Evening Service, and with the use of "Bless my soul the Lord" in the Morning Service. Please, do use less of the dead forms both in the religious life and in prayer. And those things that have become half dead should be endowed with more life.

I am glad to hear that soon you will have four consecrated priests who were educated by you. Pass on my best greetings to them and a wish to: "O sing unto the Lord a new song, sing unto the Lord, all the earth", (Ps. 96). When you see Archbishop Ivan Teodorovich tell him that I am satisfied because he has stopped his relations with the patriarch. Let him take care of his position of being autocephalous, through the democratic council, and let him change it to nothing else: "Hold fast that which thou hast, that no one take thy crown" (Rev. III, 11). This way he will win over the parishes more easily than keeping company with the swindlers who think that the Church exists for their sake, and not they for the sake of the Church. Pass on my

best regards to brother Vasil Swystun and ask him for me not to lessen his great work and struggle to defend our own Church. Help him especially by bringing Christian unity and peace to our brethren. Write about church matters in your country and in the United States. No matter how distressing they are at times, I shall be glad to hear from you that our Church keeps on living in your country and is free to do so.

I wish you good health, peace, and strength for your work. May your church work bring you joy and satisfaction.

I remain, with brotherly and fatherly blessing -
Metropolitan VASIL LYPKIVSKY

LETTER XVII.

Alexandrovka Sloboda,
September 7, 1936

Dear Father Peter:

I thank you for cheering me up with your letter of July 30, 1936. It is a real joy for me to hear good news from you about our Church in America where the life of the Church depends on itself only, that is why your church councils do not show any evidence of influences but display knowledge, cooperation and respect and dignity of the Church. Your American church council which stood so firmly on the ground of autocephaly and of its defense has given a good example of its self-respect and understanding, both in the church and national matters. May God help our Church in the United States to continue to guard its freedom of autocephaly and to take care of its national matters so well. This would be the best way of getting recognition and respect from others. I think the church council in the United States will also serve as a good example for the future church council in Canada.

But, after confirming its firm stand on the principle of autocephaly, our Church in the United States and Canada should see to it, that the principle of the rule through the council is implemented in every sphere of its church life, as the rule through the church council is the best assurance for the principle of autocephaly and the safeguard for the aspect of its national life. It is a pity that I am not well informed about the activities of the laymen. Nor do I know how parishes are built there. Do you have parish meetings and how often do they meet? Do they elect parish executives, their clergy and other officials? Are the parish executive committees active? Who is in charge of the parochial matters, of bookkeeping, to whom do the church buildings belong, etc.?

It is especially desirable to have the higher church leadership standing on the principles of the canons of the Ukr. Autocephalous Orthodox Church of 1921, that is, the church assembly should elect out of its members a church committee and a church court, consisting of both the clergy and the laity. The bishop should act just as an honorary member and the first council-

lor of the church council, being in close contact and acting as a collaborator of the church council. The higher church council should act in close contact with the lower church councils. All this is necessary so that the Church would really have self-government and prevent both higher and the lower officials from acting and regarding themselves as "bosses". They should just fulfill their duties. It is not a real Church of Christ, where cowardly acts are done, on account of "the Judean scare".

Especially in Canada "the Consistory" and "the Administrator" remind one of something that is antagonistic to the democratic assembly, something that is old, hierarchic and even of the Uniate type. The administrator's functions should be done by the church committee elected by the church council, and not by a single person. That is why it is necessary to draw the attention of the future church councils in the United States and in Canada so that they could implement the greatest principle of the Ukr. Aut. Orth. Church — the principle of democracy. It should be implemented into all degrees of the church rule. Because the State interferes in church life in Europe, there is no democratic rule there, nor can there be such a rule. But it is quite possible to have the democratic council in America where the Church is free from State interference. I would be, in fact, a great crime before the Head of our Church, before Christ himself, if the American churches kept on patterning themselves on the slavish attitude of the churches in Europe, not caring to have democratic self-government. No, they should act as exemplary churches with self-government and as creative powers in front of Europe and other continents.

I am very glad to hear that Mr. Swystun and Archbishop Ivan still have found ground for mutual talks and have come to some understanding. Such an attitude was absolutely necessary so that the Church would have less troubles. The fact that they found in themselves this much of a Christian conscience, subordinating their personal ambitions to the good of the Church, shows their good qualities. But the fact that Archbishop Ivan gave such a shaky leadership in the past regarding the democratic rule, demands all of you not to leave him in isolation. His leadership in the church affairs should be supported by the church council (both in the United States and in Canada), the higher institution, so that church affairs would not wholly depend on him, but on the church council of which he is just an honorary chairman and first councillor. There should be mutual understanding and cooperation in everything. (2 Cor. 12.20, I Cor. 16.14).

Still, it seems to me, that you should make efforts to get your own bishop, retaining Archbishop Ivan as the supreme leader of our Church in America, giving him the title of a Metropolitan. With his help your church assembly can consecrate a bishop in the old canonical way. Thus there is no urgent need for me personally to come.

Regarding my trip to you, I have received from your Consistory an official letter, signed by Administrator Rev. Savchuk and by Vice-Secretary Stechyshyn, dated June 3, 1936, No. 9303. To tell you the truth, it was a big surprise to me, that Mr. Swystun, with whom I was having just informal and private talks about the possibility of my trip, turns to an official body and tries to impose on the Consistory the duty to take charge of my trip and to get money for it, without asking for its consent. This provoked Rev. Savchuk to sting me by saying that I want to come to Canada "without coming to some understanding with the acting bishop, that is, Archbishop Ivan, but, so to say, behind his back", and that the Consistory in such a case cannot act as a mediator in the matter of my trip to Canada.

As usual, here Rev. Savchuk has shown his hierarchic face, that is, that all kinds of understandings are made between the hierarchs, and not between the Churches. I answered him that in a Church that is ruled by the democratic council all kinds of agreements are made by the Church, and not the person whom the Church invites. Anyway, the Consistory has expressed its joy at the news about my trip and wants to do everything possible to help it. But it cannot ask the Soviet authority to give me a visa for the trip abroad. I would have to do this task myself. I am completely of the same opinion as the Consistory. That's why, as I wrote before,

I regard that my trip to you is simply impossible, if there are no other ways in the matter than through the Consistory.

In the same letter the Consistory demands from me information "who it is that informs me so falsely" about our Church in Canada, saying that I have passed a judgement in my letter, published by Mr. Swystun, on Archbishop Ivan and Rev. Savchuk, and have given my blessing to Mr. Swystun to fight against them. They are surprised that I have blamed them, without letting them know about it beforehand, and that thus I have done harm to the Church. To such a charge I answered them that my only source of information about Archbishop Ivan and Rev. Savchuk was Mr. Swystun's book, "The Dogmatic and Canonical Position of the Ukrainian Church in Canada" which I received. I got no other information about these two persons nor about our Church in Canada from anybody else. Especially from Rev. P. Mayevsky, with whom I just correspond, I did not get any similar information. We corresponded about a different matter.

My answer to Mr. Swystun's documentary news in his book was not some kind of judicial proceedings, having to do with former inquiries. I sent my blessing to Mr. Swystun to continue the struggle because I myself have been fighting here in defense of the same principles which he upholds so successfully. I wish you yourself would read my letter to the Consistory. It is my answer to their official letter, and they should show it to you.

As to Archbishop Ivan, he has no right at all to complain that I do not write to him. As soon as I got news about the "zhukovite" trouble in his Church I wrote him a letter, supporting him in that affair and giving him some friendly advices. He did not answer my letter at once, but late, after Bishop Zhuk's death. In his letter he explained to me about the "zhukovites" and recognized his own mistakes and that his reputation suffered on account of his dealing with the patriarch of Constantinople. I answered his letter immediately, giving him advice what to do, in my opinion, to bring peace to the Church. Besides, I explained to him what dishonorable act was his turning to the patriarch for his recognition — to him who also gave recognition to the "Russian Living Church" and to the Polish Autocephalous Church, saying that it's not the Church that is important to him but his own business.

That letter he did not answer. When I received Mr. Swystun's book I again wrote to Archbishop Ivan, strongly protesting, as the first Metropolitan of Ukrainian Autocephalous Orthodox Church, against his attempts to get recognition from the patriarch of Constantinople. I sent also, through him, my epistle to the clergy, in order to help him to break with the patriarch. And again I did not get any answer to my letter. I think that he did not want to get any more advice from me and to correspond with me, so I stopped bothering him with my letters. Now, after he came to an understanding with Mr. Swystun, I am sure he will also come to some understanding with you. As he has now such advisors as Rev. Kirstiuk, he may really not need any more of my advice from far away. My advice may prove to be untimely and not right to the point.

So I am calling on you, defenders of our ideas in the United States and Canada: Do not stop your struggle! Get united, form a closely-knit unit among the people whom I know so little and who are disorganized by various self-interests! Try to influence Bishop Ivan, helping him, as you would like to see him become. Such work will be of more benefit both for him and for the Church, than my letters.

I would gladly write to Rev. K. Kirstiuk, greeting him for his dignified and wise guidance as the head of the Church Assembly. I think he is a man with whom it would be a great pleasure to talk, but I am afraid that I may thus irritate Archbishop Ivan and lead to some other unpleasant incidents. Besides, it is not safe for me to get mixed up in American matters, even though they are religious in nature, and to extend my friendly foreign contacts over there. For the same reason it is also awkward for me to write to Rev. Sidletsky in Brazil. Besides, I do not know the nature of his activities there and about matters concerning our Church in that place. As it is, I am surprised that it came into being there. Sometime ago a letter was read to me from

one of our priests (I do not remember his name) who is doing our work in Argentina. It seems that there are also a few of our parishes there. He was saying in the letter that he gets his pay in oranges, of which he has a few wagonfuls. It would be worthwhile for you to make contact with our people in Argentina.

Writing, which served me generally as a relaxation, I have lately neglected. At one time I was somewhat sick. And during the last two months it was so terribly hot here. Nobody here remembers such hot weather since the time that the temperature was recorded here. In the shade the temperature was going to 35 degrees C. above, and in the open up to 50. However, I shall try to resume my writing and satisfy you regarding the sermons. I simply have no photo of myself left, as I took no photos of myself since I left my position as Metropolitan. However, a few days ago an amateur photographer took a casual picture of me. If the picture turns to be even a little on the good side, I shall send it to you.

Use the dollars that you have been collecting for my aid for the needs of your church and kindly do not send me any more aid. Don't even send me any biscuits because all the goods that are sent here from abroad could be bought cheaper here. Besides, I do not need aid now as urgently as before. Two of my sisters live with me, or rather I live at their place, in their living quarters. One of my sisters, Maria, was a teacher and is now living on her pension. My other sister still works as a nurse in the maternity clinic. Besides, I am now all by myself, with my wife gone. So I do not need aid now as I used to in the past.

I really do not know what to say about the present affairs of our Church in Ukraine now. I don't even know if it still exists, or not. Recently I met by chance Bishop Yuriy Mikhnovsky, who now lives in Kiev privately, being supported by his children. I found from him that Metropolitan Pavlovsky and Bishop Brzhosnovsky (who recently lived in Kharkiv), the last diocese bishops, were exiled beyond the borders of Ukraine. There are no bishops now in Kiev nor Kharkiv, and, it seems, there are no more parishes in any other cities and towns. Whether there are any more parishes left in the country yet, he does not know. People say that all the churches in the villages are closed. An attempt is being made to create in Ukraine, ruthlessly, in the Communist manner, a social order without any religion.

So we should do more religious work in places where there is freedom and possibility for such activities.

Pass on my greetings, blessing and best wishes to Mr. Swystun and our other co-workers.

Be well and of good cheer,
Metropolitan VASIL LYPKIVSKY

LETTER XVIII.

Alexandrovska Sloboda,
March 21, 1937

Dear Father Peter:

For the time being I am still alive and well and I have been doing regularly what you asked me to: I have sent you 10 of my sermons in registered letters on time. So I am very astounded, when I received your letter in which you told me, that you received none of my letters. I went at once to the post office and asked them formally to find my letters and forward them to their destination. To you I sent a letter in which I described in details about my work on your behalf and expressed my opinion about the foolish act of Archbishop Ivan Teodorovich. In it I also advised you to be in close unity with your parish and not to surrender your antimension, at the demand of Archbishop Ivan Teodorovich. He cannot take it by force away from your parish. If he did so, it would be a crime punishable by the State. I have failed so far to get anything from the post office regarding my demands to investigate why my letters got lost, but they promised to investigate. Perhaps, our correspondence will again become regular later on.

And now keep well and continue fighting against falsehood.

Metropolitan VASIL LYPKIVSKY

LETTER XIX.

Alexandrovska Sloboda,
August 10, 1937

Dear Father Peter:

I was very glad when I received your message. I thought that our connections were broken altogether, as I was told, in answer to my demands to investigate the loss of my letters to you, that all my letters (5 altogether) were lost and I was given compensation for their loss — 37 rubles and 75 kopecks. Our correspondence got broken at a very interesting point — regarding your struggle with Archbishop Ivan. What a shameful act it was that the archbishop turned to the civil authorities for help to bring pressure on his own people. I am giving you my blessings to continue your struggle for the good of our Church, as Archbishop Ivan acts as an enemy not only against our Church, but also in general against the Christian people. I do not know the composition of your church court. Such a court should be elected at the church council, consisting of three clergymen and of three laymen. If the bishop is involved in the affair, he should not be one of such members. Bishop's interdiction lasts only two weeks. During that time he should pass the charge to the court. If he fails to do so, his interdiction naturally stops. The bishop is responsible for the abuse of his power of interdiction. Does your freedom-loving clergy really take the side of the bishop oppressor, and not your side? I believe that your parish, headed by Mr. Swystun, will successfully defend you. My letters fail to reach the United States. But Rev. Ivan himself broke his relations with me after he wrote to Rev. Savchuk a very silly letter, requesting him to send me a copy of that letter. He said in it that he, so to say, is the real acting archbishop, and that I am just a metropolitan at rest, and that he is not the one who should obey me but that I should obey him. He even threatens to start court proceedings against me for my interference in his diocese. He mentions some other mean little matters. This shows that the ideology of our Church is strange to him.

These are the sermons that I sent you but which you failed to receive: 1) Christianity and Culture, 2) Christ's Church as a Cultural Factor, 3) The Church and the State, 4) The Church and the Nation, 5) The Church as Mother of the Faithful. It's a pity that they got lost. I am living for the time being in peace. Bodily I still feel quite well. But I am quite distressed spiritually and by my old age decline. They remind me that it is time for me to step into another world where reigns eternal peace. I think of you always and mention you in my prayers.

Keep well and be of good cheer. Pass my regards to Mr. Swystun and to your parishioners.

Metropolitan VASIL LYPKIVSKY

CONTENTS

Foreword and Photos I - XI

PART I

Letters in Ukrainian:

	Page
Letter No. 1	1
Letter No. 2	3
Letter No. 3	6
Letter No. 4	7
Letter No. 5	8
Letter No. 6	12
Letter No. 7	21
Letter No. 8	24
Letter No. 9	28
Letter No. 10	31
Letter No. 11	32
Letter No. 12	34
Letter No. 13	35
Letter No. 14	38
Letter No. 15	44
Letter No. 16	47
Letter No. 17	49
Letter No. 18	54
Letter No. 19	55

PART II

Letters in Original:

	Page
Letter No. 1	1
Letter No. 2	4
Letter No. 3	8
Letter No. 4	10
Letter No. 5	12
Letter No. 6	16
Letter No. 7	22
Letter No. 8	24
Letter No. 9	26
Letter No. 10	29
Letter No. 11	30
Letter No. 12	31
Letter No. 13	32
Letter No. 14	34
Letter No. 15	40
Letter No. 16	42
Letter No. 17	45
Letter No. 18	49
Letter No. 19	50

PART III

Letters in English:

	Page
Letter No. 1	1
Letter No. 2	2
Letter No. 3	5
Letter No. 4	6
Letter No. 5	7
Letter No. 6	10
Letter No. 7	17
Letter No. 8	19
Letter No. 9	22
Letter No. 10	25
Letter No. 11	26
Letter No. 12	27
Letter No. 13	28
Letter No. 14	30
Letter No. 15	35
Letter No. 16	37
Letter No. 17	39
Letter No. 18	43
Letter No. 19	44

Total of pages printed in this book — 167

